

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ TECHNOLOGIJŲ FAKULTETAS
SKAITMENINIŲ TECHNOLOGIJŲ INSTITUTAS

JONAS VYŠNIAUSKAS

Elektroninio verslo vadyba, EVVmns2-01

**ATSISKAITYMAI E. VERSLE:
YPATUMAI IR NAUJOS TENDENCIJOS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
prof. dr. Mindaugas Kiškis

Konsultantas –
doktorantas Marius Laurinaitis

Vilnius, 2013

TURINYS

IVADAS	4
1. ELEKTRONINIŲ ATSISKAITYMŲ TEORINIS KONTEKSTAS	7
1.1. Elektroninio verslo, mokėjimo ir atsiskaitymo samprata	7
1.2. Naujos elektroninių atsiskaitymų tendencijos	8
2. MOKĖJIMŲ SISTEMOS	11
2.1. PayPal	11
2.2. Skrill	13
2.3. Mokėjimai.lt	15
2.4. Mokipay	16
2.5. Neteller	16
2.6. Payza	17
2.7. WebMoney	17
2.8. PerfectMoney	19
2.9. Pinigų perlaidų sistemos	20
2.10. BitCoin	21
2.11. LiteCoin ir kitos kriptografinės virtualios valiutos	25
2.12. Jau neveikiančios sistemos	27
2.12.1. E-Gold	27
2.12.2. LibertyReserve	28
2.12.3. StormPay	30
2.13. Apibendrinimas	30
3. KITI SVARBŪS ASPEKTAI IR SISTEMŲ PALYGINIMAS	32
3.1. Nelegali veikla susijusi su elektroniniais atsiskaitymais	32
3.2. Saugumas	34
3.3. Anonimiškumas ir identifikacija	35
3.4. Mokesčiai ir legalumas	35
3.5. Sistemų palyginimas	36
4. ATSISKAITYMŲ E. VERSLE NAUDOJIMO YPATUMŲ, NAUJŲ TENDENCIJŲ TYRIMAS	38
4.1. Tyrimo vietos pasirinkimas ir eiga	38
4.2. Veiksniai lemiantys ir trukdantys naudojimasi alternatyviais atsiskaitymais	39
4.3. Tyrimo rezultatų analizė	41
4.3.1. Demografiniai ir bendri duomenys apie apklaustuosius	41
4.3.2. Respondentų atsakymai į klausimus	44
4.3.3. Koreliacija tarp alternatyvių atsiskaitymų būdų, veiksnių bei sistemų	53
4.4. Apibendrinimas	56
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	58
LITERATŪROS SĄRAŠAS	60
SANTRAUKA	66
SUMMARY	67
PRIEDAI	68

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav.	Alternatyvūs atsiskaitymai	10
2 pav.	PayPal internetinės valiutos keitimas	12
3 pav.	Supaprastintas pinigų perlaidų verslo modelis	20
4 pav.	BitCoin kiekis rinkoje (laikotarpis nuo rinkos atsiradimo iki 2013 lapkričio 25 d.)	22
5 pav.	BitCoin kaina rinkoje (laikotarpis nuo rinkos atsiradimo iki 2013 lapkričio 25 d.)	22
6 pav.	BitCoin kaina rinkoje (laikotarpis nuo 2012 lapkričio 25 d. iki 2013 lapkričio 25 d.)	23
7 pav.	Populiariausios kriptografinės valiutos pagal rinkos dydį (2013-12-17 duomenys).....	26
8 pav.	Ponzi schemos veikimo principas, laimi būnantys viršuje (pirmieji)	32
9 pav.	12DailyPro.com lankytojai 2005-2006 metų pradžioje	33
10 pav.	Respondentų amžius.....	41
11 pav.	Respondentų išsilavinimas	42
12 pav.	Respondentų užimtumas	43
13 pav.	Respondentų darbo veikla	43
14 pav.	Respondentai gyvena Lietuvoje	44
15 pav.	Mokėjimo sistemų ir kitų mokėjimo būdų naudojimas.....	45
16 pav.	Dažniausias atsiskaitymo būdas el. parduotuvėje	46
17 pav.	Respondentų nuomonė apie grynujų pinigų atsisakymą.....	46
18 pav.	Respondentų nuomonė apie bankinių mokėjimų atsisakymą	47
19 pav.	Kur respondentai naudoja alternatyvius atsiskaitymus	48
20 pav.	Respondentų nuomonė dėl mokesčių išvengimo/slėpimo naudojant alternatyvių atsiskaitymų sistemas.....	48
21 pav.	Respondentų nuomonė apie veiksnius lemiančius naudojimąsi alternatyviais atsiskaitymais	49
22 pav.	Respondentų nuomonė apie veiksnius trukdančius naudojimąsi alternatyviais atsiskaitymais	51
23 pav.	Suma kurią respondentai gauna ir/arba išleidžia per mėnesį naudodamiesi alternatyvius atsiskaitymus	52
24 pav.	Respondentų santykis tarp girdėjusių ir atsiskaičiusių BitCoin valiuta	52
25 pav.	Respondentų santykis tarp turinčių išmanųjį telefoną ir turinčių mobiliąją programėlę atsiskaitymams telefonu	53

ATSISKAITYMAI E. VERSLE: YPATUMAI IR NAUJOS TENDENCIJOS

IVADAS

Temos aktualumas. Yra gerai žinoma, kad pagrindiniai atsiskaitymai vyksta grynaisiais pinigais taip pat yra atsiskaitoma banko išduotomis mokėjimo priemonėmis arba yra naudojama elektroninė bankininkystė. Tačiau egzistuoja ir kitokie atsiskaitymo būdai. Juos galima pavadinti alternatyviais atsiskaitymais ir jie sparčiai populiarėja Lietuvoje ir pasaulyje. Elektroniniame versle ypač bankai pradėjo jausti konkurenciją iš šių alternatyvių atsiskaitymų. Vis dėlto visiškai nėra aišku, kodėl vienoje šalyse jie yra naudojami daugiau, o kitose mažiau. Kokios alternatyvių atsiskaitymų savybės lemia jų sėkmę ir kelia grėsmę jau įprastiems tapusiems atsiskaitymo būdams. Alternatyvūs atsiskaitymai taip pat nėra vienos bendros rūšies. Labai sparčiai vystosi nauji alternatyvių atsiskaitymų būdai, todėl būtina išsiaiškinti naujas tendencijas.

Temos ištirtumas. Dažniausiai šią temą nagrinėję mokslininkai savo darbuose aprašo esminius atsiskaitymų principus neišskirdami pagrindinių alternatyvių atsiskaitymų, jų veikimo modelių ir ypatybių. Elektroninius atsiskaitymus sisteminiu (Laurinavičienė, 2006), teisiniu (Zumaras, 2008) ir finansiniu (Klusovskienė, 2008) aspektu nagrinėjo keletas Lietuvos magistrantų. Mokslinius darbus ir monografijas apie elektroninius atsiskaitymus ir kartu alternatyvius atsiskaitymus rašė įvairūs dėstytojai Lietuvoje (Davidavičienė, et al., 2009). Kai kurie moksliniai darbai daugiau dėmesio skirdavo teisiniams ir mokestiniams aspektams elektroninėje erdvėje (Rotomskis, 2007), tuo tarpu monografijose buvo aprėpiami teisiniai aspektai, veikimo modeliai ir buvo pateikiama keletas alternatyvių atsiskaitymų pavyzdžių (Sodžiūtė, Sūdžius, 2006; Laurinaitis, 2011). Šią temą taip pat yra nagrinėję užsienio autoriai (Giannakis, et al., 2011; Şeitan, et al., 2010; Lowry, et al., 2006), kurių tyrimai ir išvados padeda nustatyti temos ištirtumą ir atrasti naujas tyrimo galimybes. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad alternatyvių atsiskaitymų sistemos nėra dažnas tiriamasis objektas, todėl informatyvių mokslinių straipsnių su tikrais pavyzdžiais nėra gausu. Todėl tenka pasikliauti kitokio pobūdžio informacija iš internetinių dienraščių ar net internetinių bendruomenių, kuriose šios sistemos yra plačiai naudojamos.

Temos naujumas. Kadangi verslas nesustodamas plečiasi į elektronines rinkas, vyksta pasaulinė globalizacija, valstybių sienos nebetampa kliūtimi vystytis verslui ir atsiskaitymų laikas tampa be galo svarbus. Bankiniai mokėjimai pasidarė nebe tokie patrauklūs kaip alternatyvūs atsiskaitymo variantai, kurie leidžia atsiskaityti su bet kuria pasaulio šalimi iš karto, nenaudojant korespondentinės bankininkystės, tai reiškia sąnaudų taupymą, mažesnius mokesčius ir daugybę kitų privalumų. Kyla natūralus klausimas, o kas vyks toliau, kuria linkme viskas turėtų vystytis, kokie yra neigiami aspektai. Nepaisant to, jog alternatyvūs atsiskaitymai sparčiai populiarėja tiek Lietuvoje, tiek ir pasaulyje, nėra atlikta daug išsamių tyrimų šiomis temomis, o ir teisinė bazė šių atsiskaitymų pastoviai atsilikinėja. 2009 metais buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (2009/110/EB) dėl elektroninių pinigų įstaigų steigimosi, tačiau Lietuvoje ši direktyva buvo įgyvendinta tik 2012 metais (Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas). Elektroniniai pinigai yra tik dalis alternatyvių atsiskaitymų. Atkreiptinas dėmesys, jog per tą laiką spėjo atsirasti virtuali valiuta BitCoin, kurios veikimo principas pagrįstas matematiniais algoritmais, viešojo rakto kriptografija, ji yra decentralizuota atviro kodo valiuta. Tokių valiutų atsiranda vis daugiau, todėl būtina įdėmiai išnagrinėti įvairius atsiskaitymus e. versle ir apibrėžti naujas tendencijas.

Darbo problematika. Nuolatos keičiantis verslui, keičiasi atsiskaitymo sistemos ir būdai. Nėra visiškai aišku kokie dabar yra atsiskaitymų e. versle ypatumai, kurie veiksniai vartotojams yra svarbiausi ir kokie yra alternatyvūs atsiskaitymo būdai, bei tendencijos.

Darbo objektas. Atsiskaitymų e. versle sistemos ir jų savybės.

Darbo tikslas. Išanalizuoti atsiskaitymų e. versle savybes, būdus ir atskleisti naujausias tendencijas.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą ir apibendrintai pateikti atsiskaitymų teorinį kontekstą.
2. Pateikti pagrindines alternatyvių atsiskaitymų sistemas e. versle ir atskleisti jų ypatybes.
3. Atlikti alternatyvių atsiskaitymų palyginamąją analizę ir pateikti kitus svarbius aspektus.
4. Atlikti vartotojų bei verslo subjektų naudojimosi alternatyviais atsiskaitymais ypatumų tyrimą.

Susiję mokslai: elektroninio verslo vadyba, bankininkystė, vadyba, informacinės technologijos, ekonomika, finansai, teisė ir kt.

Raktiniai žodžiai: atsiskaitymai e. versle, elektroniniai mokėjimai, elektroniniai pinigai, elektroninis verslas, virtuali valiuta.

Tyrimui pasirinktas kiekybinis tyrimo metodas – anketinė apklausa internetu. Apklausta 150 respondentų tikslinėje internetinėje bendruomenėje Uždarbis.lt. Anketa sudarė 20 klausimų, iš kurių 6 klausimai skirti respondento pažinimui, 13 klausimų yra apie alternatyvius atsiskaitymus ir 1 klausimas paliktas komentarams bei susidomėjusiems respondentams išreikšti norą gauti tyrimo rezultatus. Tyrimo duomenys ir rezultatai pateikiami įvairiose diagramose ir dažnai išreiškiami procentine išraiška. Ištirtas koreliacinis ryšys tarp skirtingų atsakymų.

Darbas sudarytas iš keturių skyrių, kurie suskirstyti į poskyrius. Darbo gale yra pateiktos išvados ir pasiūlymai, taip pat literatūros sąrašas, santrauka ir priedai. Darbe gausu iliustracijų ir diagramų, o daugiausia naudojami yra užsienio literatūros šaltiniai bei autoriaus įžvalgos.

1. ELEKTRONINIŲ ATSISKAITYMŲ TEORINIS KONTEKSTAS

1.1. Elektroninio verslo, mokėjimo ir atsiskaitymo samprata

Norint visiškai suprasti terpę kurioje vyksta atsiskaitymai, būtina apibūdinti elektroninį verslą (dažnai vartojama sąvoka tiesiog e. verslas). Elektroninio verslo (*angl. E-business*) terminą 1997 m. pirmieji pasiūlė IBM korporacija (Chaffey, 2007). Tuometinis terminas atrodė taip: elektroninis verslas – tai tradicinio verslo transformacija, panaudojant internetines technologijas.

Lietuvių autoriai mano, jog apibrėžimas turėtų būti kuo platesnis ir aiškesnis, pavyzdžiui L. Sodžiūtė ir V. Sūdžius (2006) elektroninį verslą apibrėžia kaip verslą, kuris, siekdamas naudoti sau ir vartotojams besinaudodamas informacine valdymo ir kita verslo struktūra, kuria, platina ar sudaro sąlygas naudoti produktus ar paslaugas, pirmiausia tam pasitelkia elektroninio ryšio ir kitas priemones.

Lietuvos Respublikos Seimo (toliau LRS) įsakymuose autoriui pavyko surasti apibrėžimą, kuris skamba aiškiausiai iš jau paminėtų ir, autoriaus nuomone, atitinka šių dienų aktualijas. „Elektroninis verslas apibrėžiamas kaip verslo operacijų atlikimas ir įmonės veiklos organizavimas naudojant informacines technologijas duomenų perdavimo tinklų aplinkoje“ (Elektroninio verslo plėtros skatinimo 2010-2015 metų programa, 2009). Toliau įstatyme yra apibūdinama, kad į e. verslą įeina įvairi veikla kuria siekiama pelno: prekyba, rinkodara, teleservisas, telemedicina, nuotolinis mokymas, teledarbas, bankininkystė ir kitokia veikla. Taip pat pabrėžiama, kad e. verslas apima ne tik įprastines verslo operacijas, bet ir naujus, galimus tik virtualioje aplinkoje, verslo būdus.

Pateiktus e. verslo sampratą galima pradėti nagrinėti atsiskaitymus e. versle, tačiau būtina detaliau susipažinti su sąvokomis, kurias autorius naudos visame darbe. Jos yra neatsiejamos nuo elektroninių atsiskaitymų bendraja prasme, t.y. yra jų sudedamoji dalis. Todėl norint perteikti kuo tikslesnę informaciją apie elektroninius atsiskaitymus reikia pateikti „mokėjimo“ ir „atsiskaitymo“ sampratą. Kuo šios sąvokos skiriasi ir kuo yra panašios. Taip pat bus pateikta autoriaus nuomonė ir šių sąvokų būsimas naudojimas tolimesniame darbe.

Įdomu tai, kad teisės moksle bei literatūroje šios sąvokos dažnai sutapatamos, vartojamos kaip sinonimai, tačiau lingvistiškai tai yra skirtingos sąvokos. Lietuvių kalbos žodynas žodį „mokėti“ aiškina kaip pinigų davimą už gaunamą daiktą, atliktą darbą ir pan., o žodis „atsiskaityti“ aiškinamas kaip sąskaitų suvedimas, atsiskaitymas, apmokėjimas. Iš šių paaiškinimų galima padaryti išvadas, jog bendrinėje lietuvių kalboje „mokėjimas“ reiškia tam tikrą procesą, o „atsiskaitymas“ – reiškia baigtinį veiksmą. Vienas pirmųjų šias sąvokas atskyrė M Civilka savo teisės krypties darbe „Elektroniniai atsiskaitymai“ jis apibūdino, kad atsiskaitymas plačiaja prasme papildo mokėjimą, kadangi mokėjimas

yra vienas iš atsiskaitymo būdų ir būtent atsiskaitymas grynaisiais. Pasak to paties autoriaus dažnai mokėjimo sąvoka yra dar labiau susiaurinama iki sąvokos „atsiskaitymas grynaisiais pinigais“ (2002).

Siekiant paprastumo ir aiškumo bei atsižvelgiant į tai, jog autorius rašo ne teisės srities darbu, toliau šiame darbe bus stengiamasi naudoti tiek atsiskaitymo e. versle, tiek mokėjimo e. versle terminus, kadangi šie terminai yra taip glaudžiai susiję, jog jų atskyrimas, autoriaus nuomone, socialiniams mokslams įneštų tikrai painiavos, o ne aiškumo. Taip pat darbe mokėjimas, atsiskaitymas gali būti keičiami sinonimais, kaip pavyzdžiui terminu transakcija.

1.2. Naujos elektroninių atsiskaitymų tendencijos

Pateikus elektroninio verslo bei atsiskaitymų ir mokėjimai sampratas ir apibrėžimus, galima sujungti šias sąvokas į atsiskaitymus elektroniniame versle arba tiesiog elektroninius atsiskaitymus. Taigi elektroniniai atsiskaitymai bendriausia prasme apibrėžiami kaip atsiskaitymai, kurie „inicijuojami ir apdorojami elektroniniu būdu, naudojant modernias informacinių technologijų priemones“ (Adrian B., 2002). Dar tiksliau galima būtų apibūdinti elektroninius atsiskaitymus, kaip atsiskaitymo rūšį, kai mokėjimo pavedimas atliekamas elektroninės, internetinės, mobiliosios ar kitos sistemos pagalba. Šiuo apibrėžimu, autoriaus nuomone, aprėpiami įvairūs tinklai ir sistemos.

Taip pat verta pabrėžti, kad Europos Sąjungos (toliau ES) teisės aktuose naudojamas ne „elektroninio atsiskaitymo“ (angl. *electronic settlement*), bet „elektroninio mokėjimo“ (angl. *electronic payment*) terminas. Tačiau šis terminas gali būti suprantamas dvejopai, siaurąja prasme kaip tiesiog el. komercija – e. mokėjimas už prekę ar paslaugą perkant ją internetu, arba plačiau kaip elektroninių lėšų pervedimo (angl. *electronic funds transfer*, toliau EFT) būdų.

EFT tiksliausiai apibrėžia internetinis žodynas (www.investorwords.com) ir apibūdina kaip, bet kokį lėšų judėjimą inicijuotą elektroninėmis priemonėmis, pavyzdžiui elektroniniu terminalu, telefonu, kompiuteriu, bankomatu ar magnetine laikmena, bet kitomis IT priemonėmis. Šis apibrėžimas labiausiai atitinka šių dienų technologijas ir atsiskaitymus.

Elektroninė mokėjimų sistema (angl. *electronic payment system*, toliau EPS) – tai mokėjimų sistema, kurioje vyksta atsiskaitymai per elektroninius tinklus. Ši sistema privalomai turi veikti per tam tikrus tinklus, pavyzdžiui per internetą, intranetą ar ekstranetą. Sudėtingų ir prižiūrimų tokių sistemos pavyzdžių toli ieškoti nereikia. Lietuvos bankas (toliau LB) yra sukūręs keletą tokių sistemų, kurias ir prižiūri. Šios EPS sistemos yra LITAS-RLS ir LITAS-MMS. Pirmoji sistema pavadinimu LITAS-RLS yra realaus laiko mokėjimų sistema, kurioje visi procesai yra automatizuoti. Mokėjimų pervedimai

sistemoje priimami nuo 7.45 val. ir vykdomi iki 16.00 val. Visi pervedimai joje vykdomi realiu laiku. Tuo tarpu LITAS-MMS sistema yra kitokia. Tai mokėjimų sistema skirta mažmeniniams mokėjimams atlikti ir joje taikomi keturi mokėjimo operacijų apdorojimo ciklai 9.00 val, 12.00 val, 15.00 val. ir 15.30 val. Žiūrint iš alternatyvių atsiskaitymų pusės tai nieko naujo ir šių sistemų dalyviai yra taip pat įprasti elektroninių mokėjimų dalyviai – bankai.

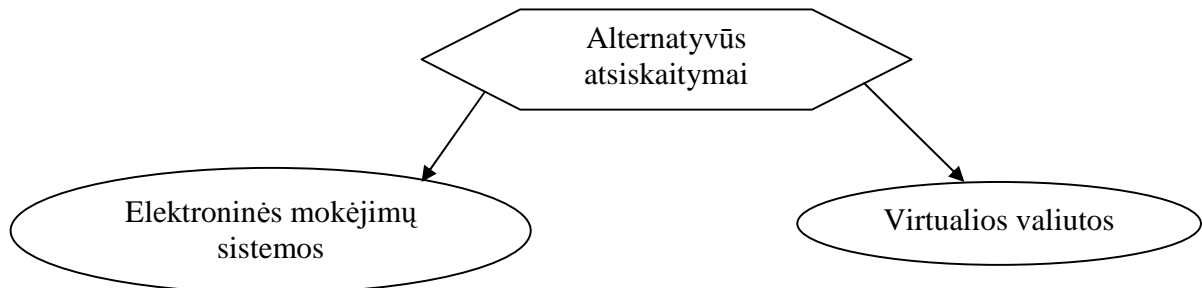
Darbe nebus nagrinėjamos įprastinės atsiskaitymų priemonės tokios, kaip grynųjų pinigų atsiskaitymai, atsiskaitymai kreditinėmis, debetinėmis ar virtualiomis kortelėmis, bankiniai pavedimai inicijuojami paties kliento ar per sujungimą su banku (banklink). Taip pat detaliau nebus nagrinėjami atsiskaitymo būdai tokie kaip pirkimas išsimokėtinai bei atsiskaitymas atsiimant prekę. Darbe dažniausiai bus nagrinėjamos alternatyvios atsiskaitymų sistemos, dažnai vadinamos tiesiog el. mokėjimų sistemomis. Terminas „alternatyvūs atsiskaitymai“ darbe vartojamas siekiant pabrėžti mokėjimo būdo išskirtinumą, netradiciškumą ir apima tiek teisiškai sureguliuotas mokėjimų sistemas (PayPal, Mokėjimai.lt ir kt.), tiek ir teisiškai kol kas neapibrėžtas virtualias valiutas (BitCoin ir kt.). Alternatyvūs atsiskaitymai, kaip tokie reiškia tokius mokėjimo būdus, kurie dar nėra įprasti vartotojams (neatsiskaitoma jais dažniausiai) ir verslas nesulaukia pagrindinių įplaukų naudojant šiuos būdus.

Darbe dažnai bus minimos elektroninės mokėjimų sistemos. Šiuo pavadinimu gali būti pavadintos įvairios atsiskaitymus teikiančios kompanijos, įmonės ar elektroninės sistemos. Aukščiau buvo paminėtas priimtinas ir dažnas pavyzdys apie bankinius mokėjimus apdorojančią LITAS-MMS sistemą, tačiau alternatyvios elektroninių ir internetinių mokėjimų sistemos gali būti suprantamos, kaip atsiskaitymai per mokėjimų sistemas, pavyzdžiui PayPal, Skrill, Mokėjimai.lt ir panašias sistemas, kurios detaliau bus išnagrinėtos darbe. Šios sistemos teikia paslaugas elektroniniu būdu, dažniausiai per internetą, bet nereikėtų apsiriboti vien tik internetu, kadangi į sąvoką elektroninis įeina ir kiti aspektai, kaip magnetinės juostelės, įvairios mikroschemos plastmasinėse laikmenose, NFC technologija ar panašiai.

Šiose elektroninėse mokėjimų sistemose dažniausiai veikia elektroninės piniginės, dažnai vadinamos tiesiog e. pinigine, su kuria galima atlikti įvairius veiksmus, kaip, kad su paprasta sąskaita, pervesti pinigus, patikrinti balansą, tai yra naudojamas terminas sąskaitos sinonimui. Dabar yra įvairių rūšių e. piniginių, jos gali būti mobilios piniginės, skaitmeninės piniginės, virtualios piniginės, internetinės piniginės. Iš esmės jos dalinai panašios, bet kartu ir skirtingos. Darbe jų skirtumams dėmesys nebus teikiamas, nes tai nėra darbo uždavinys.

Visus alternatyvius atsiskaitymus galima būtų suskirstyti į 2 grupes (žr. 1 pav.). Į elektroninių mokėjimų sistemos pogrupį įeitų visos elektroninius pinigus ir e. pinigines valdančios sistemos,

detaliau apie kiekvieną iš jų bus pateikta kituose skyriuose. Virtualių valiutų grupės nebūtų, jei ne BitCoin kriptografinė valiuta ir panašaus tipo sistemos, atsiradusios ir sėkmingai veikiančios rinkoje.

1 pav. **Alternatyvūs atsiskaitymai**

Elektroninėse mokėjimų sistemose yra atsiskaitoma elektroniniais pinigais, o jie pagal Lietuvos Respublikos įstatymus apibrėžiami kaip: „elektroninių pinigų leidėjų (jiems gavus lėšų iš fizinių arba juridinių asmenų) į apyvartą išleidžiama piniginė vertė, atitinkanti šiuos požymius:

- laikoma elektroninėse, įskaitant magnetines, laikmenose;
- skirta mokėjimo operacijoms atlikti;
- priimama asmenų, kurie nėra tų elektroninių pinigų leidėjai.“ (Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas).

Virtuali valiuta irgi galėtų būti laikoma elektroniniais pinigais, nepaisant visų skirtumų, pavyzdžiui konkretaus tų pinigų leidėjo nebuvimo. Taip buvo pasisakyta Europos centrinio banko darbe apie virtualias valiutas (European Central Bank, 2012). Tačiau darbe siekiama atskirti virtualias valiutas ir jos bus vadinama virtualia valiuta, o ne e. pinigais. Taip pat galimas pavadinimas yra tiesiog sistema.

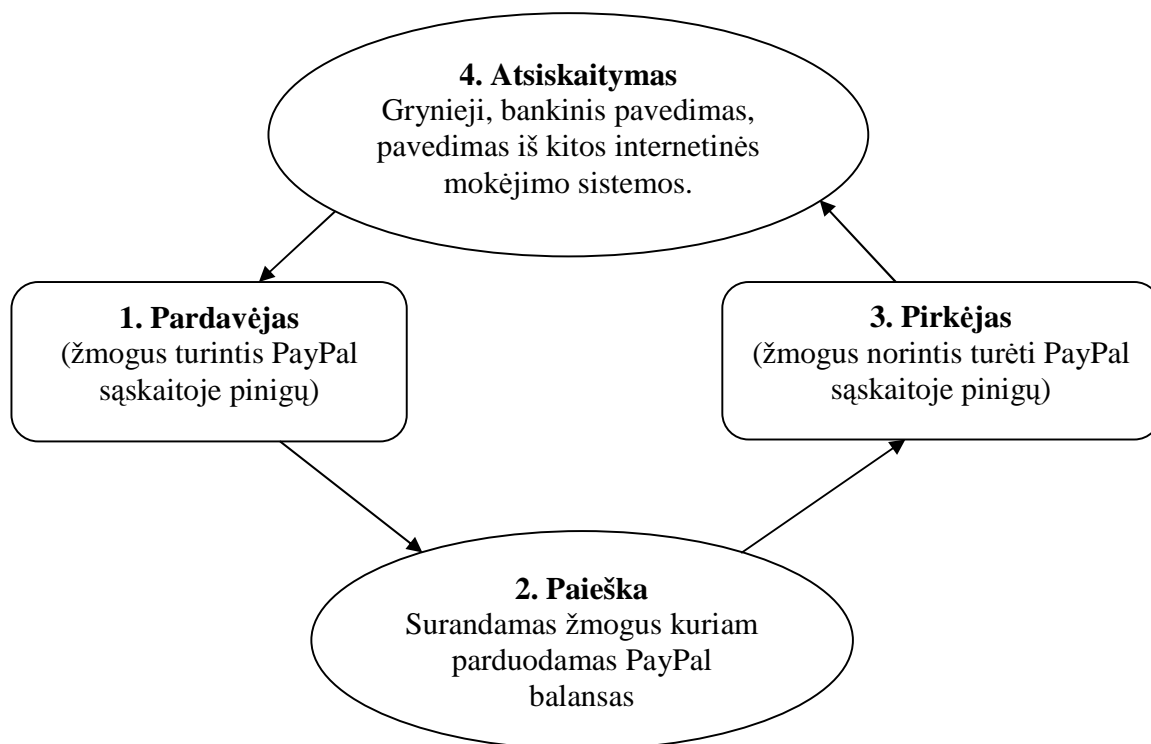
2. MOKĖJIMŲ SISTEMOS

2.1. PayPal

PayPal – elektroninių mokėjimų sistema. Įkurta 1998 metais dabar ji priklauso didžiausiai internetinių aukcionų kompanijai eBay. Sistemos siūlomi elektroniniai mokėjimai veikia kaip alternatyva įprastinėms pinigų perlaidoms, čekiams (nors pastarieji ir nepaplitę plačiai Lietuvoje), grynųjų pinigų pervedimams ar mokėjimams per bankus. PayPal plačiai naudojama įvairių pardavėjų, iš kurių reikalaujamas tam tikras pervedimo komisinis mokestis. Pervedimo komisinis taip pat kartais nuskaitomas ir nuo gavėjo, tiesa jis priklauso nuo sumos dydžio. Komisinio dydis skiriasi priklausomai nuo įvairių sąlygų, tokių kaip: pervedimo valiutos, pervedimo rūšies, šalies iš kurios yra daromas pavedimas ir sąskaitos rūšies. Mokant kreditinėmis kortelėmis gali būti nuskaitomas ir papildomas mokestis (PayPal sutarties sąlygos).

Mokėjimo būdas PayPal veikia 193 pasaulio šalyse. Įsidėti pinigų į sąskaitą galima 2 būdais: pavedimu į banko sąskaitą ir per kreditinę kortelę. Išsiimti pinigus iš sąskaitos taip pat galima šiais dviem būdais. Verta paminėti, kad atsiskaityti PayPal galima net neturint ten sąskaitos. Visas atsiskaitymas vyksta per kreditinę kortelę ir PayPal būna tiesiog tarpininkas ir sistemos tiekėjas.

Be šių būdų yra dar vienas plačiai paplitęs būdas kaip įsidėti ar išsiimti pinigus iš sąskaitos, tiesa pagal PayPal sutarties sąlygas yra nelegalus, bet vis dėlto plačiai naudojamas įvairių vartotojų. Šis būdas vyksta tarp PayPal pinigų turėtojo ir žmogaus norinčio, kad jo sąskaitoje atsirastų pinigų, bet nenorinčio daryti bankinių pavedimų su PayPal (žr. 2 paveikslą). Taip susitarę žmonės apsikeičia PayPal balansu (padaromas pavedimas iš vienos sąskaitos į kitą), o po to su kita puse atsiskaitoma jam priimtiniu būdu, grynais, pavedimu į banką, ar kita internetine valiuta. Šis būdas būtų teisėtas, jei vietoj atsiskaitymo įvairiais būdais būtų teikiamas produktas ar paslauga, o tada atliekamas pavedimas į PayPal sąskaitą. Taip pat šis modelis taikomas ir atvirkštinėje situacijoje, kai žmogus turi pinigų PayPal sąskaitoje ir nori grynųjų arba kitokios formos ir vertės pinigų ir ieško kam parduoti savo turimą balansą. Tokiu būdu galima parduoti PayPal sąskaitoje turimą balansą pavyzdžiui už grynus pinigus ir taip nuslėpti dalį mokesčių, kadangi grynų pinigų negalima susekti, o ir PayPal sąskaitų turėtojų netikrina mokesčių inspekcija. Minėtųjų internetinių valiutos keitimų pavyzdžių nesunku surasti pasinaudojus Google paieškos sistema. Tinklapis www.exwp.com suteikia galimybę nupirkti ir parduoti PayPal balansą, keisti jį į kitą internetinę valiutą vadinamą WebMoney (www.wmtransfer.com). Pastarosios internetinės mokėjimų sistemos sutarties sąlygos daryti keitimų nedraudžia.

2 pav. PayPal internetinės valiutos keitimas

Lietuvoje PayPal veikia jau senai, bet tik nuo 2008 metų vasario mėnesio lietuviams suteikta galimybė gauti pinigus į PayPal sąskaitą. Seniau galima buvo užsiregistruoti ir susikurti sąskaitą, daryti pavedimus, bet nebuvo galima gauti pinigų iš kitų PayPal sąskaitų turėtojų. Sąskaitos multi-valiutinės, tad jose galima laikyti šiuo metu 24 rūšių valiutą.

Registracijoje nurodomi asmeniniai duomenys, kurie vėliau būna patikrinti tvirtinant tapatybę (tvirtinimo procedūra vyksta pridėdant kreditinę kortelę prie sąskaitos ir įvedant tam tikrą kodą iš bankinio išrašo, kai yra nuskaitoma tam tikra suma iš kreditinės kortelės). Pinigų pervedimas PayPal sistemoje vyksta ganėtinai paprastu būdu, be jokių ilgų sąskaitų numerių, vardų ir pavardžių, o per el. pašto adresą. Kai suvedamas el. pašto adresas, nurodoma valiuta ir pervedimo priežastis, tolimesniame lange parodomas sąskaitos turėtojo vardas ir pavardė, o tada galima patvirtinti pavedimą ir kito žmogaus sąskaitą pinigai pasiekia automatiškai. Dažnai paprasti pavedimai tarp vartotojų nekainuoja nieko, todėl PayPal sistema yra viena populiariausių pasaulyje.

Ši internetinė mokėjimo sistema turi tam tikrus apribojimus. Negalima siųsti didesnės sumos negu 10 000 JAV dolerių. Per dieną išsigryninti į kreditinę kortelę galima nedaugiau 500 JAV dolerių.

Taip pat yra apribojimai ir veiklai, kuriai gali būti naudojamas PayPal. Neleistina veikla susideda iš veiklų pažeidžiančių įstatymus, narkotinių medžiagų, vaistų, steroidų, vogtų daiktų, ginklų prekybos, kuriems reikalingi tam tikri leidimai. Prie šių ir kitų draudžiamų dalykų verta paminėti, jog PayPal neleidžia atsiskaityti už azartinius žaidimus, naudoti PayPal lažybose, kazino, loterijose ar kitose tokio pobūdžio veiklose, nebent gautas išskirtinis PayPal leidimas. Skirtingai nei bankai ar kitos atsiskaitymų sistemos ji išsiskiria ir savo pinigų grąžinimo (*angl. chargeback*) politika. PayPal plačiai palaiko ir propaguoja kilus nesklandumams daryti pinigų reikalavimą (*angl. claim*) ir grąžina pinigus vadinamajai nukentėjusiajai pusei. Deja dėl šios politikos PayPal susilaukia nemažai kritikos iš interneto vartotojų, kurie skatina PayPal atidžiau žiūrėti kam jie grąžina pinigus, nes žmonės ima piktnaudžiauti šia sistemos teikiama galimybe.

Be visų jau išvardintų PayPal savybių ir ypatybių galima aptarti ir PayPal panaudojamumą realiame fiziniame pasaulyje. Kompanija yra išleidusi vadinamąją bekontaktę NFC (*angl. near field technology*) mokėjimo priemonę, kuri leidžia atsiskaityti fiziniame pasaulyje ir susieti savo PayPal sąskaitą su mobiliu telefonu (Balaban, 2011). Taip pat, kai kurių šalių vartotojams PayPal siūlo ir mokėjimo korteles, ir kitokius atsiskaitymo būdus, kurie tampa vis patrauklesni rinkai ir padeda kompanijai užkariauti naujas rinkas.

Vienas naujausių PayPal mokėjimo būdų pristatytų 2013 metais ir pasirodžiusių rinkoje pirmiesiems testavimams yra PayPal Beacon produktas, kuris leidžia automatinius nuskaitymus iš išmaniojo įrenginio, jo net neišsitraukiant. Ši inovacija veikia per bluetooth ryšį ir yra vienas iš inovatyviausių sprendimų rinkoje.

2.2. Skrill

Kita internetinė mokėjimų sistema veikianti e. pinigines principu yra Skrill. Seniau ši sistema buvo geriau žinoma kaip MoneyBookers, bet jie pakeitė pavadinimą ir praplėtė savo veiklą. Skrill yra Europinis PayPal mokėjimų sistemos konkurentas prižiūrimas Finansų priežiūros tarnybos FCA (*angl. Financial Conduct Authority*) Anglijoje. Skrill taip pat Anglijoje yra ir įregistruota. Verta paminėti, kad ši mokėjimų sistema veikia pagal Europos Bendrijos elektroninės komercijos direktyvas. Veikimo modelis labai panašus į PayPal mokėjimų sistemos. Nuėjus į Skrill tinklalapį reikia susikurti paskyrą. Užsiregistruojant reikia pateikti asmeninius duomenis, kurie vėliau taip pat tikrinami per asmenybės patvirtinimo procedūras. Procedūrų patvirtinti tapatybei šioje sistemoje yra daugiau. Tai ir bankinis pavedimas (žiūrima į sąskaitos gavėjo ir mokėtojo duomenų atitikimą), ir kreditinės kortelės

pridėjimas, ir adreso patvirtinimas (atsiunčiamas laiškas nurodytą adresu su kodu). Skirtingai nuo kitų mokėjimo sistemų čia sąskaitos patvirtinimas pakelia atsiskaitymų limitus, kurie leidžia atlikti daugiau operacijų su didesnėmis sumomis.

Mokėjimo būdas per Skrill sistemą veikia 200 pasaulio šalių. Sąskaitos multi-valiutinės taip pat, tad jose galima laikyti šiuo metu 41 rūšies valiutą, jų tarpe ir lietuviškus litus. Įsidėti pinigų į sąskaitą galima taip pat 2 būdais: pavedimu į banko sąskaitą ir per kreditinę kortelę. Išsiimti pinigus iš sąskaitos galima šiais dviem būdais arba galima užsisakyti MasterCard kortelę ir išsiimti pinigus iš bankomatų arba atsiskaityti su kortele, kuri tiesiogiai surišta su Skrill sąskaita, parduotuvėje. Kitose šalyse Skrill pateikia ir kitokių pinigų išgryninimo variantų. Skrill skirtingai nuo PayPal sistemos, turi sąskaitas Lietuvos komerciniuose bankuose. Seniau buvo naudojama Ūkio banko sąskaita, o Lietuvos bankui sustabdžius Ūkio banko veiklą kompanija perėjo prie SEB banko sąskaitos, tad sistema pritaikyta Lietuvos vartotojams ir jiems skirtas nemažas dėmesys, kuris yra ganėtinai nuoseklus, atsižvelgiant į tai, kad šios mokėjimų sistemos tikslinė rinka yra Europa. Nuostolius kuriuos patyrė Skrill sistema dėl Ūkio banko veiklos nutraukimo yra nežinomi.

Komisiniai mokesčiai šioje sistemoje yra didesni nei PayPal. Čia norint padaryti pavedimą reikia sumokėti komisinį, kuris lygus 1% nuo pervedimo sumos, tačiau nedaugiau 1,73 Lt. Šis komisinis taikomas paprastiems vartotojams, o pardavėjams komisiniai yra kitokie, kurie susideda iš procentinių punktų nuo sumos ir fiksuoto tarifo, bet šios sumos kinta priklausomai nuo apyvartos.

Keitimai tarp elektroninių valiutų pavyzdžiui, tarp Skrill ir PayPal vartotojų yra neleistini. To neleidžia abi pusės. Skrill sistemos pinigų keitimas kartais yra vykdomas nelegaliai pagal 2 paveiksle pateiktą schemą (nors schema pritaikyta PayPal sistemai, Skrill atveju viskas veikia tolygiai).

Skrill sistema priešingai nei PayPal nedraudžia naudoti pinigų lošimams ir azartiniam žaidimams, bet prašo vartotojų nurodyti, jeigu tam bus skirti pinigai (vykdant pavedimą galima pasirinkti kam bus skirti pinigai). PayPal savo ruožtu draudžia savo mokėjimų sistemą ir joje esančius el. pinigus naudoti azartiniam lošimams. Tai gali būti paaiškinama pinigų plovimo prevencija bei, autoriaus nuomone, stipria JAV Las Vegas'o lobistų kampanija.. Skrill vis dėlto šioje vietoje problemos nemato ir yra viena populiariausių atsiskaitymo priemonių tarp lažybų ir azartinių lošimų bendrovių, tokių kaip: Bwin, PokerStars ir t.t. Verta paminėti, kad Europoje šis reguliavimas yra griežtesnis nei JAV. Mokėjimai Skrill sistemoje vykdomi taip pat paprasčiau nei bankuose, bet prašoma daugiau informacijos nei prašo PayPal. Reikia nurodyti el. pašto adresą ir vardą su pavarde. Norint patvirtinti pavedimą prašoma įvesti mokėtojo asmens gimimo datą. Pinigus galima nusiųsti ir

žmogui, kuris dar neturi Skrill sąskaitos, jis ją gali susikurti vėliau, kai gaus pranešimą nurodytu el. pašto adresu.

2.3. Mokėjimai.lt

Įmonė „EVP International“, UAB buvo įkurta 2004 metų spalį. Aktyviai savo veiklą įmonė pradėjo vykdyti 2006 metais. Iki 2008 kovo įmonė vadinosi „Elektroniniai verslo projektai“, UAB. Tačiau stabiliai veiklos plėtrai užsienyje reikėjo tarptautinio pavadinimo. Taip buvo pasirinktas būtent „EVP International“. 2013 metais „EVP International“ aktyviai bendradarbiauja su partneriais iš daugiau nei 20 pasaulio valstybių ir nuolatos plečia savo partnerių bei klientų ratą.

2012 metais rugsėjo 27 dieną Lietuvos banko sprendimu įmonei išduota elektroninių pinigų įstaigos licencija (Lietuvos bankas, 2012), kuri suteikia teisę vykdyti veiklą, susijusią su elektroninių pinigų leidimu ir mokėjimo paslaugų teikimu Lietuvoje ir visose Europos Sąjungos šalyse, nurodytą LR elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymo 10 straipsnio 1 dalyje.

Šiuo metu bendrovė plėtoja šiuos projektus:

- „gsms.lt“;
- „eparašas.lt“;
- „rinka.lt“;
- „erinkimai.lt“;
- „mokėjimai.lt“.

Šiam darbui aktualiausias yra Mokėjimai.lt. Šis projektas turi tarptautinį pavadinimą Paysera.com, kuris skirtas ne Lietuvos rinkai, o būtent Europai ir visam pasauliui. Vis dėlto darbe vartotinas bus Mokėjimai.lt pavadinimas, kadangi jis kol kas plačiau žinomas.

Mokėjimai.lt turi savo elektroninę piniginę kaip, kad ir Skrill ar PayPal mokėjimo sistemos. Būtent Elektroninių pinigų licenciją turi ir Skrill ir Mokėjimai.lt. Ko neturi kitos sistemos yra tai, jog Mokėjimai.lt yra pritaikytas įvairiems mokėjimo būdams ir teikia daug įvairesnius atsiskaitymo variantus. Paslaugos yra suskirstytos į mikro ir makro mokėjimus. Makro mokėjimais yra vadinami bankiniai, tarptautiniai, kreditinių kortelių ar kitų elektroninių sistemų pavedimai. Mikro tuo tarpu aprėpia mokėjimus SMS žinutėmis ir skambinimus atitinkamais numeriais. Tokių paslaugų neteikia jau nagrinėtos mokėjimo sistemos.

Nuo to momento, kai el. mokėjimų sistema gavo el. pinigų įstaigos licenciją ji pasiūlė mokėjimus grynai iš savo el. piniginės. Šie mokėjimai nieko nekainuoja ir pasiekia vartotoją akimirksniu.

Pervedimai gali būti vykdomi nurodant mobilaus telefono numerį, Mokėjimai.lt sąskaitos numerį arba el. pašto adresus (vartotojai gali prisidėti keletą el. pašto adresų). Taip pat pažymėtina tai, jog mokėjimai gali būti vykdomi ir vartotojams, kurie dar nėra užsiregistravę sistemoje. Įvykus tokiam mokėjimui vartotojui el. paštu arba į telefono numerį ateina pranešimas apie mokėjimą jo rekvizitais. Tada vartotojui lieka tik susikurti Mokėjimai.lt sąskaitą ir pinigai atsiranda jo sąskaitoje.

2.4. Mokipay

Mokipay yra bekontakčių ir mobiliųjų mokėjimų sistema. Sistemą prižiūri bendrovė UAB „Antigravity payment systems“. Pagrindinės sistemos akcentas ir tikslas yra priversti vartotojus mokėti mobiliaisiais įrenginiais per belaidį NFC ryšį. Bendrovė turi ribotą Lietuvos Banko išduotą el. pinigų įstaigos licenciją, kuri leidžia teikti įvairias paslaugas, bet apriboja paslaugų teikimą tik Lietuvos teritorijoje (Lietuvos bankas, 2012). Pagal Mokipay sutarties sąlygas kliento, kuris nėra savęs identifikavęs, bendra atsiskaitymų per metus suma negali viršyti 8 500 Lt, o Mokipay piniginėje vienu metu saugoma suma ir viena operacija negali viršyti 500 Lt dydžio. Šie apribojimai netaikomi pilnai save identifikavusiems asmenims.

2012 metais bendrovė laimėjo konkursą ir tapo Mykolo Romerio universiteto bekontakte mokėjimo priemone. 2013 metais kompanija plečiasi ir siūlo savo paslaugas mokykloms ir diegia jose bekontaktes mokėjimo priemones. Sistema įdomi tuo, jog visai neseniai tik 2013 metais Mokipay pasiūlė pervedimus tarp sistemos vartotojų. Jie vykdomi įvedant kito sąskaitos turėtojo mobilaus telefono numerį. Pažymėtina tai, jog kompanija startavo jau 2011 metais ir tik po 2 metų laikotarpio įgyvendino šį sprendimą.

2.5. Neteller

Neteller elektroninių mokėjimų sistema valdoma bendrovės „Optimal Payments“ PLC, kuri yra kotiruojama akcijų biržoje. Neteller sistema naudojami žmonės iš daugiau nei 180 pasaulio šalių ir pagrindinė veikla, kuria užsiima ši kompanija, yra orientuota į internetinius azartinius lošimus bei lažybas. Kompanija 1999 metais buvo įkurta Kanadoje, bet nuo 2004 metų yra registruota Meno saloje. Sistema taip pat yra registruota ir prižiūrima Finansų priežiūros tarnybos FCA.

Nuo 2000 metų iki 2005 metų teigiama, jog ši mokėjimų sistema aptarnaudavo 80% pasaulio azartinių lošimų bei lažybų verslo. 95% kompanijos pelno sudarė komisiniai už lėšų pervedimus tarp

klientų ir azartinių lošimų bei lažybų kompanijų, didžioji jų dalis buvo JAV. Nuo 2007 metų po JAV teisėsaugos institucijų areštų ir kaltinimų Neteller pasitraukė iš JAV rinkos ir jos pelnai ženkliai smuko (Neteller bylos duomenys, 2007).

Neteller mokėjimų sistema siūlo savo vartotojams įvairių valiutų savo sąskaitos valdyme, taip pat daugybę papildymo būdų, kurių tarpe tiesioginiai bankų pavedimai, kreditinių kortelių papildymai ir kt. Yra galimybė išsiimti mokėjimo kortelę ir su ja atsiskaitinėti kaip ir su paprasta bankine kortele arba išsiimti pinigus bankomate. Kompanija yra pagrindinė Skrill mokėjimų sistemos konkurentė.

2.6. Payza

Payza mokėjimų sistema, kurią valdo kompanija „MH Pillars“ Ltd. įsikūrusi Jungtinėje Karalystėje ir turinti atstovybes įvairiose pasaulio šalyse. Savo veiklą labiausiai orientuoja į besivystančias rinkas bei žmones, kurie dėl tam tikrų priežasčių negali naudotis tradicinėmis bankinėmis ar kitomis atsiskaitymų paslaugomis. Kompanija 2012 metais įsigijo Kanadoje registruotą AlertPay mokėjimų sistemą ir perėmė visus jos turėtus klientus. AlertPay prieš įsigijimą išsiskyrė tuo, jog leido ją naudoti kaip atsiskaitymo priemonę įvairiems rizikingiems HYIP, Autosurf ir panašaus tipo tinklalapiams veikusiems pagal Ponzi schemą (Ponzi schema bei HYIP, Autosurf ir kt. rizikingi tinklalapiai plačiau bus aptarti kituose skyriuose). Payza po AlertPay įsigijimo uždraudė tokio tipo tinklalapiuose naudoti Payza kaip atsiskaitymo priemonę.

Payza skelbiasi teikianti pinigų siuntimo paslaugą daugiau nei 190 pasaulio šalių, o mokesčiai nuskaitomi iš gavėjo sumos. Siuntėjui pinigų siuntimas arba atsiskaitymas šia mokėjimų sistema nieko nekainuoja.

2.7. WebMoney

WebMoney Transfer sistema, dažniausiai vadinama tiesiog WebMoney, yra pasaulinė el. mokėjimų sistema veikianti nuo 1998 metų. Mokėjimų sistemą valdo kompanija „WM Transfer Ltd.“ įregistruota Londone. Ši mokėjimų sistema savo tinklalapyje pateikiamoje statistikoje teigia turinti daugiau nei 23 milijonus registruotų vartotojų. Pagrindiniai šios mokėjimų sistemos klientai yra Rusijos arba buvusios Sovietų Sąjungos valstybių piliečiai. Sistema pasižymi dideliu anonimiškumu, nors ir siūlo 12 skirtingų identifikavimosi būdų (angl. *WM-passports*). Taip pat sistema išsiskiria savo veikimo būdu per registruotus partnerius (angl. *guarantors*).

Registruotam vartotojui yra galimybė naudotis 7 rūšių el. pinigėmis WebMoney mokėjimų sistemoje. WebMoney tinklalapyje yra pateiktas e. piniginių sąrašas bei tos piniginės valdytojas – partneris.

- Z-piniginė (toliau WMZ) – e. piniginė skirta laikyti ir atsiskaityti JAV doleriais, piniginę valdo kompanija „Amstar Holdings“ Limited registruota Dubline, Airijoje.
- E-piniginė (WME) – e. piniginė skirta laikyti ir atsiskaityti EUR valiuta, piniginę valdo kompanija „Netec Financial“ Ltd. registruota Ženevoje, Šveicarijoje.
- R-piniginė(WMR)–e. piniginė skirta atsiskaityti Rusijos rubliais. Piniginę valdo kompanija „WMR“, LLC registruota Maskvoje, Rusijoje.
- U-piniginė(WMU)–e. piniginė skirta atsiskaityti Ukrainos grivinomis. Piniginę valdo kompanija „Ukrainian Guarantee Agency“ LLC įsikūrusi Kijeve, Ukrainoje.
- B-piniginė (WMB)–e. piniginė skirta atsiskaityti Baltarusijos rubliais. Piniginę valdo „Technobank“ PLC kompanija įsikūrusi Minske, Baltarusijoje.
- G-piniginė(WMG)–e. piniginė skurta laikyti ir atsiskaityti auksu. Vienas vienetas šioje piniginėje yra lygus 1 gramui aukso. Piniginę valdo kompanija „WM Metals“ FZE registruota Dubajuje, Jungtiniuose Arabų Emyratuose.
- X-piniginė(WMX)–Vienas vienetas šioje e. piniginėje yra lygus 0.001 virtualios BitCoin valiutos. Piniginę valdo kompanija „INDX Transactions“ Ltd. registruota Britų Mergelių salose.

Taip pat yra galimybė atsiskaityti Vietnamo vietine valiuta dongais (WMV), tačiau e. piniginės naujam vartotojui neleidžiama sukurti. Atsiskaitymus Vietnamo dongais prižiūri ir valdo VIETABANK bankas Vietname.

Visi mokesčiai susiję su valiutų pervedimų yra nuskaitomi nuo siuntėjo ir jie yra lygus 0,8% punkto nuo pervedimo sumos, o didžiausia suma yra nustatyta skirtinga kiekvienai valiutai, pavyzdžiui WMZ piniginėje maksimali komisinių suma gali siekti iki 50 JAV dolerių.

Įsidėti pinigų į sąskaitą arba išsiimti iš jos galima įvairiais būdais. WebMoney leidžia keitimus su kitomis mokėjimų sistemomis (pavyzdžiui Mokėjimai.lt), o taip pat yra siūlomi bankiniai pervedimai bei trečiųjų šalių keityklos. Taip pat verta paminėti, jog WebMoney tinklalapis skelbia, kad yra 9 785 miestai bei 88 šalys, kuriose galima rasti tarpininkų per kuriuos galima išsiimti arba įdėti pinigų į WebMoney sąskaitą (2013 metų lapkričio 24 dienos duomenys iš WebMoney tinklalapio).

WebMoney sistema buvo uždrausta Vokietijoje 2009 metais (Bafin pranešimas, 2009). 2013 metais atsakingos Ukrainos mokesčių institucijos sulaukė WebMoney sąskaitas Ukrainoje ir užšaldė daugiau nei 60 milijonų Ukrainos grivinių įtariant neteisėtus veiklas (Crimean News Agency, 2013).

Autorius pastebi, kad nors registruojantis yra prašoma suvesti savo asmens tapatybės duomenis ir net nurodyti paso numerį, bei išdavimo datą, ši sistema yra labai panaši į PerfectMoney, E-Gold, BitCoin ar kitas ribotą klientų identifikaciją taikančias sistemas. Dažnėjantys teisiniai ieškiniai prieš šią sistemą kelia abejonių autoriui dėl šios sistemos pastovumo, saugumo ir ateities.

2.8. PerfectMoney

PerfectMoney elektroninių mokėjimų sistema įkurta 2007 metais. Sistema išsiskiria tuo, jog joje galima užsiregistruoti ir pervesti pinigus neatlikus tapatybės patvirtinimo. Sistemoje galima turėti 3 rūšių sąskaitas USD, EUR valiutomis arba virtualiu auksu. Konvertavimai tarp USD ir EUR valiutų yra daromi oficialiu santykiu, tad PerfectMoney siekia patraukti naudotis ja investuotojus, kurie nebūtinai darys pervedimus ar rinks įmokas. Sistema taip pat leidžia keitimus su kitomis el. mokėjimų sistemomis. Įsidėti pinigus į šią sistemą yra keletas būdų. Galima daryti bankinį pavedimą į jų banko sąskaitą arba naudotis trečiųjų šalių keityklomis. Pinigų išsiėmimas vykdomas panašiai. Verta paminėti dar vieną galimybę įsidėti pinigų į sąskaitą arba išsiimti iš jos. Tai yra išankstinio apmokėjimo (angl. *prepaid*) kortelė.

Įdomus pastebėjimas, nors PerfectMoney nėra bankas, yra mokama už laikomą balansą savo sąskaitoje ir mokamos 4% metinės palūkanos. Taip pat yra galimybė skolintis arba skolinti savo lėšas laikomas sąskaitoje.

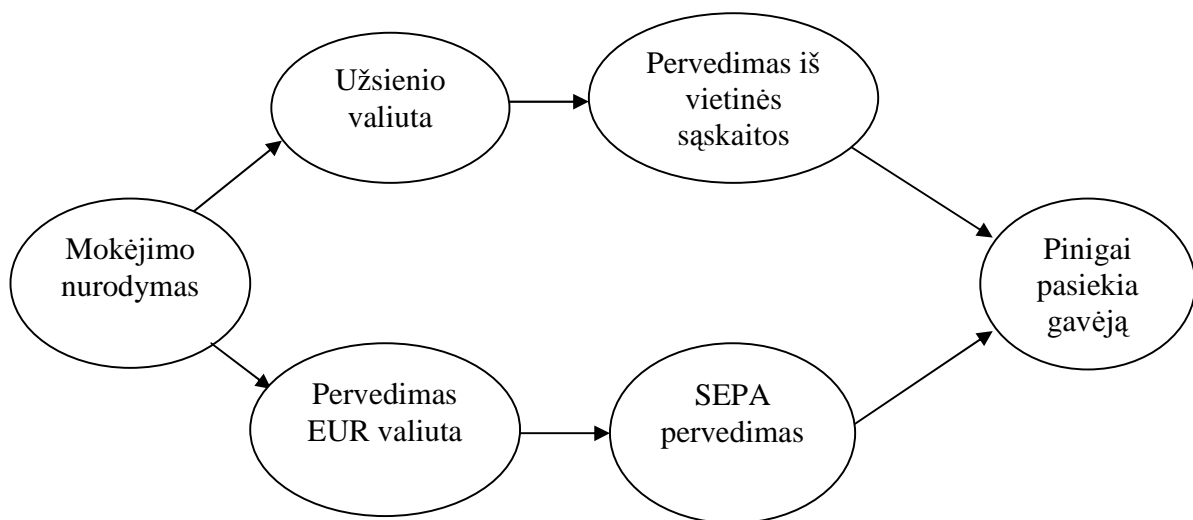
Technology Review internetinis tinklalapis praneša, jog po LibertyReserve uždarymo rinkoje vis dar liko ribotą tapatybės tvirtinimą taikančių bendrovių ir mokėjimo sistemų. PerfectMoney laikoma viena iš tokių, kartu su BitCoin sistema, kurioje joks tapatybės patvirtinimas išvis netaikomas (Technology Review, 2013).

PerfectMoney reaguodama į situaciją, į kurią papuolė LibertyReserve mokėjimų sistema (LibertyReserve mokėjimų sistema bus aptarta vėliau) uždraudė savo sistema naudotis JAV piliečiams. Neilgai trukusi PerfectMoney bendrovė pakeitė ir savo sąlygas, pradėjo taikyti skirtingus komisinius už pervedimus savo tapatybę atskleidusiems ir neatskleidusiems vartotojams, taip tarsi įgyvendindama kliento pažinimo (angl. *Know Your Customer*, toliau KYC) politiką. Atskleidusiems apie save detalesnę informaciją taikoma 0,5% komisinis nuo transakcijos, o tapatybės ir duomenų

neatskleidusiems taikomas 1,99% mokestis. Autoriaus nuomone, KYC politikos įgyvendinimas ir uždraudimas JAV piliečiams naudotis PerfectMoney sistema, tai desperatiški veiksmai siekiant išvengti LibertyReserve, E-Gold ir kitų uždarytų bendrovių turėjusių problemų dėl anoniminių sąskaitų likimo (PerfectMoney, 2013).

2.9. Pinigų perlaidų sistemos

Trumpai apžvelgti būtina ir pinigų perlaidų sistemas, kadangi nors jos ir nėra visiškai naujovė, bet yra alternatyva tradiciniams bankiniams pervedimams. Populiariausios kompanijos pasaulyje yra WesternUnion, MoneyGram, bet pažymėtina, kad tokių kompanijų atsiranda vis daugiau ir daugiau. Žinomos kompanijos detaliau darbe nebus nagrinėtos, bet bus šiek tiek plačiau aptarta lietuvių įkurta „TransferGo“ Ltd. (toliau TransferGo) kompanija pasiekama adresu internete www.transfergo.lt.

3 pav. Supaprastintas pinigų perlaidų verslo modelis

TransferGo veikimo modelis ganėtinai paprastas (žr. 3 pav.), tai yra kelių skirtingų banko sąskaitų atsidarymas skirtingose šalyse ir pavedimų darymas vietiniame banke, jeigu reikalingos kitos valiutos, o ne EUR, arba pavedimo darymas SEPA erdvėje. SEPA pervedimai yra sąlyginai pigūs ir pasiekia gavėją kitą darbo dieną, o pavedimai kitomis valiutomis, pavyzdžiui TransferGo siūlomos valiutos yra Lietuvos litai (toliau LTL), Lenkijos zlotai (toliau PLN) bei Latvijos latai (toliau LVL). Jeigu norima pervesti pinigus iš Jungtinės Karalystės (toliau JK) į Lietuvą, tai tiesiog yra padaromas

vietinis pavedimas Lietuvoje iš lietuviško banko, taigi tiesiogiai pinigai iš JK į Lietuvą nekeliauja, o vyksta tarsi korespondentinė bankininkystė. Vėliau, kai vedama atvirkščiai iš Lietuvos į JK, pavedimų balansas išsilygina.

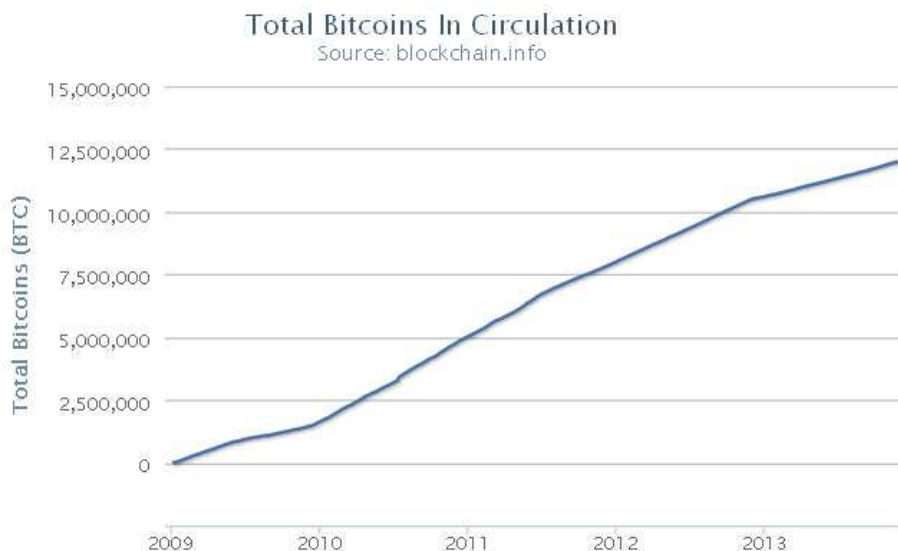
Verta paminėti, kad pinigų perlaidų sistemos, tokios kaip TransferGo, uždirba iš kurso konvertavimo, nes siūlo mažiau palankų kursą pirkėjui ar pardavėjui nei siūlo bankai, kadangi jie turėdami dideles apyvartas iš banko jie gauna gerą valiutos kursą ir iš to jie gali uždirbti.

2.10. BitCoin

BitCoin (dažnai vadinama tiesiog BTC) – virtuali valiuta sugalvota 2009 metais programuotojo matematiko pasivadinusio Satoshi Nakamoto slapyvardžiu. Tais pačiais metais buvo pavišintas jo mokslinis darbas internete apie šią virtualią valiutą (Satoshi Nakamoto, 2009). Yra įvairių nuomonių ko jis siekė, ar sukurti valiutą atsparią infliacijai ar jam tereikėjo kompiuterinių resursų ir norėdamas atsilyginti žmonėms už juos jis sukūrė BTC virtualią valiutą. Valiuta išsiskiria tuo, jog yra decentralizuota ir veikia P2P tinklu (angl. *Peer-to-peer*), vadinasi nėra jokio centrinio serverio. Šios virtualios valiutos nevaldo jokia kompanija, ji neturi centrinės būstinės arba kontrolės ir priežiūros institucijų. Taip pat valiuta pasižymi tuo, jog jos kodas yra visiškai atviras (angl. *open source*) ir kiekvienas panorėjęs gali peržiūrėti BitCoin protokolą ir programinę įrangą sudarančio kodo eilutę.

Ši virtuali valiuta yra gaminama atliekant matematinius skaičiavimus arba paprasčiau sakant tiesiog vartojant kompiuterinius resursus ir elektrą. Vykdamas šiuos matematinius skaičiavimus ir sprendžiant matematinius algoritmus yra sukuriama nauji BTC vienetai, o taip pat įdomu pastebėti tai, jog sukuriamų BTC vienetų kiekis mažėja ir dabartinėmis prognozėmis 2030 metais bus sukurti visi BitCoin virtualios valiutos vienetai ir iš viso bus ne daugiau negu 21 milijonas BTC virtualios valiutos. Tada visi šie kompiuteriniai resursai bus skiriami transakcijoms apdoroti už tai atsilyginant taip pat komisiniu. BitCoin virtualios valiutos vienetas yra skaidomas ir gali turėti netgi 8 skaičius po kablelio, tad teoriškai BitCoin valiutos neturėtų jos vartotojai pritrūkti.

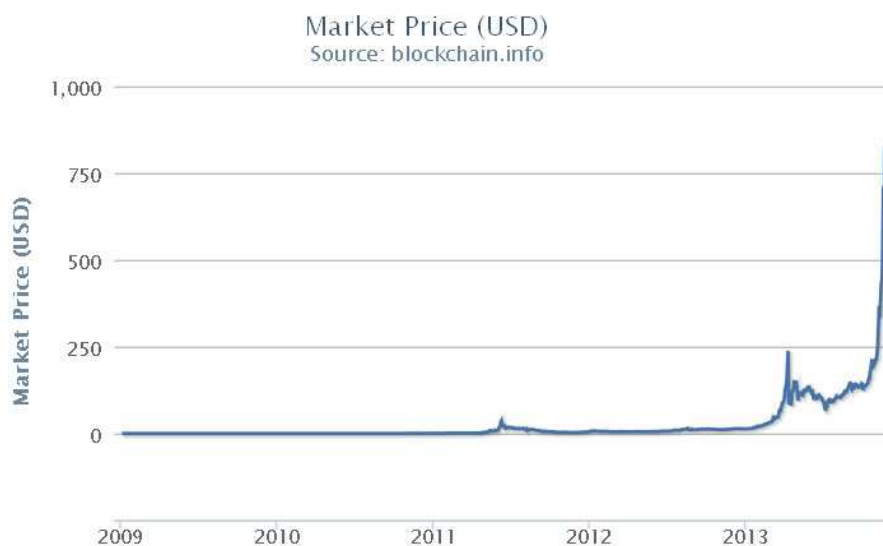
Šiuo metu rinkoje yra pagaminta apie 12 milijonų BTC (žr. 4 pav.). Iš grafiko matyti, kad augimo tempas palaipsniui turėtų mažėti, o pačioje pradžioje šios virtualios valiutos išgavimo tempas buvo greitesnis.

4 pav. **BitCoin kiekis rinkoje (laikotarpis nuo rinkos atsiradimo iki 2013 lapkričio 25 d.)**

Šaltinis: Blockchain.info

Apibendrinant BitCoin vystymosi istoriją taip pat būtina paminėti faktą, kada pirmą kartą BitCoin įgavo vertę. 2010 metų gegužės 22 dieną BitCoinTalk.org tinklalapio forume narys slapyvardžiu „laszlo“ patvirtino, kad iškeitė 10 000 BTC valiutos vienetų į picą (<https://bitcointalk.org/index.php?topic=137.msg1195#msg1195>).

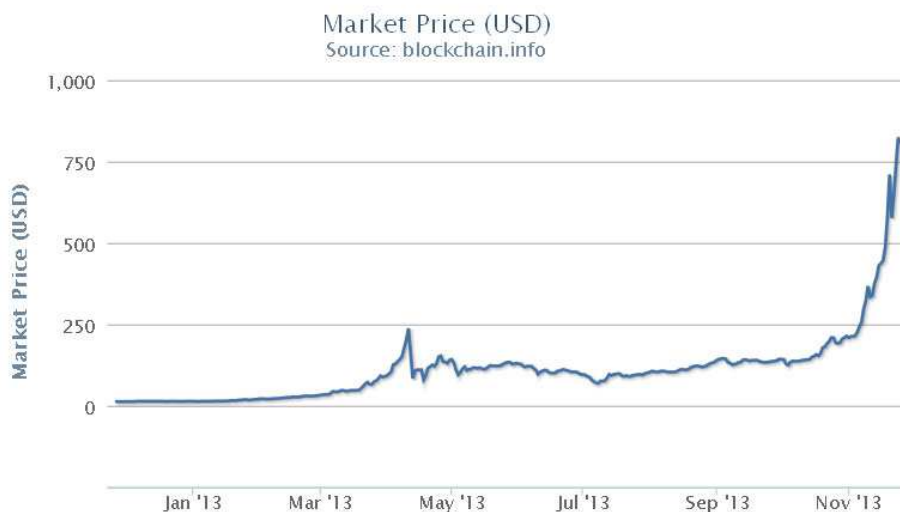

5 pav. **BitCoin kaina rinkoje (laikotarpis nuo rinkos atsiradimo iki 2013 lapkričio 25 d.)**

Šaltinis: Blockchain.info

Neilgai trukus BTC pradėjo prekiauti ir kiti žmonės, atsirado BTC rinkos, kur BTC įgavo vertę ir buvo įkainoti JAV doleriais. Pradinė kaina nebuvo įspūdinga, 1 BTC vienetas buvo įkainotas 0,008 JAV dolerio, neilgai trukus ši kaina padidėjo 10 kartų iki 0,08 JAV dolerio už 1 BTC. Vėlesnius kainos viršūnes galima pamatyti grafike (žr. 5 pav.). Verta paminėti tai, jog dabar forumo narys „laszlo“ 2013 lapkričio 25 dienos kainomis už picą būtų sumokėjęs apie 8,2 milijono JAV dolerių.

Pateiktame viso laikotarpio kainos grafike beveik neįmanoma suprasti BTC kainos pokyčius per pastaruosius metus. Tam suprasti pateiktas kitas pastarųjų metų kainos grafikas (žr. 6 pav.). Aiškiai matyti kainos pokytis, dar kitų vadinamas kainos burbulas (CNN pranešimas, 2013), tarp 2013 metų balandžio ir gegužės mėnesių. Tuo metu BTC kainavo 238 JAV dolerius už 1 BTC. Kaina greitai krito iki 84 JAV dolerių už vieneta, o po to banguotai, bet kaina išlaikė vertę tarp 100 ir 140 JAV dolerių, kol galiausiai 2013 metų spalį kaina pradėjo drastiškai augti. Šiuo metu 2013 metų lapkričio 25 dienos duomenimis, kaina yra 812 JAV dolerių už 1 BTC.

6 pav. BitCoin kaina rinkoje (laikotarpis nuo 2012 lapkričio 25 d. iki 2013 lapkričio 25 d.)

Šaltinis: Blockchain.info

Aiškiai matyti, kad buvo ne vienas pakilimas ir ne vienas nuosmukis, bet kaina vis kyla aukštyn ir beveik kasdien pasiekia naujas aukštumas. Nėra aišku kodėl tai vyksta, kadangi BitCoin nėra padengta niekuo, su BTC valiuta nėra surišta jokia kita valiuta ar turtas, nėra garantijų. Autoriaus manymu tai yra paprasta pasiūla ir paklausa, bei vartotojų tikėjimasis, kad ateityje ši kaina dar augs, o silpnėjant JAV doleriui, atsirandant nesklandumams finansų rinkose, žmonės ypač ieško naujų vietų

investuoti. Tokių vietų investuoti, kaip BTC, kur kaina per metus išaugtų daugiau nei 6000%, tiesiog nėra.

Bitcoin įvairiuose šaltiniuose vadinama įvairiais pavadinimais, tačiau taisyklingiausia ją būtų vadinti kriptografinė valiuta. Tačiau, autoriaus manymu, kiti pavadinimai yra taip plačiai naudojami, jog norint neįnešti daugiau painiavos į šią sritį juos irgi reikia priimti ir laikyti teisingais pavadinimais. Todėl jie irgi yra tinkami apibūdinti BTC valiutą. Dažnai vartojami terminai:

- Kriptografinė valiuta (angl. *crypto currency*);
- Skaitmeninė valiuta (angl. *digital currency*);
- Interneto valiuta (angl. *internet currency*);
- Virtuali valiuta (angl. *virtual currency*);
- Kibernetinė valiuta (angl. *cyber currency*).

Kaip praneša CNBC naujienos 2013 metų rugpjūčio mėnesį virtuali valiuta Bitcoin buvo pripažinta kaip atsiskaitymo priemonė Vokietijos finansų ministerijos. Taigi juos galima apskaityti mokesčių tikslais ir galima jais prekiauti šalyje. Vis dėlto, verta paminėti, kad Bitcoin, Vokietijos finansų ministerijos pranešime, nėra klasifikuojami ir laikomi el. pinigais arba užsienio valiuta. Jie pavadinti tiesiog „privataisiais pinigais“ arba tiesiog finansiniu instrumentu.

Vokietijos parlamento Finansų komiteto narys Frank'as Schaeffler'is pabrėžė, kad jau seniai buvo tikėtasi konkurencijos pinigų leidime ir, kad artėja tas momentas, kai pinigai bus denacionalizuoti (CNBC pranešimas, 2013). Vokietijos finansų ministerija priimti žingsniai leidžia daryti išvadą, jog šalis viena pirmųjų išvelgia ateities perspektyvas ir naujas tendencijas atsiskaitymų rinkoje, nebijo naujovių, stengiasi jas legalizuoti, skatinti rinką ir taip surinkti dar daugiau mokesčių.

Vokietijos pavyzdys nereiškia, kad visos šalys ketina daryti tą patį. Verta paminėti tų pačių 2013 metų liepos mėnesio pranešimus Huffington Post ir Bitcoin.co.th tinklalapiuose, kuriose minimas priešingas Tailando banko sprendimas. Tailando bankas nurodė, jog dėl įstatymų stokos, kontrolės stygiaus ir dėl to, jog yra prasilenkiama su kitais finansiniais reguliavimais yra uždraudžiama atsiskaityti, prekiauti ar kitaip spekuliuoti Bitcoin virtualia valiuta šalyje. Šio darbo autorius griežtai kritikuoja tokią Tailando banko poziciją, kadangi jų veiksmai gali būti paaiškinti sakiniu „nesuprantu, todėl uždrausiu“ arba kitaip sakant informacijos stoka ir naujovių vengimu šalyje. Yra ne vienas pavyzdys kaip pirma atsiranda naujovė, ji diegiama šalyje ir tik po to yra sukuriama teisinė bazė, reguliavimo mechanizmai. Tailando bankas pasirinko lengvesnį kelią ir tiesiog uždraudė virtualią valiutą Bitcoin.

2013 metų lapkričio antroje pusėje JAV senate vyko posėdis dėl BitCoin atitikimo įstatymams. Teisingumo departamentas, Finansinių nusikaltimų prevencijos tarnyba (toliau FinCEN) ir kitų finansų institucijų atstovai susitikę su JAV senatu ir jo nariais įtikino šiuos, jog naujų įstatymų nereikia, kad BitCoin būtų legalūs. Esama pakankama įstatyminė bazė šios virtualios valiutos naudojimui (GIGAOM, 2013).

Šiuo metu BitCoin virtualia valiuta galima atsiskaityti daugelyje pasaulio vietų ir už įvairiausias paslaugas. Galima atsiskaityti už nuomą, plastinės chirurgijos operacijas, galima pirkti dovanų kuponus, nusipirkti maisto įvairiose parduotuvėse įskaitant ir Subway restoranų tinklą įvairiose pasaulio šalyse, o taip pat apsikirpti, susitvarkyti dantis, išsinuomoti limuziną ar net nuskristi į kosmosą. Apie pastarąją galimybę neseniai pranešė milijardierius verslininkas Virgin korporacijos įkūrėjas neseniai viešėjęs Lietuvoje Richard'as Branson'as (CNBC pranešimai, 2013). Pagal tos pačios CNBC naujienų agentūros pranešimus galima daryti išvadas, jog naujų vietų, kur galima bus atsiskaityti BitCoin virtualia valiuta, tik daugės. Lietuvoje galima atsiskaityti šia virtualia valiuta už taksi paslaugas taksi kompanijoje „JazzExpress“. Tiesa, pastaroji pati patvirtina, kad tai daro siekdama savotiškos reklamos ir išskirtinumo (Verslo žinios, 2013).

Galima daryti išvadas, kad BitCoin galbūt ir nepakeis įprastų finansinių instrumentų, atsiskaitymo priemonių ir pinigų, bet tikrai gali surasti vietą ir tapti papildoma alternatyvia atsiskaitymo forma el. erdvėje ir netik joje.

2.11. Litecoin ir kitos kriptografinės virtualios valiutos

Po didžiulės BitCoin kriptografinės valiutos sėkmės, atsirado visa aibė kitų tokio tipo valiutų. Kai kurie vadina tai virtualių valiutų karu. CoinWarz.com tinklalapyje pateikiamas visas sąrašas valiutų, kurios yra paremtos tais pačiais arba panašiais principais, kaip yra sukurta BTC valiuta. Viena stipriausių BitCoin valiutos konkurenčių pagal Wall Street Journal tinklalapį yra 2011 metais sukurta Litecoin, dažnai vadinama tiesiog LTC, virtuali valiuta (Wall Street Journal, 2013). 7 paveiksle pateiktas visas sąrašas kriptografinių valiutų pagal rinkos dydį. Jame nėra pateiktos BitCoin valiutos, kadangi ji yra pagrindinė.

Pagrindiniai Litecoin skirtumai yra tai, jog joje transakcijos yra įvykdomas greičiau nei BitCoin valiutoje bei iš viso bus pagaminta 84 milijonai LTC vienetų (LiteCoin.org duomenys). Pabrėžiami pagrindiniai privalumai sutampa su BTC privalumais, LTC taip pat atviro kodo, decentralizuota ir veikia P2P tinklu. 2013 lapkričio 25 dienos duomenimis 1 LTC kainuoja virš 9 JAV dolerių.

Symbol	Name	Algorithm	Mined Coins	Difficulty	Price	Marketcap
LTC	Litecoin	scrypt	24,040,892 LTC	3094.51	0.03 BTC	505,773,188.00 USD
PPC	Peercoin	SHA-256	20,866,574 PPC	5.84	0.01 BTC	89,174,292.50 USD
QRK	Quarkcoin		246,463,569 QRK	5968.5	0.00 BTC	28,240,185.70 USD
NVC	Novacoin	scrypt	632,244 NVC	0.05	0.02 BTC	8,005,736.45 USD
FTC	Feathercoin	scrypt	26,591,250 FTC	169.703	0.00 BTC	7,891,642.95 USD
FRC	Freicoin	SHA-256	34,466,941 FRC	1.37139e+06	0.00 BTC	3,977,912.75 USD
DGC	Digitalcoin	scrypt	11,514,288 DGC	15.21	0.00 BTC	3,116,744.24 USD
ANC	AnonCoin		591,278 ANC	43.764	0.01 BTC	2,055,707.67 USD
MEC	MegaCoin	Scrypt	18,353,750 MEC	10.557	0.00 BTC	1,803,422.54 USD
TRC	Terracoin	SHA-256	4,651,690 TRC	470173	0.00 BTC	1,748,637.87 USD
BQC	BBQCoin	scrypt	28,801,160 BQC	5.079	0.00 BTC	1,329,604.76 USD
BTB	BitBar	scrypt	8,536 BTB	17.966	0.07 BTC	399,702.51 USD
BTE	Bytecoin	SHA-256	1,669,891 BTE	369235	0.00 BTC	210,820.39 USD
CNC	CHNCoin	scrypt	5,257,874 CNC	41.821	0.00 BTC	52,013.51 USD
LKY	LuckyCoin		6,537,312 LKY	0.405	0.00 BTC	46,347.09 USD
KGC	KrugerCoin	scrypt	14,717,106 KGC	0.228	0.00 BTC	30,864.86 USD
HBN	HoboNickels		657,277 HBN	0.399	0.00 BTC	6,424.09 USD
GME	Gamecoins	Scrypt	89,143,650 GME	0.111	0.00 BTC	3,009.94 USD

7 pav. Populiariausios kriptografinės valiutos pagal rinkos dydį (2013-12-17 duomenys)

Šaltinis: <http://www.cryptocoincharts.info/v2/coins/info>

2.12. Jau nebeveikiančios sistemos

2.12.1. E-Gold

E-Gold (kompanijos „Gold & Silver Reserve“ Inc. ir „E-gold“ Ltd.) buvo internetinių mokėjimų sistema veikusi nuo 1996 metų iki 2009 metų. Sistema buvo paremta aukso ir kitų tauriųjų metalų kainomis. Vartotojai E-Gold sistemoje pirkdavo atitinkamų tauriųjų metalų kiekį įvertintą JAV doleriu. Galimi taurieji metalai buvo auksas, sidabras, platina ir paladis. Bendrovės tinklalapyje buvo teigiama, jog padaugėjus pinigų sistemoje yra perkami taurieji metalai ir jie stovi už kiekvieno JAV dolerio įdėto į sąskaitą. Taip tarsi buvo sugrįždama į aukso standarto laikus, kai iki 1971 m. JAV kiekvienas JAV doleris buvo įkainotas atitinkamu kiekiu aukso. Autorius pastebi, kad, tuo metu, kai kompanija buvo uždaryta, viso buvo rasta tik 2,54 tonos aukso (Stake Ventures tinklaraštis, 2008).

Bendrovė, iki savo uždarymo 2009 metais turėjo virš 5 milijonų registruotų sąskaitų (oficialiai vartotojas galėjo turėti tik vieną sąskaitą, bet kadangi sistemoje nebuvo jokios tapatybės patikrinimo sistemos, vieno asmens sąskaitų skaičius galėjo būti nuo kelių iki keliolikos). 2005 metais pagal NBC naujienų pranešimą, kai E-Gold sistemoje buvo registruota 2,5 milijonų sąskaitų, kuriose kasdien buvo atliekama 39 tūkstančiai operacijų kurių vertė siekė 6,3 milijono JAV dolerio per įprastą dieną, tai per metus E-Gold sistemoje cirkuliudavo daugiau negu 2,3 milijardo JAV dolerių (NBC News, 2007). Kaip alternatyviai atsiskaitymų sistemai tai yra nemaži skaičiai, kurie galėjo kelti grėsmę bankams ir kitiems atsiskaitymo būdams. E-Gold sistemos komisiniai mokesčiai buvo labai maži ir sudarė tik 1% transakcijos mokestis, kurio maksimumas galėjo būti 0.05 gramai aukso (~2 JAV doleriai, skaičiuojant 2013 metų lapkričio 23 dienos aukso kaina, kai vienas aukso gramas kainuoja apie ~39,94 JAV dolerius). Taip pat buvo taikomas metinis 1% punkto mokestis už laikomą balansą, kuris būdavo nuskaičiuojamas kas mėnesį. Šie mokesčiai buvo mažesni už daugelį tuo metų veikusių mokėjimo sistemų mokesčius ir buvo labai patrauklus ne tik pavedimams daryti, bet ir investuoti į auksą ar kitus tauriuosius metalus.

Jau minėta, jog E-Gold mokėjimų sistemoje nebuvo jokios tapatybės nustatymo sistemos. Galima buvo užsiregistruoti nuo kelių iki keliolikos sąskaitų. Užsiregistravus sąskaitą vartotojai gaudavo sąskaitos numerį, kuris būdavo numeruojamas paeiliui, todėl nėra sunku pasakyti kiek iš viso sąskaitų buvo registruota, tačiau yra kur kas sunkiau nustatyti kiek skirtingų fizinių ir juridinių asmenų turėjo sąskaitas E-Gold sistemoje. Verta paminėti, kad kartais būdavo pardavinėjami gražūs E-Gold sąskaitų numeriai su pasikartojančiais skaičiais arba nuliais.

E-Gold buvo patraukli vieta nusikaltėliams legalizuoti arba paslėpti vogtus pinigus. E-Gold nedarė jokių gražinimų kitoms sąskaitoms. Jeigu buvo suklysta darant pavedimą ir suvestas netoks sąskaitos numeris arba pinigų suma, tai pinigai buvo prarasti. E-Gold mokėjimų sistema susilaukė aštrios kritikos iš JAV valstybinių institucijų už tai, jog per E-Gold sistemą buvo pervedamos didelės sumos gautos iš nelegalios veiklos, tokios kaip narkotikų pardavinėjimo, vaikų pornografijos, nelegalaus turinio ir pan. 2007 metais E-Gold bendrovė ir jos savininkai sulaukė ieškinio iš JAV vyriausybės ir tai buvo jos griuvimo pradžia. Taip pat verta paminėti tai, jog E-Gold sistemoje sąskaitos negalima buvo papildyti tiesiogiai. Viskas turėdavo vykti per trečiųjų šalių keitėjus arba oficialų E-Gold keitėją OmniPay. Iki 2008 sausio mėnesio Estijoje veikusi E-Gold keitykla pavadinimu IceGold (autorius pastebi, kad keityklos tinklalapis iki šioj prieinama www.icegold.com), kuri beje skelbėsi, jog buvo pirma E-Gold keitėja Europoje, užsidarė ir daugelis kitų trečiųjų šalių keityklų pradėjo nebepriimti E-Gold valiutos dėl griežtėjančių įstatymų ir didėjančios pinigų plovimo prevencijos, o teisminiai nutarimai ir E-Gold banko sąskaitų šaldymas trukdė sistemai toliau vystytis. E-Gold bendrovė bandė gelbėtis bandydama perregistruoti savo oficialią keityklą OmniPay Afrikoje ir iš ten tęsti savo veiklą (EveryJoe tinklaraštis, 2007), tačiau to jai padaryti nepavyko, o po 2009 metų rugsėjo 11 tragedijos JAV E-Gold sistema buvo apkaltinta ir teroristinių pinigų slėpimu ir buvo galutinai uždaryta. Iki dabar vyksta E-Gold buvusių lėšų ir savininkų identifikacija ir žadama gražinti E-Gold sąskaitų turėtojams, kurie įrodys iš kur ir kokias lėšas jie laikė, jų pinigus.

E-gold sistemos veikimo modelis buvo toks sėkmingas, jog tos sėkmės įkvėptos kitos kompanijos nuo 2001 metų pradėjo steigti panašaus modelio mokėjimų sistemas. Tos sistemos buvo Goldmoney.com, e-Bullion.com, CrowneGold.com, Pecunix.com, INTgold.com ir keletas kitų įskaitant milijoninę Ponzi schemą OSgold.com, kuri neturėjo jokio fizinio aukso. Galiausiai jos visos buvo uždarytos arba pakeitusios veikimo modelį ir pasimokiusios iš E-Gold veikia iki šiol, kaip pavyzdys tokių Goldmoney.com. Finansų kriptografas Ian'as Grigg'as pastebėjo, jog BitCoin valiuta daro tokias pačias klaidas, kaip darė E-Gold sistema, nepaisant savo decentralizuoto veikimo principo, kriminalinės veikos gali privesti BitCoin prie žlugimo, kaip atsitiko su E-Gold sistema (Financial Cryptography tinklaraštis, 2011).

2.12.2. LibertyReserve

Internetinių mokėjimų sistema įregistruota Kosta Rikoje ir veikusi nuo 2002 metų iki 2013 metų gegužės mėnesio visame pasaulyje. Sistema buvo visiškai anonimiška ir automatiška, pinigų

pervedimai ir įskaitymai vykdavo akimirksniu naudojant LibertyReserve sąskaitos numerį, kurį gaudavo kiekvienas klientas užsiregistravęs sistemoje. Komisiniai mokesčiai sistemoje sudarė 1% nuo transakcijos ir maksimali suma buvo apribota iki 2.99 JAV dolerių sumos. Papildomai sumokėjus 0.75 JAV dolerio „privatumo“ mokestį galima būdavo gavėjui nerodyti jokios informacijos apie gautą transakciją. LibertyReserve populiarumo šuolio susilaukė, kai buvo uždaryta internetinių mokėjimų kompanija E-Gold. Visi E-Gold vartotojai buvo skatinami persikelti į LibertyReserve sistemą. Visos rizikingos HYIP, Autosurf ir pan. pagal nelegalią Ponzi schemą veikiančios kompanijos pradėjo siūlyti naudotis LibertyReserve sistema vietoje uždarytos E-Gold sistemos.

LibertyReserve sąskaitos papildymas vykdavo taip pat per trečiųjų šalių partnerius – keityklas. Oficialios keityklos LibertyReserve neturėjo, tačiau savo tinklalapyje skelbdavo trečiųjų šalių keityklų sąrašus. Lietuvoje veikė keitykla Cambist.eu, kuri po LibertyReserve uždarymo išvis atsisakė keitimų su centralizuotomis el. mokėjimų sistemomis ir pradėjo keisti tikrai išskirtinai virtualias valiutas, tokias kaip BitCoin, LiteCoin, FeatherCoin ir kt.

2012 metais nusikaltėliai bandė šantažuoti Symantec kompaniją, kuriančią programinę įrangą padedančią kovoti su kenkėjiškomis programomis, grasindami pavišinti programos kodą, jeigu kompanija nesutiks sumokėti 50 000 JAV dolerių į LibertyReserve sąskaitą (The New York Times, 2012).

2013 metų gegužės mėnesį JAV teisėsaugos institucijos apkaltino šią mokėjimų sistemą 6 milijardų JAV dolerių vertės pinigų plovimo operacijomis iš nelegalių veikų tokių kaip kreditinių kortelių vagystės, asmens tapatybės klastojimai, investicinių apgavysčių, vaikų pornografijos, narkotikų platinimo ir kt. Kompanija buvo įregistruota Kosta Rikoje ir pranešama, jog ji turėjo apie milijoną vartotojų ir buvo įvykdytos 55 milijonai nelegalių transakcijų. Pastarosios uždarymo bylos dokumentuose galima surasti rytų Europos kilmės Kosta Rikos pilietį, kurio įsteigta kompanija tapo prieglobsčiu anonimiškai veikiantiems nusikaltėliams internetu (LibertyReserve bylos dokumentai, 2013).

Po LibertyReserve uždarymo FORBES dienraštis klausia ar nebus BitCoin sekantis eilėje, kadangi išnykus LibertyReserve visi nusikaltėliai ieškos kitų būdų atsiskaityti išliekant anonimiškais ir tęsti savo nelegalius darbus (FORBES, 2013).

2.12.3. StormPay

StormPay buvo internetinių mokėjimų sistema veikusi nuo 2002 metų lapkričio iki 2007 metų balandžio. Joje atsiskaitymai vykdavo įvedant gavėjo el. pašto adresą. Sistema priklauso prie ribotą identifikaciją taikančių sistemų. Sistemos įkūrėjas Steve'as Girsky'is su šia mokėjimų sistema sukūrė kartu su ja veikiančius aukcionus bei mokėjimų už paspaudimus (angl. *Paid to click*, toliau PTC) tinklalapį Clixsense.com.

Sistemos valiuta buvo JAV doleriai, mokesčiai nepatvirtintiems nariams buvo 49 JAV dolerio centai už transakciją kartu su 4.9%. Patvirtintiems nariams mokesčiai buvo mažesni ir siekė 39 JAV dolerio centus bei 2,9% už transakciją. Vartotojo patvirtinimas vykdavo per jų deklaruojamą trečiosios šalies patvirtinimo sistemą NetIBA (autorius pastebi, kad deklaruojama buvo taip, bet pagal autoriaus surastus šaltinius MoneyMakerGroup forume viskas priklausė vienam asmeniui arba susijusioms kompanijoms). Sumokėjus tam tikrą mokestį, kuris iki 2006 metų siekė apie 10 JAV dolerių, o vėliau apie 20 JAV dolerių vartotojui būdavo namų adresu atsiunčiamas laiškas su kodu, kurį jis privalėdavo suvesti sistemoje. Tai padarydamas žmogus tapdavo patvirtintu nariu. Kartais patvirtinimui būdavo naudojamas ir telefoninis pokalbis.

2006 metais po 12DailyPro skandalo ir didelių kreditinių kortelių atšaukimų (angl. *chargebacks*), sistema uždraudė rizikingų investicinių programų tokių kaip HYIP, Autosurf ir pan. naudojimą savo sistemoje ir išaldė daugelio tuo metu veikusių rizikingų investicinių tinklalapių savininkų pinigus. Vėliau sekė eilė kitų nesusipratimų: sutarties sąlygų pakeitimai, didelis sąskaitų užšaldymas, uždraudimas registruotis daugelio šalių piliečiams ir galiausiai StormPay tinklalapis tapo nebesiekiamas ir vartotojų pinigai dingo. Kadangi daugelis vartotojų ten laikė taip vadinamus „nešvarius“ pinigus daug nukentėjusiųjų tylėjo, o kiti teisėsi JAV teismuose.

2.13. Apibendrinimas

Yra daug kitų uždarytų ir veikiančių elektroninių ir internetinių mokėjimo sistemų, virtualių kriptografinių valiutų, bet autorius stengėsi paminėti pagrindines atsiskaitymo alternatyvas ir šiais pavyzdžiais siekė atskleisti, kad vienos jų pasižymi vienomis savybėmis pavyzdžiui anonimiškumas, kitos nors ir ne tokios anonimiškos orientuojasi į tam tikras sritis, kaip lažybos, azartiniai lošimai. Verta pažymėti, jog dar kitos sistemos siekia pateikti išvis kardinalią naujovę, pakaitalą egzistuojančiai centralizuotai valstybių leidžiamai valiutai.

Įvairūs alternatyvūs atsiskaitymo būdai dažnai naudojami ne tik už įprastines prekes ar paslaugas susimokėti, bet vykdyti ir atsiskaityti už nelegalią veiklą (detaliau aptariama tolimesniame skyriuje). Ši nelegali veikla susijusi su šiomis alternatyvomis atsiskaitant, autoriaus nuomone, yra vienas iš faktorių, kodėl alternatyvios atsiskaitymų sistemos negali pakeisti įprastų mokėjimo priemonių ir bankinių atsiskaitymų, tačiau šios sistemos visada turės savo nišą.

3. KITI SVARBŪS ASPEKTAI IR SISTEMŲ PALYGINIMAS

3.1. Nelegali veikla susijusi su elektroniniais atsiskaitymais

Alternatyvių atsiskaitymų sistemos dažnai siejamos su nelegaliomis veiklomis. Nemažai alternatyvių atsiskaitymų sistemų, kurios turi ribotą kliento identifikacijos politiką, naudojamas įvairiose Ponzi schemose. Ponzi schemos veikimas pateikiamas paveiksle (žr. 8 pav.) ir jame matyti, kad laimi pirmieji stovintieji ant kitų. Tokios schemos neretai būna dangstomos aukšto pelningumo ir gražos investicijomis ir kitokiais pavadinimais, viešai žinomais, kaip HYIP (angl. *high yield investment program*), Autosurf investicijos ir kt.

8 pav. **Ponzi schemos veikimo principas, laimi būnantys viršuje (pirmieji)**

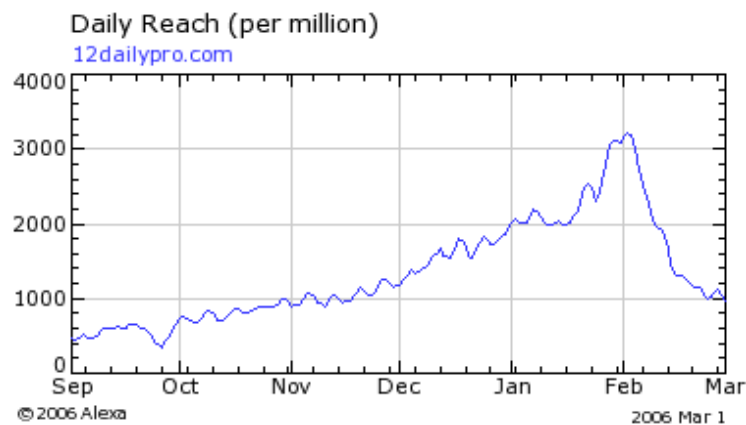
Šaltinis: <http://www.hedgeco.net/news/wp-content/uploads/2011/05/ponzi-scheme-1.jpg>

Ponzi schema (žr. 8 pav.), tai apgaulinga ir neteisėta investavimo schema, kuria siekiama išvilioti investuotojų pinigus, pažadant jiems neįtikėtinai didelę investicinę grąžą per trumpą laikotarpį su labai maža rizika. Ponzi schema pavadinta Čarlzo Ponzi (Charles Ponzi) vardu, kuris 1919 m. apgavo tūkstančius Naujosios Anglijos (JAV) gyventojų, priviliojęs juos investuoti į savo sukurtą spekuliacinę schemą, kuri siūlė 50% investicinę grąžą per 90 dienų laikotarpį. Atkreiptinas dėmesys, kad bankai tuo metu vidutiniškai siūlė 5% metines palūkanas už juose laikomus indėlius (www.manofinansai.lt).

Ponzi schema skiriasi nuo investavimo piramidės tik tuo, kad nėra skatinama ieškoti naujų investuotojų, tačiau nutylint tai to yra tikimasi.

12DailyPro pavyzdys. Tinklalo įkūrėja Charis Johnson, kuri įkūrė bendrovę LifeClicks, LLC. Tai investicinė Autosurf bendrovė, kuri galiausiai buvo pripažinta veikusi pagal Ponzi schemą (JAV Vertybinių popierių ir biržos komisijos (angl. *Securities and Exchange Commission*, toliau SEC) ataskaita apie 12DailyPro, 2006). Įdomūs faktai yra tai, jog joje galima būdavo atsiskaityti tikrai alternatyvių atsiskaitymų sistemomis tokiomis kaip E-Gold, StormPay ir EMO (šiam darbe pastaroji detaliau nenagrinėta dėl mažiausio jos žinomumo ir bendro veikimo modelio su prieš tai minėtomis). 12DailyPro sugebėjo surinkti daugiau negu 514 milijonų JAV dolerių investicijų. Joje buvo registruoti 175 187 vartotojai (atkreiptinas dėmesys, kad buvo leidžiama registruotis kelis kartus). Bendrovės veikimo principas buvo 12 dienų trukusi investicija ir kasdien buvo mokama 12% palūkanų. Vartotojui reikėdavo savo naršyklėje aplankyti 12 puslapių, kurie automatiškai pasikeisdavo kas kelias sekundes. Investavimo suma galėjo būti nuo 6 JAV dolerių iki 6 000 JAV dolerių. Išmokėjimas užtrūkdavo paprastai ~7 dienas. Ši programa, kuri buvo pripažinta veikusi pagal Ponzi schemą, gyvavo neįprastai ilgą laiką tarpą nuo 2005 metų balandžio iki 2006 metų vasario, kai į bendrovės kūrėjos namus įsiveržė JAV pareigūnai (12DailyPro teismo bylos duomenys, 2009).

12DailyPro tinklalapis 2006 metų sausį buvo reitinguojamas tarp Top 500 labiausiai lankomų tinklalapių pasaulyje ir užėmė 264 vietą (žr. 9 pav.). Pagal Alexa reitingų sistemą Top 500 labiausiai lankomų tinklalapių tuo metų sudarė 45% viso interneto srauto.

9 pav. 12DailyPro.com lankytojai 2005-2006 metų pradžioje

Šaltinis: Alexa.com

12DailyPro pavyzdys labai svarbus tuo, jog ši bendrovė generavo tokius didelius srautus mokėjimų, jog privertė StormPay kompaniją galiausiai atsisakyti aptarnauti HYIP, Autosurf ir pan. pobūdžio tinklalapius, kurie garsėjo pinigų plovimu bei negaliojančiomis Ponzi schemomis, o galiausiai

StormPay netgi nutraukė savo veiklą, dėl per didelių apgavysčių ir atakų skaičiaus. Taip pat 12DailyPro bendrovė padarė didelę įtaką E-Gold mokėjimų sistemai, kuri pradėjo labiau bendrauti su savo klientais ir įsidiegė papildomas apsaugos sistemas po to, kai 12DailyPro atsisakė jos kaip mokėjimų sistemos (MoneyMakerGroup forumas, 2006).

BitCoin ir Silk Road. Silk Road buvo anonimiška turgavietė internete, kurioje buvo parduvinėjami įvairūs nelegalūs daiktai ir produktai, o pagrindinė atsiskaitymo valiuta BitCoin'ai. Pardavinėjama buvo nuo narkotikų, padirbtų asmens tapatybės dokumentų iki meno dirbinių ir erotikos. Ši turgavietė internete veikė nuo 2011 metų vasario iki 2013 metų spalio mėnesio, kai ją uždarė federaliniai JAV pareigūnai (Silk Road teismo nutartis, 2013). Parduotuvės apyvarta per tą laikotarpį sudarė daugiau nei 1,2 milijono transakcijų bei 1,2 milijardo JAV dolerių apyvarta. Tuo metu, kai buvo sulaikytas pagrindinis tinklalapio įkūrėjas ir konfiskuoti kompiuteriai ir kita įranga, naujienų portalas FORBES duomenimis, taip pat buvo konfiskuota 144000 BTC valiutos vertos daugiau 28 milijonų JAV dolerių (FORBES, 2013). Autorius pastebi, jog apytiksle 2013 metų lapkričio 22 dienos verte (1 BTC = 750 JAV doleriai) visų šių BTC vertė daugiau nei 144 milijonai JAV dolerių.

2013 metų lapkričio 6 dieną naujienų portalai FORBES ir VICE pranešė, jog Silk Road anonimiška turgavietė nelegaliems daiktams vėl veikia ir paleista jos versija vadinama Silk Road 2.0. Joje taip pat pagrindinė atsiskaitymo priemonė yra BitCoin.

3.2. Saugumas

Visos internetinės mokėjimų sistemos privalo būti registruotos oficialiai ir teikti ataskaitas atitinkamoms priežiūros institucijoms visose šalyse kuriose jos vykdo veiklą. Deja, tačiau ne visos autoriaus nagrinėjamos institucijos tai daro ir vykdo. Pavyzdžiui Skrill ir Mokėjimai.lt turi licenciją veikti visoje Europos Sąjungos teritorijoje todėl jai nebereikia rūpintis kaip įsiregistruoti kiekvienoje šalyje atskirai Europoje. PayPal ateidami į naują šalį vadovaujasi principu ir laukiama nurodymų iš priežiūros institucijų, o kai nurodymai būna gauti, PayPal juos įvykdo. Tačiau pavyzdžiui BitCoin reguliavimas kol kas nėra sukurtas.

Ne visos elektroninių mokėjimų įstaigos nori vykdyti veiklą įsiregistravusios, kadangi tada tenka laikytis reikalavimų ir atskleisti informaciją apie vartotojus. To padaryti nenorinčios elektroninių pinigų įstaigos dažnai patenka į atitinkamų priežiūros institucijų akiratį, kadangi tokiomis įstaigomis noriai naudojasi vartotojai, kurie negali naudotis legaliomis mokėjimų sistemos dėl jų vykdomų veiklų (narkotikų pardavinėjimo, pornografijos, nelegalaus turinio ir pan.). Viena iš tokių elektroninių valiutų

buvo 2007 metais uždaryta E-Gold kompanija, kuri buvo įsikūrusi JAV (The Industry Standart, 2007). 2013 metais po kelerių metų tyrimo buvo uždaryta LibertyReserve kompanija, kuri buvo įregistruota Kosta Rikoje. Pastarosios uždarymo bylos dokumentuose galima surasti rytų Europos kilmės Kosta Rikos pilietį, kurio kompanija kaltinama pinigų plovimu stambiu mastu, nuspėjant, kad nuslėpta buvo 6 milijardai JAV dolerių (LibertyReserve bylos dokumentai, 2013).

Pastarųjų minėtųjų elektroninių mokėjimų sistemų saugumas taip pat buvo kvestionuojamas. Nei vienoje iš šių sistemų nebuvo galimi pinigų gražinimai. Vadinasi, jeigu yra suklysta, pinigai jau pervesti ir dėl to nieko negalima padaryti. Taip pat sąskaitos buvo nuasmenintos, tad nebuvo aišku, kam atliekami pavedimai. Sąskaitos vartotojo identifikavimas taip pat nebuvo vykdomas.

3.3. Anonimiškumas ir identifikacija

Iš visų jau aptartų sistemų galima suprasti, kad rinkoje yra paklausa anonimiškoms atsiskaitymo sistemoms, todėl yra ir pasiūla šių anonimiškų atsiskaitymo sistemų. Anonimiškos sistemos dažnai surištos su nelegalia veikla jau aptarta 3.1. poskyryje. Anonimiškumas kai kuriose sistemose įmanomas iki ribotų sumų, o kai kuriose sistemoje toleruojamos ir didelės sumoms, tačiau gali būti galimybė identifikuotis. Kai kuriose sistemoje, tokios, kaip BitCoin ar LiteCoin, nėra centrinės institucijos kuri atliktų vartotojų identifikaciją.

3.4. Mokesčiai ir legalumas

Dalyje sistemų yra labai maži ar net nėra jokių mokesčių vykdant mokėjimus tarp sistemos vartotojų. Dažniausiai yra skirtingi mokesčiai verslo subjektams ir fiziniams asmenims. Mokesčiai gali svyruoti, priklausomai nuo sistemos rūšies, nuo jos anonimiškumo lygmens, saugumo bei kam sistema skirta naudoti.

Registruotos Lietuvoje kompanijos nėra didelės, tačiau turi nedidelius mokesčius. Ofšorinėse zonose registruotos kompanijos dažnai turi šiek tiek didesnius mokesčius, kadangi anonimiškumas pas jas didesnis. Legalios Europos Sąjungoje registruotos kompanijos dažnai mažais mokesčiais pasigirti negali.

3.5. Sistemų palyginimas

Trumpas sistemų palyginimas skirtas apibendrinti 2 skyriuje nagrinėtas mokėjimų sistemas ir mokėjimo būdus (žr. lentelę). Matomai anonimiškos sistemos yra BitCoin, LiteCoin, PerfectMoney bei su tam tikrom išlygom WebMoney sistema. Taip pat neveikiančios sistemos E-Gold, LibertyReserve ir StormPay. Visiškai jokios identifikacijos nebuvo E-Gold ir LibertyReserve sistemose, o taip pat nėra dabar veikiančiose virtualiose kriptografinėse valiutose BitCoin ir LiteCoin.

Lentelė. Sistemų palyginimas pagal tam tikrus kriterijus

Kriterijus Sistema	Anonimiškumas	Siuntimo mokesčiai	Gavimo mokesčiai	Legalumas	Rizika (HYIP ir pan.)	Identifikacija
Mokėjimai.lt	Įmanomas ribotom sumom	-	1% (max 3 Lt)	LT	-	Privaloma
Mokipay	Įmanomas ribotom sumom	-	-	LT	-	Privaloma
PayPal	Įmanomas ribotom sumom	0**	1,9 - 3,4% + 0,3\$	ES ir JAV	-	Privaloma
Skrill	Įmanomas ribotom sumom	1% (max 13,6\$)	-	ES	-	Privaloma
WebMoney (WMZ)	Anonimiška**	0,8% (max 50\$)	-	Ofšorinė kompanija	+	Įmanoma**
Payza	Įmanomas ribotom sumom	-	2,50% + 0.9 Lt	ES	-	Privaloma
PerfectMoney	Anonimiška	0,5 - 1,99%	-	Ofšorinė kompanija	+	Įmanoma
Neteller	Įmanomas ribotom sumom	-	-	ES	-	Privaloma
E-Gold*	Anonimiška	1% (max ~2\$)	-	JAV	+	Nėra
StormPay*	Anonimiška	0,49\$ + 4,9% arba 0,39\$ + 2,9%	-	JAV	+	Įmanoma (Adresas ir telefonas)
LibertyReserve*	Anonimiška	1% (max 2.99\$)	-	Kosta Rika	+	Nėra
BitCoin	Anonimiška	0 kitu atveju < 0,01 BTC	-	-	+	Nėra
LiteCoin	Anonimiška	Priklauso nuo programos	-	-	+	Nėra

* Neveikiančios sistemos** Yra papildomų niuansų

Mažiausiai mokesčiai yra Lietuviškose mokėjimų sistemose, spėjama dėl to, kad jos dar augimo stadijoje. Visose ES registruotose sistemose privaloma identifikacija ir anonimiškumas įmanomas tikrai

naudojantis labai ribotomis sumomis. Detaliau šios sistemos bus tiriamos ir aprašomos tyrimo dalyje, 4 skyriuje.

Iš lentelėje pateiktų duomenų matoma, kad pagrindiniai kriterijai yra mokesčiai, legalumas, anonimiškumas ir identifikacija. Šie kriterijai buvo pasirinkti, kadangi jie buvo aptarti prieš tai esančiuose poskyriuose kaip pagrindiniai kriterijai.

4. ATSISKAITYMŲ E. VERSLE NAUDOJIMO YPATUMŲ, NAUJŲ TENDENCIJŲ TYRIMAS

4.1. Tyrimo vietos pasirinkimas ir eiga

Tyrimui buvo pasirinktas kiekybinis tyrimo metodas – apklausa anketomis internetu. Tyrimo anketa buvo sukurta apklausų tinklalapyje Apklausa.lt. Anketa sudaro 20 klausimų, iš kurių 6 klausimai yra skirti respondento pažinimui, 13 klausimų yra apie alternatyvius atsiskaitymus ir 1 klausimas paliktas komentarams bei susidomėjusiems respondentams ten yra galimybė palikti savo el. pašto adresą, taip išreiškiant jų norą gauti tyrimo rezultatus (anketa 1 priede).

Tyrimui pasirinkta tikslinė internetinė bendruomenė (forumas), kuris pasiekiamas adresu www.uzdarbis.lt. Anketinė apklausa pradėta platinti 2013 metų lapkričio 18 dieną ir buvo platinama iki lapkričio 29 dienos 2 forumo skiltyse: „Bankai, keityklos ir mokėjimo sistemos“ ir „Pinigų keitimai“. Forumas Uzdarbis.lt pasirinktas neatsitiktinai. Šis forumas įkurtas 2004 metais sausio 5-ąją. Tuo metu, kai forume buvo patalpinta anketa jame buvo 70 783 registruotų narių bei 2 389 355 parašytų pranešimų. Lankytojų srautas ~ 170 000 unikalių apsilankymų kas mėnesį. Alexa interneto lankytojų srauto reitinguose (www.alexa.com) Uzdarbis.lt yra reitinguojamas kaip 28 Lietuvoje labiausiai lankomas tinklalapis.

Uzdarbis.lt yra laimėjęs „Login“ apdovanojimą kaip „geriausias forumas“. Tai rodo šio forumo lankytojų brandą, technologinį išprusimą, imlumą naujovėms. Šio forumo lankytojai atspindi Lietuvos žmones imlius naujovėms, besidominčius technologijomis, atsiskaitančius ir perkančius internetu bei ypač susijusius su e. verslu. Šio forumo lankytojams yra aktualūs alternatyvūs atsiskaitymai e. versle, todėl šio tyrimo duomenys yra daug patikimesni negu tų anketų, kurios platinamos socialiniuose tinkluose arba kitiems studentams, nes respondentai yra įvairaus amžiaus bei, galima daryti prielaidą, iš įvairių Lietuvos miestų (arba net iš užsienio).

Šio tyrimo respondentai atspindi žmones besinaudojančius alternatyviais atsiskaitymais. Kadangi nėra aišku kiek žmonių naudojami alternatyviais atsiskaitymais ir nėra buvę tyrimų būtent šia tema, populiacijos dydis gali būti tik nuspėjamas. Kadangi šis tyrimas bus vykdomas Uzdarbis.lt forume, tai populiacija bus laikoma užregistruotų narių skaičius šioje internetinėje bendruomenėje ir jis šiek tiek viršija 70 tūkstančių. Taip pat verta pabrėžti, jog, kai yra tiriamos didelės populiacijos, dažnai didelė populiacija, šiuo atveju daugiau 70 tūkstančių narių, gali atspindėti ir visą Lietuvos populiaciją, kuri atsiskaito ir vienaip ar kitaip yra susijusi su alternatyviais atsiskaitymais.

Pasinaudojant internetiniu moksliniu imties skaičiavimo tinklalapiu Macorr.com apskaičiuojama, jog su 95% patikimumo lygmeniu, 5% paklaida ir jau įvardinta nuspėjama populiacija, būtų reikalinga apklausti 382 respondentus. Per trumpą tyrimo laikotarpį gauta 150 anketų, kas atitinka 8% paklaidą, kai patikimumo lygmuo 95%. Gauti anketiniai duomenys reprezentatyvūs, informatyvūs ir nėra atmestinos nei vienos anketos, todėl galima daryti prielaidą, kad šių kiekybinių ir kokybinių duomenų užtenka atlikti analizę, surasti koreliacinius ryšius bei atlikti žvalgybinį tyrimą, tačiau norint patikimesnių duomenų tikslinga būtų tyrimą pratęsti su didesne imtimi ir tęsti tolesnius mokslinius tyrimus šia tema.

4.2. Veiksniai lemiantys ir trukdantys naudojimasi alternatyviais atsiskaitymais

Atliekant tyrimą buvo išsirinkti veiksniai, kurie vienaip ar kitaip turi įtakos naudojimuisi alternatyviais atsiskaitymais. Prieš pradėdant analizuoti rezultatus būtina tiksliau atskleisti šių veiksnių prasmę ir kodėl jie buvo įtraukti į empirinį tyrimą (apklausą). Žemiau pateikiami veiksniai kurie skatina naudojimasi alternatyviais atsiskaitymais.

- Laiko taupymas – alternatyvieji atsiskaitymai dažniausiai vyksta akimirksniu arba per kelias minutes, nėra darbo valandų ar nedarbo dienų. Šis veiksnys parodo alternatyviųjų atsiskaitymų privalumą laiko atžvilgiu.
- Mažesni mokesčiai – nemokami pervedimai arba labai maži mokesčiai palyginus su tradiciniais mokėjimų būdais gali būti tas veiksnys dėl kurio yra pasirenkamos alternatyvos. Sąskaitos turėjimas dažniausiai taip pat nekainuoja.
- Patogumas ir paprastumas – labai svarbus veiksnys, kadangi daug kritikos šiuo aspektu susilaukia atsiskaitymai virtualia BitCoin valiuta. Nėra paprasta jos įsigyti, reikia ieškoti tarpininkų, o taip pat reikia specialių programėlių norint ja atsiskaityti. Infrastruktūra yra sukurta, tačiau ar ji patogi ir kaip svarbu paprastumas, siekiama išsiaiškinti šiuo veiksniu.
- Saugumas – siekiama išsiaiškinti ar vartotojų nuomone atsiskaitydami per alternatyvias atsiskaitymų sistemas jie jaučiasi saugūs. Ar jie gali drąsiai laikyti sistemose pinigus ir nebijo dėl jų netekimo, sistemos užsidarymo.
- Anonimiškumas – kai kuriems vartotojams ypatingai svarbus veiksnys, kadangi jie nori išlikti anonimiški. Ne visose sistemose tai yra įmanoma, todėl siekiama atskleisti bendrą vartotojų nuomonę ar tai skatina naudotis ar ne.

- Valstybių sienų nebuvimas (patogesnė galimybė pervesti pinigus į kitą pasaulio šalį) – ypatinga alternatyvių atsiskaitymų savybė, kurios neturi gryniesi pinigai, o per bankus tai daryti yra brangiau ir užtrunka ilgiau. Pabrėžiami kiti du veiksniai: laiko taupymas ir mažesni mokesčiai alternatyvių atsiskaitymų naudai.
- Platus priimtinumas – galimybė persiuntus pinigus kitam tos sistemos mokėtoju juos išleisti. Ar svarbu, kad vartotojas turėtų didelę pasirinkimų galimybę ką įsigyti, kokią paslaugą užsisakyti.
- Galimybė atsiskaityti fizinėje vietoje (pavyzdžiui parduotuvėje) – kiek svarbu galimybė atsiskaityti fizinėje vietoje. Vienu ar kitu metu kiekvienas žmogus išeina iš savo namų į parduotuvę ar kavinę su savimi pasiimdamas išmanųjį telefoną ar kitą atsiskaitymo priemonę. Kaip svarbu jam galėti atsiskaityti naudojantis alternatyviais atsiskaitymais fizinėje vietoje.
- Kiti veiksniai – galimybės tolimesniems tyrimams ir ieškojimams kurie veiksniai gali įtakoti ir skatinti naudotis alternatyviais atsiskaitymais.

Nepaisant visų teigiamų savybių ir veiksnių, alternatyvieji atsiskaitymai turi neigiamas ypatybes. Tyrimo metu autorius siekė apibrėžti ir surasti juos. Žemiau pateikiami trumpi jų aprašymai.

- Patikimumo stoka – registruota būstinė užsienyje, neaiškūs priežiūros mechanizmai, atstovybės nebuvimas Lietuvoje, decentralizacija, tai tik dalis veiksnių įeinančių į patikimumo stoką. Kaip labai tai vartotojus įtakoja nesinaudoti alternatyviais atsiskaitymais.
- Fizinio atitikmens nebuvimas – ne kiekvienus el. pinigus galima lengvai išsiimti iš bankomato. Kai kurios virtualios valiutos, pavyzdžiui BitCoin išvis neturi fizinio atitikmens.
- Atsiskaitymo sudėtingumas – jeigu sudėtinga naudotis, nereiškia, kad nesinaudojama. Siekiama išsiaiškinti ar tai lemia naudojimąsi.
- Saugumo stoka – pervestų pinigų kartais nebegalima atšaukti, sąskaitos dažnai apvogiamos, nėra užtektinai geros apsaugos sistemos, kaip svarbu šie veiksniai vartotojai.
- Garantijų nebuvimas (Pvz. atsiskaitymų sistema gali būti neregistruota Lietuvoje, todėl niekas už ją negarantuoja) – panašus veiksnys į patikimumo stoką, bet atkreiptinas dėmesys, kad pavyzdžiui Lietuvos komerciniuose bankuose indėliai iki 100 000 eurų yra

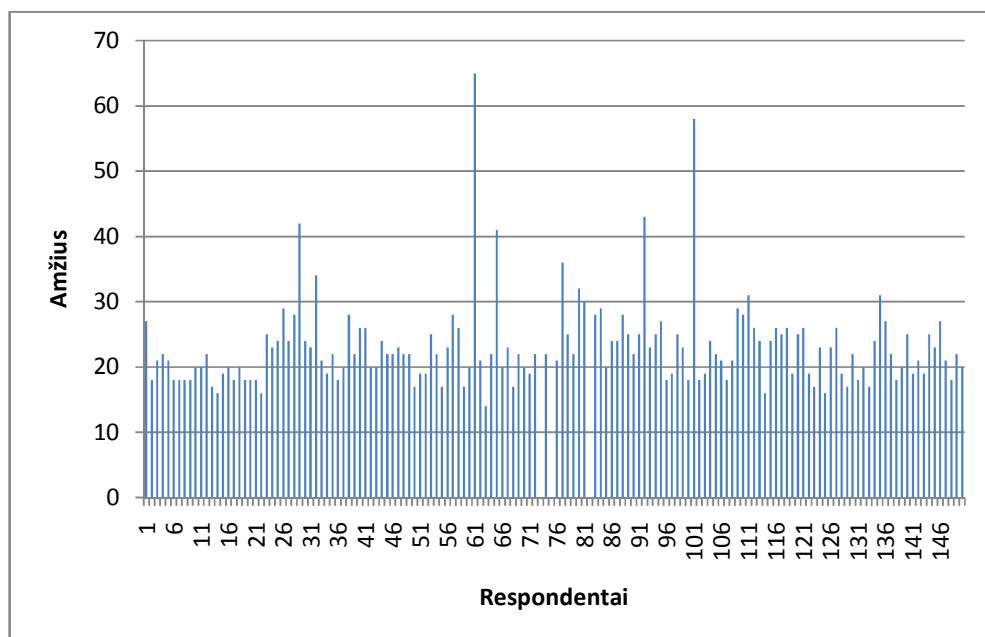
apdrausti valstybės. Deja, to paties negalima pasakyti apie daugelį alternatyvų atsiskaitymo sistemų.

- Vagysčių baimė – sistema lengvai nulaužiama arba bijoma vagysčių tiek, kad nesinaudojama atsiskaitymų sistemomis iš viso.
- Gyvo bendravimo nebuvimas – kai kuriems žmonėms tiesiog būtinas gyvas bendravimas. Siekiama išsiaiškinti ar tokie žmonės nesinaudotų alternatyviais atsiskaitymais dėl šios ypatybės.
- Nedidelis atsiskaitymo vietų skaičius – galima pervesti žmogui pinigų, bet jeigu jis jais negalės atsiskaityti jam įprastose vietose, kaip jį tai paveiks.
- Kiti veiksniai – galimybės tolesniems tyrimams ir ieškojimams kurie veiksniai gali trukdyti ir neskatina naudotis alternatyviais atsiskaitymais.

4.3. Tyrimo rezultatų analizė

4.3.1. Demografiniai ir bendri duomenys apie apklaustuosius

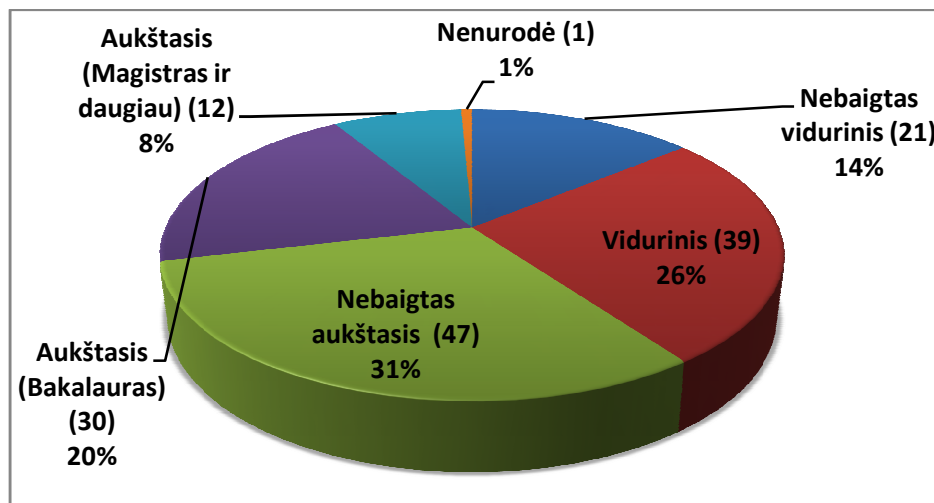
Amžius. 150 apklaustųjų respondentų amžiaus vidurkis 23 metai. Jauniausias respondentas 14 metų amžiaus, o vyriausias nurodė turintis 65 metus. 3 respondentai amžiaus nenurodė ir 13 respondentų dar neturi pilnametystės. Visų respondentų stulpelinę diagramą galima pamatyti paveikslėlyje (žr. 10 pav.).

10 pav. Respondentų amžius

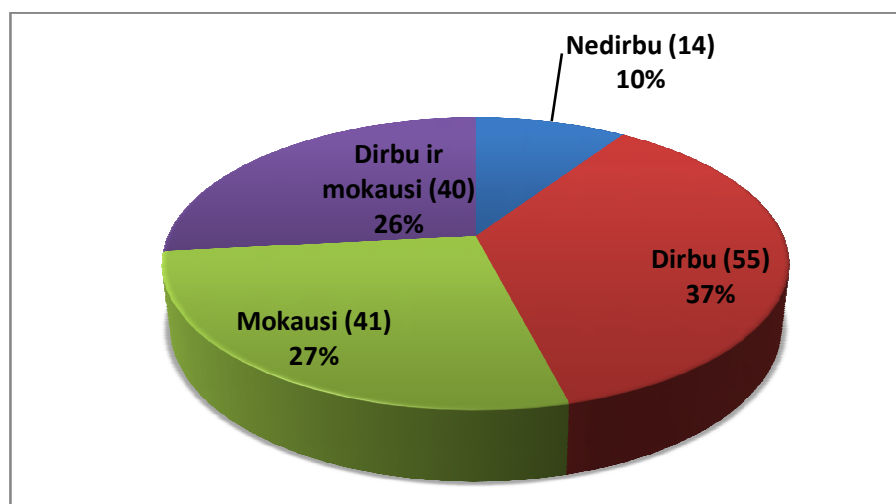
Lytis. Norint pažinti respondentą buvo įdėtas klausimas apie respondento lytį. Deja, pavyko surinkti iš esmės tik vyrų (98%) nuomones šioje anketoje, viso labo dalyvavo vos 3 moterys (2%) ir 1 respondentas lyties nurodė. Apklausa buvo taikyta tikslinei internetinei bendruomenei, todėl parodo moterų susidomėjimą šiuo klausimu.

Išsilavinimas. Daugiau nei pusė respondentų – 59% arba mokosi aukštojoje mokykloje arba jau yra baigę aukštąją mokyklą (žr. 11 pav.). 1 respondentas neatsakė į šį klausimą ir nurodė koks jo yra išsilavinimas. Tik vidurinį išsilavinimą nurodė turintis 39 respondentai (26%), o mokykloje mokosi 21 respondentas (14%).

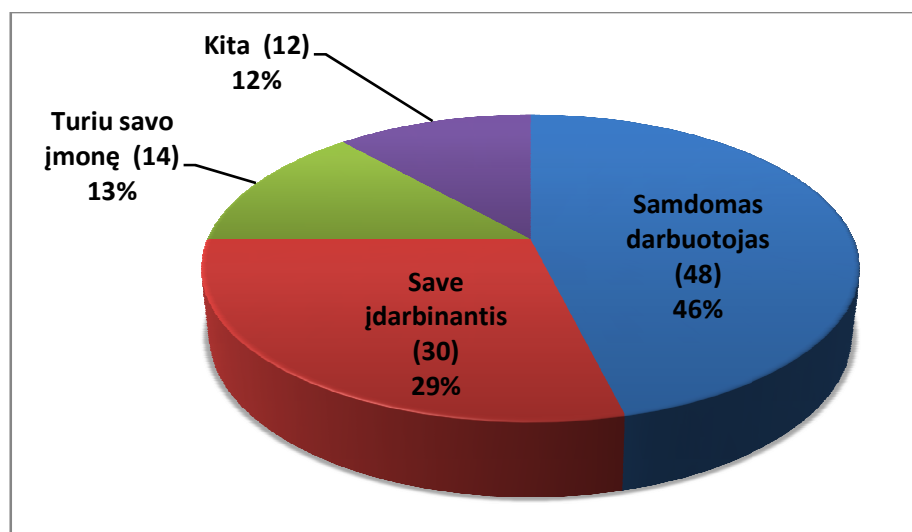
11 pav. Respondentų išsilavinimas

Užimtumas. Sekantis klausimas apie respondentus siekė sužinoti jų užimtumą ir ką jie veikia (žr. 12 pav.). Daugiausia, 37% respondentų nurodė dirbantys, daugiau nei ketvirtadalis respondentų (27%) nurodė, jog mokosi ir labai panašiai (26%) nurodė, jog dirba ir mokosi. Nedirba 10% apklaustųjų.

12 pav. Respondentų užimtumas

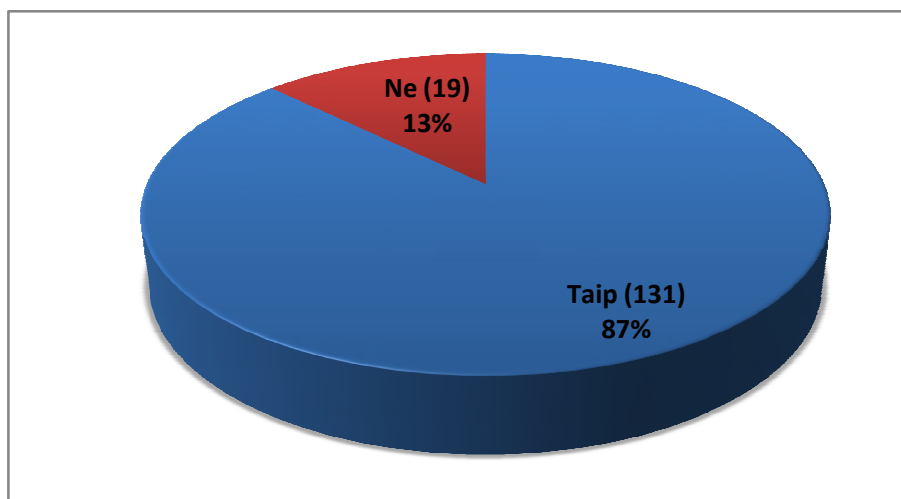
Darbo veikla. 104 respondentai atsakė į klausimą ką dirba (žr. 13 pav.). Šį klausimą buvo prašoma atsakyti tik tai tu, kurie dirba. Dauguma – 46% atsakė, jog dirba samdomą darbą, 29% save įdarbina (verslo liudijimas, individuali veikla ir pan.), o savo įmonę (MB, UAB ir pan.) nurodė turintys 13% respondentų. „Kita“ pažymėjo 12% ir dauguma iš jų komentaruose pažymėjo, jog dirba ir samdomą darbą ir užsiima papildoma veikla generuojančia pajamas.

13 pav. Respondentų darbo veikla

Respondentų gyvenama vieta. Buvo atsižvelgta į tai, jog respondentai gali lankytis apklausos vietoje iš užsienio, todėl buvo pateiktas papildomas klausimas anketoje apie tai ar respondentas šiuo metu gyvena Lietuvoje ar ne (žr. 14 pav.). 19 (13%) respondentų nurodė, jog šiuo metu yra užsienyje ir

ten gyvena. 131 (87%) respondentas gyvena Lietuvoje. Autorius šiuo klausimo norėjo atkreipti dėmesį ar yra skirtumas tarp Lietuvoje gyvenančių ir užsienyje gyvenančių vartotojų atsiskaitymo sistemų naudojimo. Tačiau 19 respondentų yra per mažai gyvenančių užsienyje, kad galima būtų daryti kokias nors moksliskai pagrįstas išvadas. Vis dėlto koreliacinis ryšys buvo surastas (detaliau jis atskleistas tolimesniuose skyriuose) ir būtų tikslinga pratęsti šiuos tyrimus.

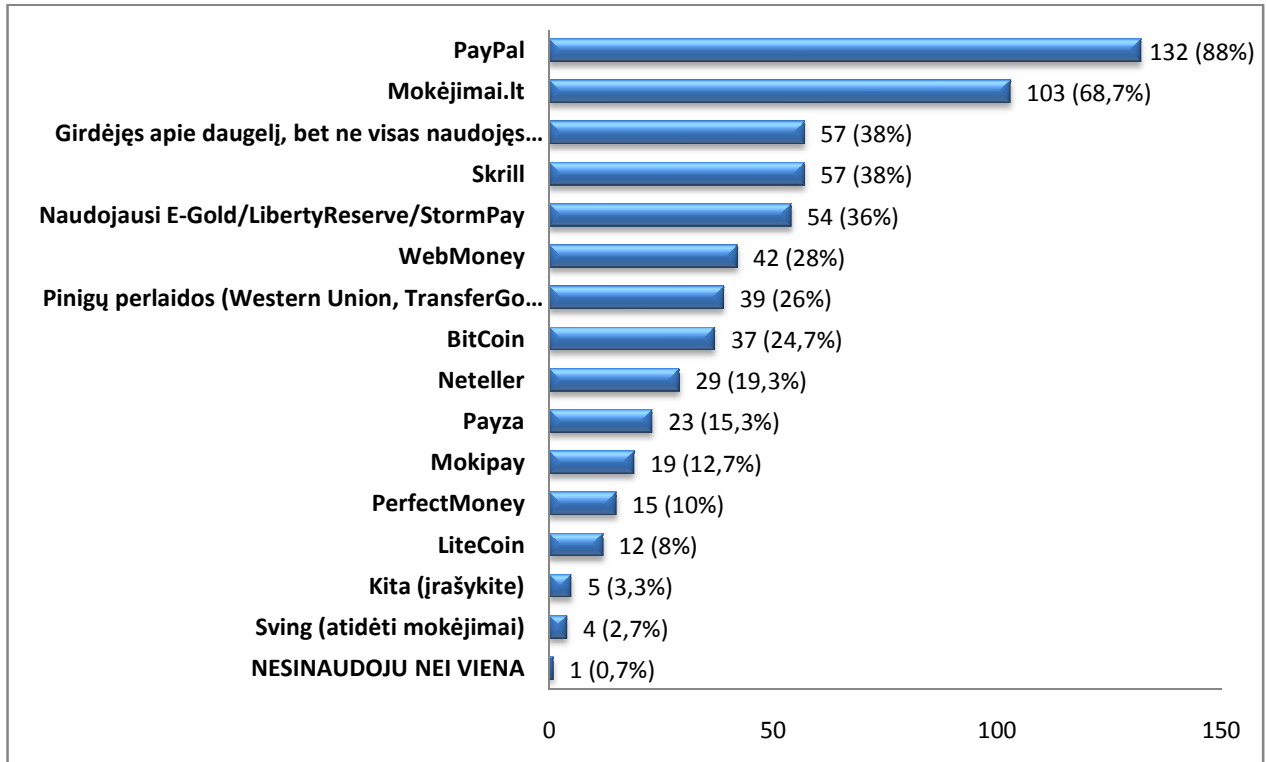

14 pav. Respondentai gyvena Lietuvoje

4.3.2. Respondentų atsakymai į klausimus

Sistemų naudojimas. Žemiau paveiksle (žr. 15 pav.) pateikti duomenys apie įvairių sistemų naudojimąsi. Respondentai galėjo žymėti visas sistemas, kuriomis naudojasi. Šalia sistemos yra parašytas skaičius, kuris atspindi respondentų skaičių besinaudojančių šia sistema (skliausteliuose pateikta procentinė išraiška lyginanti pažymėtus atsakymus su visais apklaustaisiais). Iš 150 apklaustųjų daugiausia teigė naudojantys PayPal sistemą 88%. Antroje vietoje pagal naudojamumą Mokėjimai.lt sistema su 68,7%. Trečia ir ketvirta vietos – Skill sistema ir punktas, kuris žymi, jog daugelis šių sistemų respondentams yra girdėtos, tik ne visos yra naudojamos. Atkreiptinas dėmesys, jog 54 respondentai, o tai sudaro 36% naudojami dideliu anonimiškumu pasižymėjusias sistemas (E-Gold, StormPay, LibertyReserve) nors dabar dideliu anonimiškumu pasižyminčią PerfectMoney sistemą nurodė, jog naudojasi tik 10%. BitCoin sistema, kuri irgi pasižymi anonimiškumu naudojama 37 respondentų arba beveik 25% visų apklaustųjų. LiteCoin virtualią valiutą panašią į BitCoin pažymėjo, jog naudojasi 8% apklaustųjų. Verta paminėti, jog WebMoney sistemą naudoja 28% apklaustųjų, o įvairias pinigų perlaidas per tarpininkus (Western Union, TransferGo ir pan.) atlieka

26% apklaustųjų. Neteller, Payza ir lietuviška Mokipay atitinkamai naudojasi 19,3%, 15,3% ir 12,7%. Sving sistema (atidėti mokėjimai) detaliau darbe nebuvo nagrinėta, kadangi apklausoje ją nurodė naudojantys tik viso labo 4 apklaustieji.

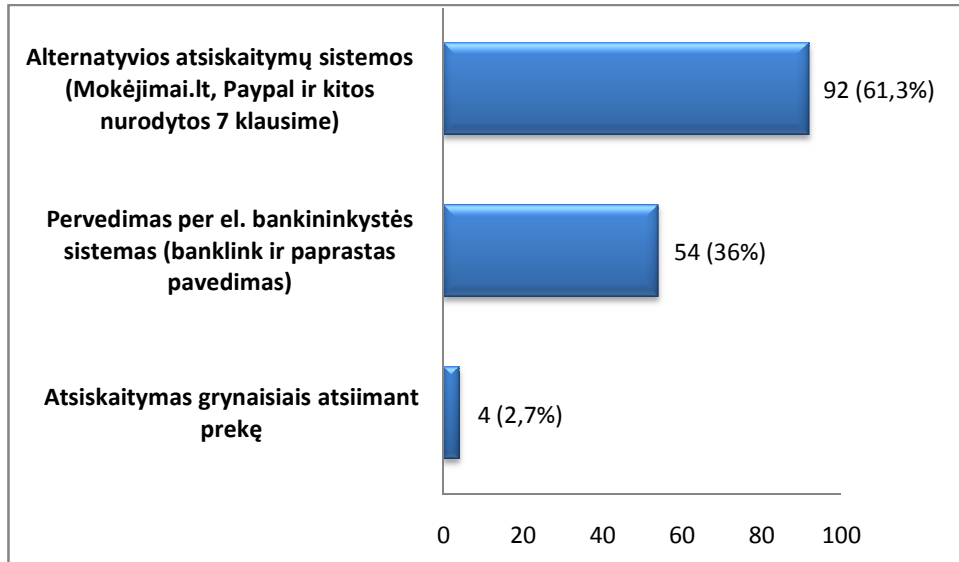

15 pav. Mokėjimo sistemų ir kitų mokėjimo būdų naudojimas

Respondentams buvo palikta vieta įrašyti naudojamą kitą mokėjimų sistemą. Šį variantą pasirinko 5 respondentai. 2 respondentai naudoja anonimiškumu pasižyminčią mokėjimų sistemą EgoPay, taip pat kiti 2 respondentai nurodė sistemą Qiwi, kuri veikia posovietinėse valstybėse rytų Europoje. Taip pat kitos nurodytos sistemos: mokėjimo kortelėms išsiimti ir atsiskaitymams atlikti sistemą Payoneer ir kitas sistemas: Yandex, W1, Solidtrustpay, OKpay, LiqPay, Payeer, PaySafeCard. 1 respondentas nurodė naudojantis Worapay sprendimą. Worapay – tai lietuviško kapitalo įmonė, kuri teikia tarpininko paslaugas tarp bankų, el. pinigų įstaigų ir vietų atsiskaitymams. Worapay nėra mokėjimų sistema, todėl darbe plačiau nebus aptarta.

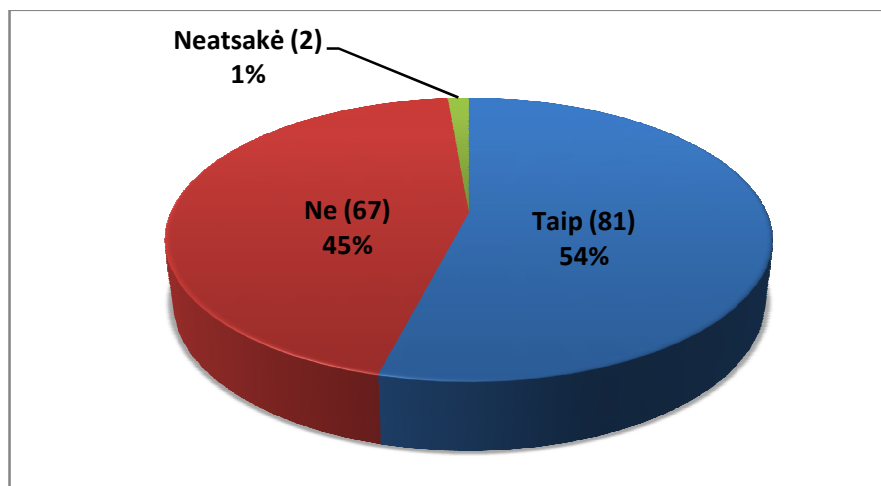
Dažniausias atsiskaitymo būdas. Išsiaiškinus kokias sistemas respondentai naudoja, atėjo laikas klausimui apie dažniausius atsiskaitymo būdus perkant internetinėje parduotuvėje (žr. 16 pav.). Respondentas galėjo pažymėti tik vieną atsakymo variantą. Iš pateiktų 3 atsakymų variantų 61,3%

nurodė, jog dažniausiai atsiskaito per alternatyvias mokėjimų sistemas, 36% nurodė, jog renkasi bankinius mokėjimus, mažiausiai beveik 3% nurodė, jog atsiskaito grynaisiais atsiimant prekę.

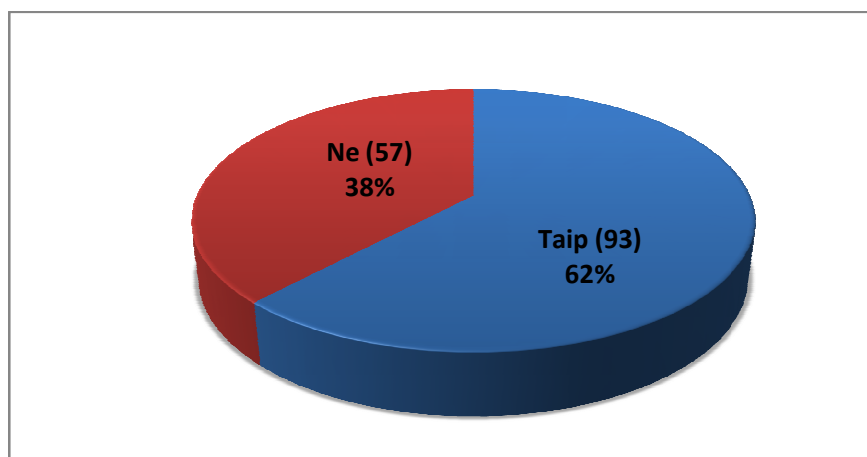
16 pav. Dažniausias atsiskaitymo būdas el. parduotuvėje

Grynųjų pinigų atsisakymas. Visų šių klausimų sekoje natūraliai kyla klausimas, ar respondentai atsisakytų grynųjų pinigų, jei alternatyviais atsiskaitymais galėtų patenkinti visus savo poreikius. „Taip“ atsakė daugiau nei pusė 81 (54%) respondentas (žr. 17 pav.). Su šia mintimi nesutiko 67 respondentai (45%) ir 1 respondentas neatsakė į klausimą.

17 pav. Respondentų nuomonė apie grynųjų pinigų atsisakymą

Bankinių mokėjimų atsisakymas. Įdomu pastebėti, jog į klausimą, ar respondentai sutiktų atsisakyti bankinių mokėjimų, jei alternatyviais atsiskaitymais galėtų patenkinti visus savo poreikius, atsakiusieji respondentai yra linkę labiau atsisakyti bankinių mokėjimų. Net 93 respondentai (62%) atsakė, jog atsisakyti bankinių mokėjimų (žr. 18 pav.). Neatsisakytų bankinių mokėjimų 57 respondentai (38%). Autoriaus nuomone šis 8% skirtumas parodo, jog grynieji pinigai yra daug sunkiau atsisakomi, nei bankiniai mokėjimai, kadangi grynuosius pinigus yra sunkiau pakeisti dėl jų turimų savybių. Tuo tarpu bankiniai mokėjimai yra neefektyvūs ir jų lengviau būtų atsisakyti.

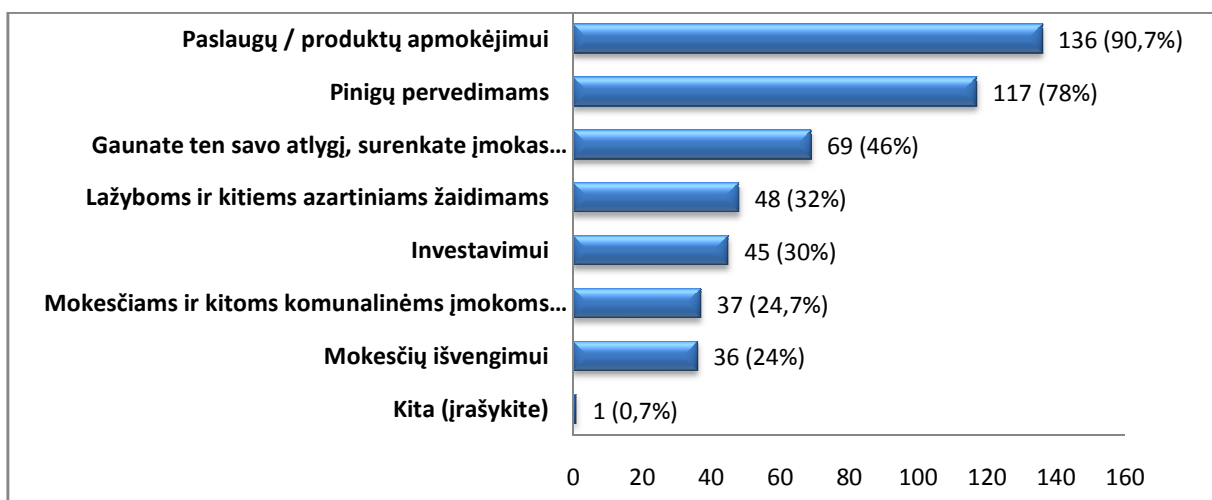

18 pav. Respondentų nuomonė apie bankinių mokėjimų atsisakymą

Alternatyvių atsiskaitymų naudojimas. Dauguma respondentų net 90,7% (žr. 19 pav.) nurodė, jog paslaugas ar produktus apmoka alternatyviais atsiskaitymais, jeigu yra tokia galimybė. Pinigų alternatyviais atsiskaitymo metodais vykdo 78% apklaustųjų, o 46% respondentų ten gauna savo atlygį už savo vykdomą veiklą. Lažyboms ir kitiems azartiniais žaidimams alternatyvius atsiskaitymus naudoja 32% apklaustųjų. Vėliau tiriamas koreliacinis ryšys patvirtina, jog kai kurie atsiskaitymo metodai yra labai susieti su šia veikla.

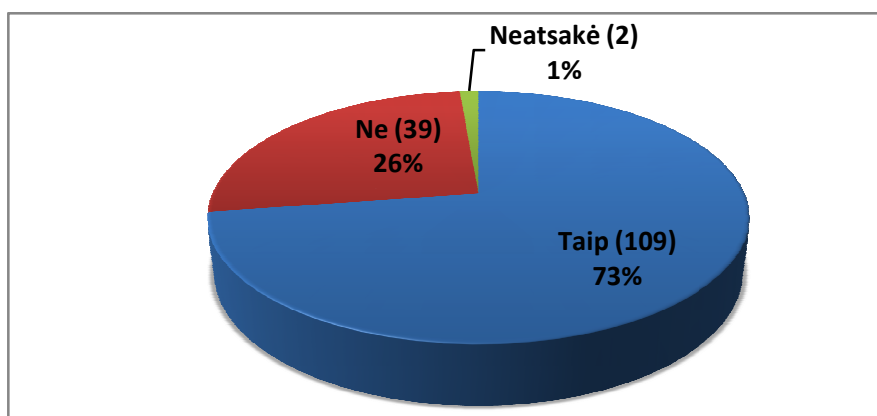
30% respondentų taip pat nurodė, jog investavimui jie naudoja alternatyvius atsiskaitymus. Įdomu pastebėti, jog mokesčių įmokoms mokėti ir mokesčių vengimui naudojantys alternatyvius atsiskaitymus nurodė beveik tiek pat, atitinkamai 24,7% ir 24% respondentų.

Respondentas pasirinkęs „Kita (įrašykite)“, pažymėjo, jog alternatyvius atsiskaitymo būdus naudoja išskirtinai pokerio kambarių sąskaitų papildymui.

19 pav. Kur respondentai naudoja alternatyvius atsiskaitymus

Mokesčių vengimas. Žinant alternatyvių atsiskaitymų sampratą ir suprantant jų galimybes, buvo užduotas klausimas apie mokesčių slėpimo ar vengimo galimybę naudojantis alternatyviais atsiskaitymais (žr. 20 pav.). Net 73% apklaustųjų (109 respondentai) mano, jog naudojant alternatyvių atsiskaitymų sistemas galima išvengti arba nuslėpti mokesčius. 26% (39 respondentai) mano, kad neišeis nuslėpti mokesčių naudojantis alternatyviais atsiskaitymais.

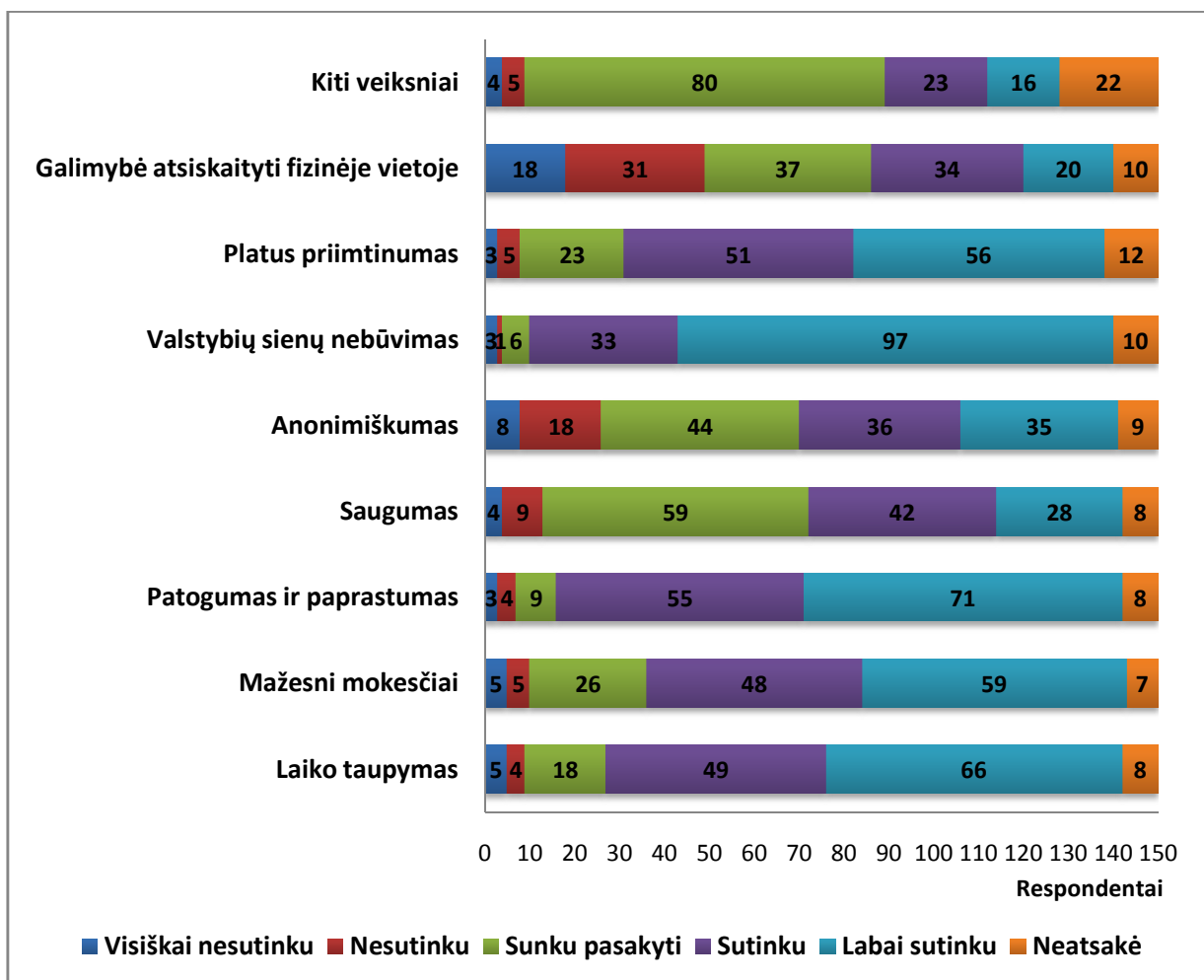

20 pav. Respondentų nuomonė dėl mokesčių išvengimo/slėpimo naudojant alternatyvių atsiskaitymų sistemas

Šiame klausime buvo galimybė palikti komentarą. Apklaustieji nurodė, jog didelių sumų nuslėpti nepavyks, o taip pat yra labai sunku susikalbėti su Valstybine mokesčių inspekcija, kadangi alternatyvūs atsiskaitymo mechanizmai nedažnai yra tiksliai apibrėžiami įstatymų ir normų, todėl labai

sunku tiksliai ir teisingai apskaičiuoti mokestinį dydį. Dalis apklaustųjų mano, jog galima nuslėpti mokesčius naudojantis ir tradicinėmis priemonėmis, kaip bankiniai mokėjimai ar gryniesi atsiskaitymai.

Veiksniai įtakoiantys naudojimąsi. Toliau nagrinėjami konkretūs veiksniai, kurie labiausiai įtakoja naudojimąsi alternatyviais atsiskaitymais. Pasirinkta stulpelinė diagrama, kuri parodo visų apklaustųjų atsakymus su respondentų skaičiumi (žr. 21 pav.). Visų pirma svarbu pastebėti, jog vartotojams buvo sunku pasakyti ar jų naudojimąsi alternatyviais atsiskaitymais lemia „kiti veiksniai“. Net 80 apklaustųjų (63% visų pasirinkusių nors kokį variantą) teigė, jog būtų sunku įvardinti kitus veiksnius, o tai rodo, jog buvo išvardinti dauguma pagrindinių veiksnių, todėl apklausos rezultatai yra pakankamai patikimi daryti išvadoms.

21 pav. Respondentų nuomonė apie veiksnius lemiančius naudojimąsi alternatyviais atsiskaitymais

Respondentai sutinka arba labai sutinka su veiksniais: valstybių sienų nebuvimo (93%), patogumo ir paprastumo (89%), laiko taupymo (81%), plataus priimtumo (78%), mažesnių mokesčių

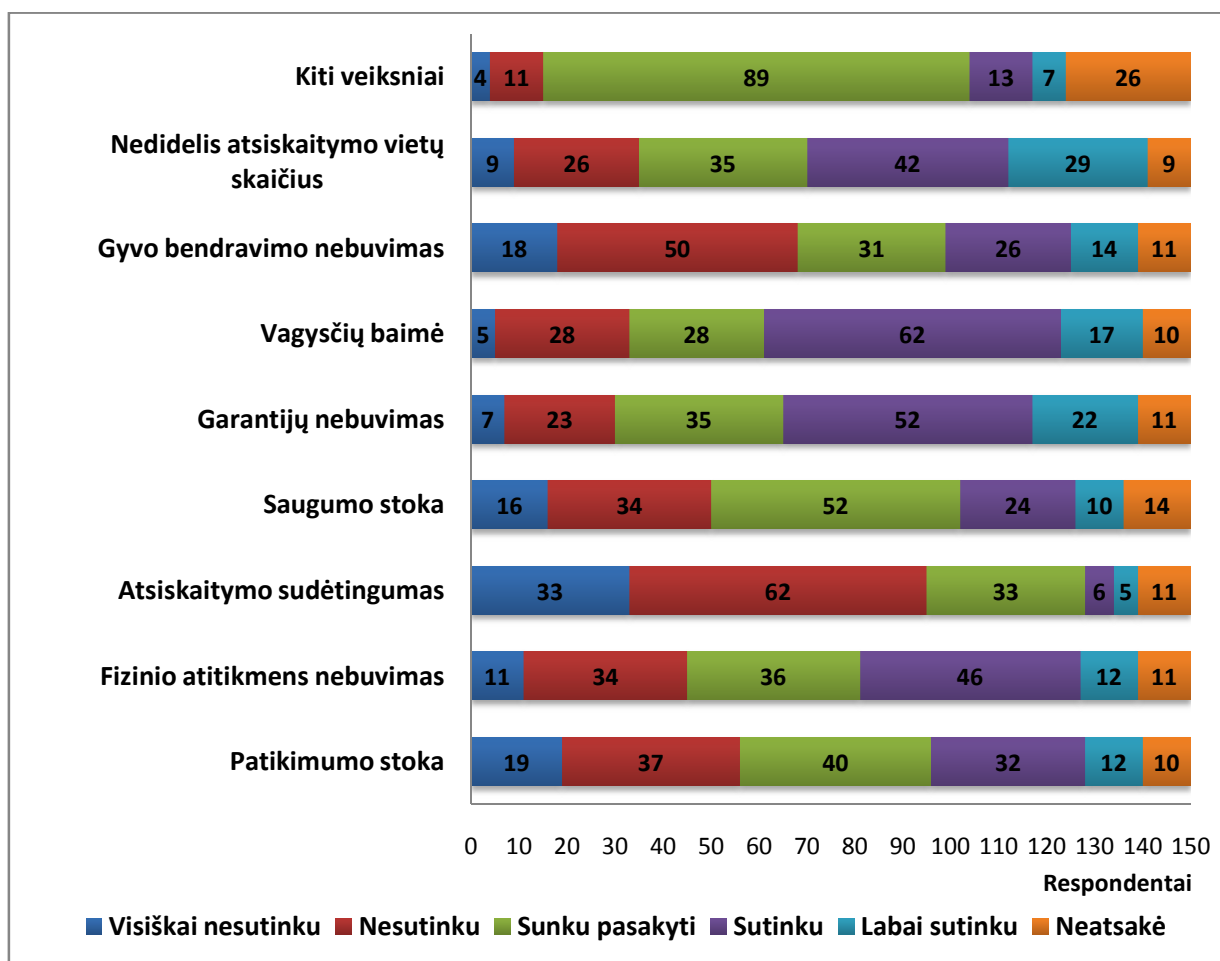
(75%). Procentai skliausteliuose yra palyginimo santykis šių atsakymų su visais nuomonę turinčiais atsakymais kiekviename veiksnyje. Taip pat visi šie veiksniai atitinkamai parodo, jog respondentams jie daro didžiausią įtaką, besinaudojant alternatyviais atsiskaitymais.

Respondentai visiškai nesutiko arba nesutiko su tuo, jog galimybė atsiskaityti fizinėje vietoje ir anonimiškumas lemia jų naudojimąsi alternatyviais atsiskaitymais, taip manė atitinkamai 35% ir kiek daugiau nei 18%. Taip respondentams sunku buvo pasakyti ar saugumas (42%), anonimiškumas (31%) ir galimybės atsiskaityti fizinėse vietoje (26%) įtakoja jų naudojimąsi alternatyviais atsiskaitymais.

Veiksniai trukdantys naudojimasi. Pateikus veiksnius, kurie daro įtaką naudojimuisi, būtina atsižvelgti į respondentų nuomonę, kurie veiksniai labiausiai trukdo naudojimasi alternatyviais atsiskaitymais. Svarbu pastebėti, jog kaip ir prieš tai diagramoje, šioje respondentams taip pat buvo sunku pasakyti ar jų naudojimąsi alternatyviais atsiskaitymais trukdo „kiti veiksniai“ (žr. 22 pav.). Net 89 apklaustieji (72% visų pasirinkusių nors kokį variantą) teigė, jog būtų sunku įvardinti kitus veiksnius, o tai rodo, jog buvo išvardinti dauguma pagrindinių veiksnių, todėl apklausos rezultatai yra pakankamai patikimi daryti išvadoms, kurie veiksniai trukdo naudojimasi alternatyviais atsiskaitymais.

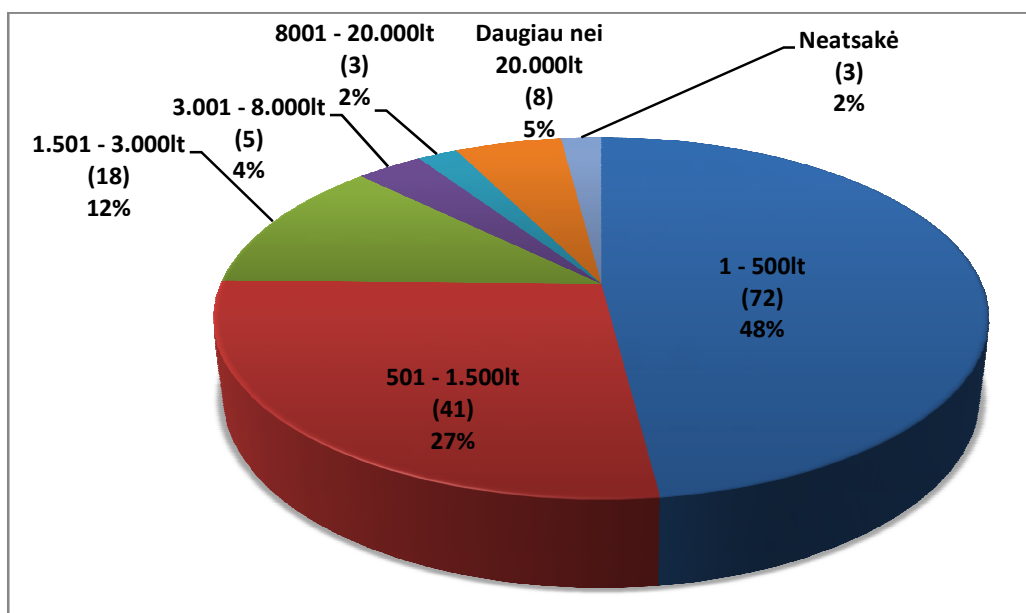
Didžiausią įtaką trukdantys naudotis alternatyviais atsiskaitymais daro šie veiksniai: vagysčių baimė (56%), garantijų nebuvimas (53%), nedidelis atsiskaitymo vietų skaičius (50%), fizinio atitiktens nebuvimas (42%). Garantijų nebuvimas parodo, jog yra baimė, jog Lietuvoje neregistruota bendrovė gali veikti šalyje, bet už jos veiklą niekas neatsako, todėl nėra aišku ką reikėtų daryti atsitikus apgavystei ar bendrovei bankrutavus. Fizinio atitiktens nebuvimas taip pat trukdo kai kuriems respondentams naudotis alternatyviais atsiskaitymais, kadangi visada norisi ko nors ką galima būtų paliesti. Visi procentiniai atsakymai pateikti lentelėse 2 priede.

Nors garantijų nebuvimas ir trukdo naudotis, tačiau veiksnys „patikimumo stoka“, kartu ir trukdo (31%), kartu ir netrukdo naudotis alternatyviais atsiskaitymais. Net 40% nesutinka arba labai nesutinka su tuo, jog jie nesinaudoja alternatyviais atsiskaitymais dėl patikimumo stokos. Taip pat nesutinka arba labai nesutinka, jog trukdo naudojimasi tokie veiksniai kaip atsiskaitymo sudėtingumas (68%), gyvo bendravimo nebuvimas (49%) ar saugumo stoka (37%). Saugumo stoka taip pat veiksnys, kuris kelia dvejones ir sunku apie jį pasakyti 38% respondentų.

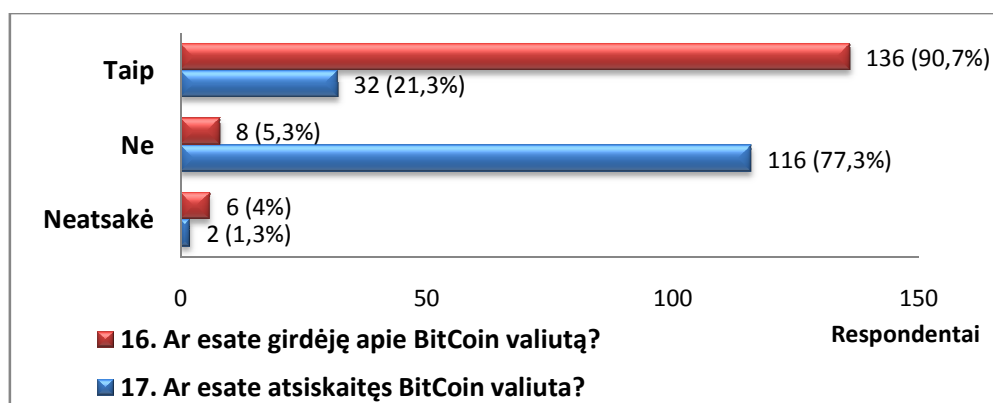
22 pav. Respondentų nuomonė apie veiksnius trukdančius naudojimąsi alternatyviais atsiskaitymais

Atsiskaitymų sumos. Apibrėžus veiksnius būtina išsiaiškinti kokias sumas alternatyviems atsiskaitymams gauna ir/arba išleidžia respondentai. Į klausimą kokią sumą per mėnesį gauna ir/arba išleidžia respondentai naudodamiesi alternatyviais atsiskaitymais (išskiriant, jog į tai neįeina bankiniai ir grynųjų mokėjimai) respondentai atsakė įvairiai (žr. 23 pav.). Beveik pusė respondentų (48%) nurodė, jog gauna ir/arba išleidžia iki 500 Lt per mėnesį naudodamiesi alternatyviais atsiskaitymais. Nuo 500 iki 1 500 Lt nurodė 27% respondentų. Nuo 1 501 iki 3 000 Lt nurodė gaunantys ir/arba išleidžiantys 12%, o nuo 3 000 iki 8 000 Lt 4% respondentų. Tarp 8 000 ir 20 000 Lt nurodė gaunantys ir/arba išleidžiantys 2%, o daugiau nei 20 000 Lt net 5%. Vėliau tiriamas koreliacinis ryšys patvirtina, kad didžiausia apyvarta tarp įmonių savininkų besinaudojančių alternatyvius atsiskaitymus.

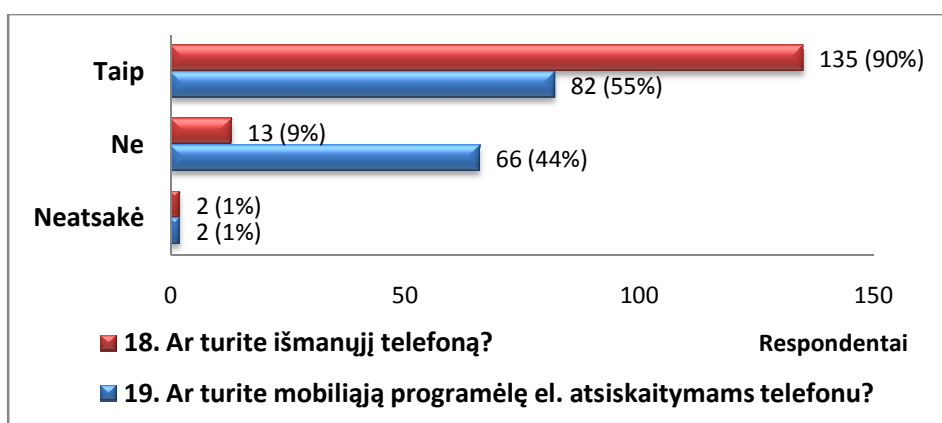
23 pav. Suma kurią respondentai gauna ir/arba išleidžia per mėnesį naudodamiesi alternatyviu atsiskaitymu

Bitcoin. Darbe nemažai buvo aptarta virtuali kriptografinė valiuta Bitcoin. Anketinėje apklausoje buvo užduoti klausimai apie Bitcoin žinomumą ir naudojamumą. Atsakymus stulpelinėje diagramoje galima pamatyti 3 priede. Žemiau pateiktame paveiksle (žr. 24 pav.) galima matyti, jog absoliuti dauguma, beveik 91% apklaustųjų yra girdėję apie Bitcoin valiutą ir tik 5,3% nėra apie ją girdėję, tačiau tikrai 21,3% respondentų yra ją atsiskaitę, kai tuo tarpu to padaryti nespėjo arba tiesiog Bitcoin valiuta nesinaudoja net 77,3%. Platų Bitcoin valiutos žinomumą galėtų paaiškinti vis dažnesni straipsniai žiniasklaidoje ir stulbinančiai kylanti Bitcoin valiutos kaina, kuri stebina net visko mačiusius analitikus.

24 pav. Respondentų santykis tarp girdėjusių ir atsiskaičiusių Bitcoin valiuta

Išmanieji telefonai. Dar vienas svarbus klausimas susijęs su alternatyviais atsiskaitymais yra didelis išmaniųjų telefonų bei mobiliųjų aplikacijų naudojimo proveržis rinkoje. Todėl, darbo autorius nusprendė išsiaiškinti ar yra tarp šių veiksnių ryšys, ar kiekvienas išmaniojo telefono turėtojas juo atsiskaito (atskiri atsakymai 4 priede). Pagal apklausos duomenis sudarytame paveiksle (žr. 25 pav.) galima pastebėti, jog išmaniuosius telefonus turi net 90% respondentų, o tuo tarpu jais atsiskaito geriausiu atveju tik 55% apklaustųjų.

25 pav. Respondentų santykis tarp turinčių išmanųjį telefoną ir turinčių mobiliąją programėlę atsiskaitymams telefonu

4.3.3. Koreliacija tarp alternatyvių atsiskaitymų būdų, veiksnių bei sistemų

Išsiaiškinus respondentų nuomonę apie alternatyvius atsiskaitymus, skirtingų alternatyvių atsiskaitymų būdų naudojimą, veiksnius ir kitus ypatumus, buvo atlikta koreliacinė analizė. Koreliacinė analizė leidžia atskleisti koreliacinį ryšį naudojantis matematinės statistikos metodais. Koreliacija parodo, kad kai kurie respondentų pasirinkimai yra nuoseklūs, galima daryti išvadas, jog atitinkami veiksniai ir atsakymai yra susiję tarpusavyje. Duomenys pateikti susisteminti, išrinkti svarbiausi koreliaciniai ryšiai atsižvelgiant į Pearson'o koreliacijos koeficientus.

Visų pirma buvo atlikta koreliacija tarp įvairių mokėjimo sistemų ir virtualių valiutų. Koreliacijos koeficientai nuo 0 iki 0,2 rodė labai silpną ryšį, todėl detaliau išrinkti nebuvo, didesni negu 0,2 rodo, jog yra silpna koreliacija, o didesni negu 0,5 ir mažesni už 0,7 rodo vidutinę koreliaciją, stipri koreliacija nuo 0,7 iki 1. Tokių ryšių daug nebuvo. Su minuso ženklu koreliacija rodo atvirkščią ryšį tarp kintamųjų.

Išrinkti koreliacijos koeficientai turi pagrįsti darbe išsakytus teiginius apie kai kurias sistemas. Pirmiausia reikėtų panagrinėti koreliacijos koeficientus susijusius su įvairiais alternatyviais atsiskaitymo būdais.

Mokėjimai.lt silpnai koreliuoja su Mokipay (0,214). Tai rodo, jog Mokėjimai.lt vartotojai dažnesnė tikimybė, jog naudojami ir Mokipay paslaugomis. Taip pat atrastas silpnas ryšys su BitCoin (0,251) valiuta ir teigiamu atsakymu į 17 klausimą (anketa 1 priede), apie atsiskaitymą BitCoin valiuta (0,211). Pagrindiniai veiksniai, kuriuos pabrėžė pasirinkusieji Mokėjimai.lt sistemą respondentai buvo silpnai koreliuoti ryšiai su „Mažesni mokesčiai / Labai sutinku“ (0,367) ir „Saugumas / Labai sutinku“ (0,213). Taip pat pastebėtas silpnas ryšys, jog Mokėjimai.lt vartotojai turi iš išmaniuosius telefonus (0,254).

Iš **Mokipay** sistemos vartotojų atsakymų buvo atrastas silpnas ryšys tarp Mokipay vartotojų pasiryžimo atsisakyti grynųjų mokėjimų (0,271) ir bankinių atsiskaitymų (0,216).

Pagal tyrimo rezultatus populiariausia ir dažniausiai Lietuvoje naudojama alternatyvi atsiskaitymo sistema **PayPal** silpnai koreliuoja su dažniausiu sistemos naudojimo būdu - paslaugų ir produktų apmokėjimu (0,375). Taip pat sistemos vartotojai, galima daryti prielaidą, dažnai turi išmaniuosius telefonus (0,219) ir naudojami mobiliomis aplikacijomis atsiskaitymams (0,282).

Skrill sistemos vartotojai dažnai naudojami ir kitomis mokėjimų sistemomis ir atrastas gan įdomus silpnas ryšys tarp Skrill ir kitų sistemų: WebMoney (0,215), PerfectMoney (0,334), Neteller (0,347), Skrill vartotojai taip pat dažniau, nei kiti naudojami E-Gold/Stormpay/LibertyReserve (0,214) sistemomis. Silpnas koreliacinis ryšys pagrindžia mintis, jog Skrill sistemą dažnai respondentai naudoja lažyboms ir azartiniams žaidimams (0,287), bei investavimui (0,297). Pastarasis atsakymas kiek nustebino, bet galima daryti prielaidą, jog pinigų įnešimas į pokerio žaidimų kambarius ar kitus azartinius žaidimus, kai kurių respondentų, gali būti laikomas investavimu. Skrill vartotojai daugiau nei kiti linkę atsisakyti grynųjų (0,227), yra naudojami BitCoin (0,263), turi išmaniuosius (0,254) bei dažnai kotiruoja šiomis sumomis: „3001 – 8000 Lt“ (0,237) ir „daugiau nei 20 000 Lt“ (0,242).

Neteller sistemoje, kuri yra pagrindinė Skrill konkurentė koreliaciniai ryšiai taip pat labai panašūs. Ją respondentai naudoja lažyboms ir azartiniams žaidimams (0,207), bei investavimui (0,343). Apyvartinės sumos taip pat panašios „1501 – 3000 Lt“ (0,235) bei „daugiau nei 20 000 Lt“ (0,259).

WebMoney sistemos vartotojai taip pat dažnai naudojami ir kitomis mokėjimų sistemomis, todėl silpnas ryšys pagrindžia, jog WebMoney vartotojai taip pat naudojami BitCoin (0,263), Neteller (0,259),

PerfectMoney (0,337), bei naudojami E-Gold/Stormpay/LibertyReserve (0,213). WebMoney vartotojai yra atsiskaitę dažniau nei kiti BitCoin valiuta (0,255).

Koreliacija tarp tų kurie naudojami **E-Gold/Stormpay/LibertyReserve** ir PerfectMoney (0,305), Skrill (0,214), WeMoney (0,212), Neteller (0,230), Pinigų perlaidų (0,315) BitCoin (0,279) rodo, jog šių sistemų vartotojai naudojami keliomis sistemomis ir jie linkę atsiskaityti bankinių mokėjimų (0,243) ir dėl to net silpnai neigiamai koreliuoja su bankiniais mokėjimais (-0,243). Taip šių sistemų vartotojai dažniausiai naudoja alternatyvius atsiskaitymus investavimui (0,266) ir yra atsiskaitę BitCoin (0,287) valiuta.

Tęsiant toliau reikėtų plačiau apžvelgti sistemas, kurios pasižymi savo anonimiškumu. Viena tokių yra **PerfectMoney** ir jos vartotojai dažnai naudojami Neteller (0,286), Skrill (0,334), WebMoney (0,337), Payza (0,351), BitCoin (0,376), LiteCoin (0,229) ir sistemą naudoja investavimui (0,267). Jiems labai svarbus anonimiškumas (0,236) ir vartotojai skelbiasi, jog išleidžia daugiau nei „1 – 500 Lt“ (-0,231) vadinasi, žymiai daugiau, ir teigiamai silpnai koreliuoja su „3 001 – 8 000 Lt“ (0,309) ir „daugiau nei 20 000 Lt“ (0,415). Vartotojai taip pat yra atsiskaitę BitCoin valiuta (0,423) ir turi mobilias programėles išmaniuosiuose telefonuose (0,259).

Bene mažiausiai tradiciška ir viena naujausių alternatyvų elektroniniuose atsiskaitymuose **BitCoin** virtuali valiuta ir jos respondentai anketoje pažymėjo, jog sistemą dažnai naudoja mokesčių išvengimui (0,294), investavimui (0,334). Jie taip pat naudojami WebMoney (0,263), PerfectMoney (0,376) ir pagrindine BitCoin alternatyva LiteCoin virtualia valiuta (0,401). Daugelis BitCoin vartotojų yra atsiskaitę BitCoin valiuta ir koreliuoja stipriai teigiamai su koeficientu 0,759 ir stipriai neigiamai su koeficientu -0,724, tai reiškia, jog kiekvienas ja besinaudojantis atsiskaito ja aktyviai. BitCoin vartotojams labai svarbus anonimiškumas (0,379), mažesni mokesčiai (0,235), saugumas (0,241) ir jiems nelabai rūpi platus priimtinumas (0,238). Dažniausiai jie disponuoja per mėnesį nuo 1501 iki 3 000 Lt (0,265) arba didesnėmis negu 20 000 Lt (0,208) sumomis, bei turi mobilias aplikacijas (0,241). **LiteCoin** virtualios valiutos vartotojų nuomonės labai panašios į BitCoin vartotojų, todėl detalčiau darbe koreliaciniai ryšiai nepateikiami. **Payza** sistemos bei **pinigų perlaidų** koreliaciniai ryšiai nieko ryškaus neparodė, todėl detalčiau darbe neaptariami.

Be jau minėtų mokėjimų sistemų koreliacinių ryšių su veiksniais ir kitomis sistemomis verta pastebėti, su kuo koreliuoja pagrindiniai veiksniai, kurie lemia naudojimąsi alternatyviais atsiskaitymais. Vienas tokių veiksnių yra „**valstybių sienų nebuvimas**“ ir jis silpnai koreliuoja su tokiais veiksniais, kuriems vartotojai labai pritaria: plačiu priimtinumu (beveik vidutinė koreliacija su 0,484 koeficientu), saugumu (0,247), patogumu ir paprastumu (0,31), mažesniais mokesčiais (0,31),

laiko taupymu (0,234). Tačiau respondentai, kurie pažymėjo valstybių sienų nebuvimą, kaip labai svarbu veiksnį, visiškai nesutinka su tuo, jog alternatyviems atsiskaitymams trukdo patikimumo stoka (0,24), fizinio atitikmens nebuvimas (0,208), atsiskaitymo sudėtingumas (0,292), saugumo stoka (0,255).

Taip pat verta paminėti, jog alternatyvius atsiskaitymus naudojantiems **investavimui** labai svarbu anonimiškumas (0,258), o tai pat anonimiškumu pasižyminčios sistemos (koreliaciniai ryšiai aptarti anksčiau). **Gyvenantieji užsienyje** visiškai nesutinka arba nesutinka, jog garantijų nebuvimas (0,201), fizinio atitikmens nebuvimas (0,2) arba galimybė atsiskaityti fizinėje vietoje (0,202) trukdo naudotis alternatyviais atsiskaitymais. Buvo surasta ir kitų koreliacinių silpnų ryšių, tačiau darbe buvo detaliau aptarti tik pagrindiniai ryšiai.

4.4. Apibendrinimas

Empirinis tyrimas buvo vykdomas tikslinėje auditorijoje, internetinėje bendruomenėje Uždarbis.lt, kurioje dauguma respondentų ne tik žinojo apie alternatyvius atsiskaitymus, bet ir naudojami jais aktyviai kasdieninėje veikloje bei gyvenime. Sulaukta 150 respondentų atsakymų į anketas, todėl tyrimas labiau priskiriamas žvalgybiniam tyrimui, kadangi norint, jog būtų 5% paklaida, kuri leistų daryti moksliskai pagrįstas išvadas, reikėjo apklausti 382 respondentus. Apklausus 150 respondentų yra 8% paklaida nuo visos populiacijos ir tai leidžia daryti daugiau žvalgybinio pobūdžio išvadas, kurias galima panaudoti tolimesniems tyrimams. Vidutinis atsakiusiojo amžius buvo 23 metai ir jis vertėsi kokia nors veikla susijusia su alternatyviais atsiskaitymais.

Pagrindinės naudojamos sistemos yra PayPal, Mokėjimai.lt, Skrill, WebMoney, BitCoin ir kitos anonimiškumu pasižymėjusios, nebeveikiančios sistemos. Taip pat vartotojai pažymėjo, jog daugumą šių sistemų jie yra girdėję, tik ne visas turėjo galimybę ar poreikį naudoti. Respondentai renkasi alternatyvius atsiskaitymo metodus atsiskaitant gyvenime ir perkant internetinėje parduotuvėje, jei tik yra tokia galimybė. Tai pat beveik kas trečias respondentas naudojami šiomis sistemomis lažyboms ir azartiniais žaidimams bei investavimui. Pagal tyrimo rezultatus galima daryti išvadą, jog respondentai labiau linkę atsisakyti bankinių mokėjimų, nei grynųjų pinigų ir mano, jog naudojantis alternatyviais atsiskaitymais, galima nuslėpti arba išvengti mokesčių.

Absoliuti dauguma respondentų yra girdėjusi apie BitCoin virtualią kriptografinę valiutą, bet tik nedidelė dalis, beveik kas penktas, yra ja atsiskaitęs. Atsižvelgiant į tai, jog alternatyvieji atsiskaitymai keliasi į mūsų mobiliuosius įrenginius buvo užduoti klausimai apie išmaniuosius telefonus ir absoliuti

dauguma nurodė, jog turi išmaniuosius telefonus, bet tik kiek daugiau nei pusė respondentų turi mobilies aplikacijas ir atsiskaito mobiliais išmaniaisiais įrenginiais.

Atlikta koreliacinė ryšių analizė parodė, jog daug anonimiškų sistemų vartotojų naudoja keletą alternatyvių atsiskaitymų sistemų, bei keletą anonimiškumu nepasižyminčių sistemų. Anonimiškumu pasižyminti BitCoin virtuali valiuta naudojama dažniausiai kaip investavimo, mokesčių slėpimo priemonė, o apskritai alternatyvieji atsiskaitymai labiausiai respondentams patinka dėl valstybių sienų nebuvimo.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

IŠVADOS:

1. Alternatyvus atsiskaitymai e. versle tai atsiskaitymai, kai nėra naudojami tradiciniai mokėjimo būdai: elektroninė bankininkystė, bankinės kortelės bei gryniesi pinigai. Alternatyvieji atsiskaitymai gali būti suskirstyti į elektronines mokėjimų sistemas, bei virtualias valiutas.
2. Populiariausios elektroninių mokėjimų sistemos yra aptariamose darbe, pateikiamose jų savybės, ypatumai. Vienos elektroninių mokėjimų sistemos yra anonimiškos, kitose tas anonimiškumas yra galimas tik naudojant ribotas sumas. Virtualios kriptografinės valiutos yra anonimiškos ir pasižymi tuo, jog yra decentralizuotos, dažniausiai atviro kodo ir neturi priežiūros institucijų, tačiau jų valiutų kainos kol kas yra nepastovios ir jos dažniausiai naudojamos kaip investavimo priemonės.
3. Alternatyvūs atsiskaitymo būdai labai patrauklūs savo anonimiškumo savybe, todėl dažnai įvairios anoniminės el. mokėjimų sistemos yra naudojamos nelegaliose Ponzi schemose ar vykdančios kitas nelegalias veiklas. Taip pat yra saugumo klausimas, kadangi dažna tokia anonimiška mokėjimo kompanija veikia pasaulyje, neišregistravusi konkrečioje šalyje. Pastebėtas ir autoriaus paminėtas ne vienas atvejis, kai JAV uždarė tokias sistemas, kurios teikė paslaugas JAV piliečiams ir netaikė identifikacijos procedūrų.
4. Buvo atliktas empirinis tyrimas, anketinė apklausa ir tirta tikslinė internetinė bendruomenė Uždarbis.lt. Bendruomenė buvo pasirinkta dėl jos lankytojų sudėties ir dėl to, jog bendruomenė žino ir naudoja alternatyviais atsiskaitymais. Tyrimo rezultatai tai patvirtino ir buvo surinkta 150 respondentų nuomonės apie alternatyvius atsiskaitymus ir atsiskaitymų sistemas. Tyrimo rezultatai daugiau žvalgybinio pobūdžio.
5. Respondentų amžiaus vidurkis buvo 23 metai, pagrindė vyrai, gyvenime užsiimantys įvairia veikla, 13% buvo gyvenančių užsienyje. Pagrindinės naudojamos sistemos yra PayPal, Mokėjimai.lt, Skrill, WebMoney, BitCoin ir kitos anonimiškumu pasižymėjusios nebeveikiančios sistemos (E-Gold, LibertyReserve, StormPay). Taip pat vartotojai pažymėjo, jog daugumą šių sistemų jie yra girdėję, tik ne visus turėjo poreikį naudoti.
6. Respondentai renkasi alternatyvius atsiskaitymo metodus atsiskaitant gyvenime ir perkant internetinėje parduotuvėje, jei tik yra tokia galimybė (61,3%). Tai pat beveik kas trečias respondentas naudoja šiomis sistemomis lažyboms ir azartiniams žaidimams bei investavimui.

Iš gautų rezultatų galima daryti išvadą, jog respondentai labiau linkę atsisakyti bankinių mokėjimų nei grynųjų pinigų.

7. 73% respondentų teigia, jog naudojantis alternatyviais atsiskaitymais galima nuslėpti arba išvengti mokesčių. Net 91% respondentų yra girdėję apie BitCoin virtualią kriptografinę valiutą, bet tik 21% yra ja atsiskaitę. Atsižvelgiant į tai, jog alternatyvieji atsiskaitymai keliasi į mobiliuosius išmaniuosius įrenginius buvo užduoti klausimai apie išmaniuosius telefonus ir 90% nurodė, jog turi išmaniuosius telefonus, bet tik kiek daugiau nei pusė respondentų turi mobilies aplikacijas ir atsiskaito mobiliais išmaniaisiais įrenginiais.
8. Atlikta koreliacinė ryšių analizė parodė, jog daug anonimiškų sistemų vartotojų naudoja keletą alternatyvių atsiskaitymų sistemų bei keletą anonimiškumu nepasižyminčių sistemų. Anonimiškumu pasižyminti BitCoin virtuali valiuta naudojama dažniausiai kaip investavimo, mokesčių slėpimo priemonė, o apskritai alternatyvieji atsiskaitymai labiausiai respondentams patinka dėl valstybių sienų nebuvimo. Išaiškėja tendencija, jog anonimiškos sistemos visada turės savo vartotojų ratą ir bus paklausios rinkoje.
9. Kadangi pavyko surinkti tik 150 respondentų nuomones, tikslinga būtų tyrimą pratęsti norint gauti moksliskai labiau pagrįstus duomenis. Taip pat gauti rezultatai leidžia atlikti tolimesnius tyrimus analizuojant kiekvieną elektroninių mokėjimų sistemą arba virtualią kriptografinę valiutą atskirai.

PASIŪLYMAI:

1. Atsiskaitymai alternatyviais atsiskaitymo būdais ir sistemomis turėtų būti labiau skatinami verslo subjektų, kadangi taip būtų sutaupoma nemaža dalis verslo sąnaudų dėl mažesnių mokesčių, o taip pat būtų pritrauktas kitoks klientų ratas, kurie yra linkę atsiskaityti alternatyviais netradiciniais mokėjimo būdais. Taip pat šie atsiskaitymų būdai neturi sienų, todėl vykstant globalizacijos procesams naudinga būtų greta tradicinių atsiskaitymų naudoti ir alternatyvius atsiskaitymus norint pasiekti įvairių šalių klientus.
2. Verslo subjektams reikėtų daugiau naudotis šiais atsiskaitymų būdais e. versle ir tada būtų didesnė paskata geresniam ir patogesniam valstybiniam reguliavimui šioje sferoje. Autoriaus pasiūlymas būtų atkreipti valstybinių institucijų dėmesį į šias atsiskaitymų alternatyvas ir jų nebijoti, stengtis jas įteisinti, apmokestinti, jeigu reikia, ir apskaityti kaip ir tradicines mokėjimų priemones ir taip būtų surenkama daugiau lėšų į valstybės biudžetą ir mažėtų šešėlinės rinkos dalis.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Vadovėliai ir monografijos:

1. Davidavičienė, V., Gatautis, R., Paliulis, N., Petrauskas, R. Elektroninis verslas: vadovėlis. Vilnius: Technika, 2009.
2. Groucutt, J., Griseri, P. Mastering E-business. London: Palgrave MacMillan, 2004.
3. Laurinaitis, M., ir kt. Tapatybės vagystė elektroninėje erdvėje: socialiniai, elektroninio verslo ir teisinio reguliavimo aspektai. Kolektyvinė mokslo monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.
4. M.Civilka, T.Lamanauskaitė, G.Osinaitė, ir kt. Informacinių technologijų teisė. Vilnius: NVO Teisės institutas, 2004.
5. McKie, S. E-business best practices. Leveraging technology for business advantage. USA: John Wiley & Sons, 2001.
6. Reynolds, J. E-business: management perspective. Oxford: Oxford University Press, 2010.
7. Sodžiutė, L., Sūdžius, V. Elektroninis verslas: pardavimas ir finansinės priemonės. Monografija. Vilnius: Kronta, 2006.

Moksliniai straipsniai:

1. „Satoshi Nakamoto“. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System, 2009.
<http://bitcoin.org/bitcoin.pdf> [2013-11-20].
2. Giannakis, A., Lynn B. E-commerce: protecting purchaser privacy to enforce trust. Electronic Commerce Research. Nov 2011, Vol. 11 Issue 4, 421 456.
3. Lowry, P. B., Wells, T. M., Moody, et al. Online payment gateways used to facilitate e-commerce transactions and improve risk management. Communications of AIS. 2006, Vol. 2006 Issue 17, 2 47.
4. M.Civilka. Elektroniniai atsikaitymai. Vilnius, 2002.
<http://www.itc.tf.vu.lt/mokslas/Eatsiskaitymai.pdf> [2013-10-25].
5. Rotomskis, I., Štītis, D. Elektroninės komercijos apmokestinimas pridėtinės vertės mokesčiu. Informacijos mokslai. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 2007, T. 42-43, 84 90.
6. Rotomskis, I., Štītis, D. Nauji mokesčiai santykiai elektroninėje komercijoje. Intelektinė ekonomika = Intellectual economics. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2007, Nr. 1(1), 64 73.
7. Şeitan, O., Gherman C., Bulgarea C. N. E-commerce with online payment through bank card. Annals of the University of Petrosani Economics. 2010, Vol. 10 Issue 4, 309 316.

Studijos:

1. Klusovskienė, Ž. Finansiniai e. atsiskaitymai verslo įmonių finansinėje veikloje. Magistro darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
2. Laurinavičienė, A. Elektroninės atsiskaitymų sistemos. Magistro darbas. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2006.
3. Zumaras, L. Alternatyvios atsiskaitymų sistemos elektroninėje erdvėje, jų teisinis reglamentavimas Europos Sąjungoje. Magistro darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.

Teisės aktai, nutarimai ir bylos:

1. 12DailyPro bylos duomenys.
http://web.archive.org/web/20090611231056/http://www.tlennonfor12dailypro.com/media/12DP_FirstInterimReport.pdf [2013-11-20].
2. Dėl Elektroninio verslo plėtros skatinimo 2010-2015 metų programos patvirtinimo. Valstybės žinios, 2009-12-24, Nr. 152-6875.
3. Elektroninių pinigų direktyva. 2009, Nr. 2009/110/EC.
4. LibertyReserve bylos dokumentai. United States attorney's Office. 2013.
<http://www.justice.gov/usao/nys/pressreleases/May13/LibertyReserveetalDocuments.php> [2013-05-30].
5. LR Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas. Valstybės žinios, 2011, Nr. 163-7759.
6. LR Mokėjimų įstatymas. Valstybės žinios, 2009, Nr. 153-6887.
7. Neteller bylos duomenys.
<http://www.justice.gov/usao/nys/pressreleases/January07/netellerarrestspr.pdf> [2013-11-20].
8. SEC. 12DailyPro atvejis. SEC halts "paid autosurf" internet ponzi scheme that raised over \$50 million from 300,000 investors worldwide. <http://www.sec.gov/litigation/litreleases/lr19579.htm> [2013-11-20].
9. Silkroad teismo nutartis. <http://www1.icsi.berkeley.edu/~nweaver/UlbrichtCriminalComplaint.pdf> [2013-11-21].

Organizacijų ir oficialių įstaigų leidiniai ir naujienos:

1. BaFin pranešimas.
http://www.bafin.de/SharedDocs/Veroeffentlichungen/DE/Verbrauchermitteilung/unerlaubte/2009/vm_090310_wmtransfer.html&usg=ALkJrhhLBYtYRKXDAVMx74Li9Sn7tYmzuw [2013-11-27].

2. European Central Bank. Virtual Currency Schemes. October 2012.
<http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> [2013-11-20].
3. FSA. Financial Service Authority. <http://www.fsa.gov.uk/> [2013-01-05].
4. Lietuvos bankas. http://www.lb.lt/lietuvos_banko_valdybos_nutarimai_33 [2013-11-15].
5. Lietuvos bankas. Lietuvos bankas suteikė pirmąją elektroninių pinigų įstaigos licenciją. 2012.
https://www.lb.lt/lietuvos_bankas_suteike_pirmaja_elektroniniu_pinigu_istaigos_licencija [2013-06-04].

Kiti interneto šaltiniai:

1. 10 000 BTC už picą. <https://bitcointalk.org/index.php?topic=137.msg1195#msg1195> [2013-11-27].
2. 264 vieta Alexa 12DailyPro. <http://www.moneymakergroup.com/lofiversion/index.php/t11717-36750.html> [2013-11-26].
3. Alexa interneto lankytojų srauto reitingai. <http://www.alexa.com/siteinfo/uzdarbis.lt> [2013-11-20].
4. Balaban Dan. PayPal Releases App for NFC P2P Payment Service. NFC Times, 2011.
<http://nfctimes.com/news/paypal-releases-app-nfc-p2p-payment-service> [2013-06-05].
5. BitCoin Wikipedia. <https://en.bitcoin.it/wiki/History> [2013-11-20].
6. Chaffey, D. Define E-business and E-commerce. 2007. <http://www.davechaffey.com/E-business/C1-Introduction/Ebusiness-E-commerce-defined/> [2012-12-12].
7. CNBC. Bitcoin merchants: Where to spend bitcoin. 2013.
<http://www.cnbc.com/id/101214879/page/1> [2013-11-27].
8. CNBC. Bitcoin recognized by Germany as 'private money'. 2013.
<http://www.cnbc.com/id/100971898> [2013-11-17].
9. CNBC. Richard Branson: Buy your space flight with bitcoin. 2013.
<http://www.cnbc.com/id/101220710> [2013-11-28].
10. CNN. China fuels Bitcoin surge to record high. 2013.
<http://money.cnn.com/2013/11/12/investing/bitcoin-record-high/> [2013-11-20].
11. Crimean News Agency. UAH 60 mln of Ukrainians blocked in WebMoney by tax authorities. 2013. <http://qha.com.ua/uah-60-mln-of-ukrainians-blocked-in-webmoney-by-tax-authorities-127536en.html> [2013-11-27].
12. E-Gold mokesčiai. <http://web.archive.org/web/20050331072619/http://www.e-gold.com/unsecure/fees.htm> [2013-11-20].
13. EveryJoe tinklarašis internete. OmniPay Primary Dealer For e-gold Is Moving To Africa. 2007.

14. Financial Cryptography internetinis tinklaraštis. Bitcoin and tulip bulbs. 2011. <https://financialcryptography.com/mt/archives/001324.html> [2013-11-27].
15. FORBES. After Liberty Reserve Shut Down, Is Bitcoin Next? 2013. <http://www.forbes.com/sites/petercohan/2013/05/29/after-liberty-reserve-shut-down-is-bitcoin-next/> [2013-11-27].
16. FORBES. FBI Says It's Seized \$28.5 Million In Bitcoins From Ross Ulbricht, Alleged Owner Of Silk Road, 2013. <http://www.forbes.com/sites/andygreenberg/2013/10/25/fbi-says-its-seized-20-million-in-bitcoins-from-ross-ulbricht-alleged-owner-of-silk-road/> [2013-11-25].
17. FORBES. Silk Road 2.0. 2013. <http://www.forbes.com/sites/andygreenberg/2013/11/06/silk-road-2-0-launches-promising-a-resurrected-black-market-for-the-dark-web/> [2013-11-25].
18. GIGAOM. Wild day for Bitcoin: currency cracks \$700, feds say no new laws are needed. 2013. <http://gigaom.com/2013/11/18/wild-day-for-bitcoin-currency-cracks-700-feds-say-no-new-laws-are-needed/> [2013-11-23].
19. <http://www.everyjoe.com/2007/05/25/work/omnipay-primary-exchange-for-e-gold-is-moving-to-africa-162/> [2013-11-10].
20. Huffington Post. Bank Of Thailand Bans Bitcoins. 2013. http://www.huffingtonpost.com/2013/07/31/thailand-bans-bitcoins_n_3682553.html [2013-11-20].
21. Inties skaičiavimas interneto tinklalapyje. <http://www.macorr.com/sample-size-calculator.htm> [2013-11-20].
22. Internetinė valiutos keitykla. <http://www.exwp.com> [2013-06-04].
23. Lietuviškas BitCoin tinklalapis. <http://bitcoinlt.org/> [2013-10-20].
24. Mokejimai.lt. Internetinių mokėjimų kompanija. <http://www.mokejimai.lt> [2013-05-01].
25. Mokipay. <http://www.mokipay.com> [2013-10-10].
26. Money Maker Group forumas. <http://www.moneymakergroup.com/12dailypro-life-gold-t36164.html&mode=threaded&pid=799179> [2013-11-20].
27. MoneyMakerGroup Stormpay ir NetIBA savininkai. <http://www.moneymakergroup.com/Proof-Stormpay-and-Netiba-t45271.html&mode=threaded> [2013-11-20].
28. NBC News. Feds accuse E-Gold of helping cybercrooks. 2007. <http://www.nbcnews.com/technology/feds-accuse-e-gold-helping-cybercrooks-6C10406525?franchiseSlug=technolog> [2013-11-10].
29. Neteller. Internetinių mokėjimų kompanija. <http://www.neteller.com> [2013-05-01].
30. Oficialus BitCoin tinklalapis. <http://bitcoin.org/en/> [2013-10-20].

31. PayPal. Internetinių mokėjimų kompanija. <http://www.paypal.com> [2013-01-05].
32. Payza. Internetinių mokėjimų kompanija. <http://www.payza.com> [2013-05-01].
33. PerfectMoney komisinių pasikeitimai. https://perfectmoney.is/news_view.html?id=349 [2013-11-27].
34. PerfectMoney. Internetinių mokėjimų kompanija. <http://www.perfectmoney.is> [2013-05-01].
35. Skrill. Internetinių mokėjimų kompanija. <http://www.skrill.com> [2013-01-05].
36. Spam Daily News. SEC shuts down 12dailypro.com; Federal court appoints receiver to take control of assets. 2013.
http://www.spamdailynews.com/publish/SEC_shuts_down_12dailypro_com.shtml [2013-11-20].
37. StakeVentures tinklaraštis. How the Man finally brought e-gold down. 2008.
<http://stakeventures.com/articles/2008/07/22/the-man-finally-brought-e-gold-down> [2013-11-15].
38. Swedbank asmeninių finansų instituto buveinė internete.
<https://www.manofinansai.lt/lt/biblioteka/85> [2013-11-20].
39. Technology Review. The Secrets of Online Money Laundering. 2013.
<http://www.technologyreview.com/view/520501/the-secrets-of-online-money-laundering/> [2013-11-27].
40. The Industry Standart. Internet currency firm pleads guilty to money laundering. 2008.
<http://web.archive.org/web/20090414185759/http://www.thestandard.com/news/2008/07/22/internet-currency-firm-pleads-guilty-money-laundering> [2013-06-05].
41. The New York Times. Symantec Says Hackers Tried Extortion. 2012.
<http://bits.blogs.nytimes.com/2012/02/07/symantec-says-hackers-tried-extortion/> [2013-11-27].
42. Trading suspended due to Bank of Thailand advisement. 2013. <https://bitcoin.co.th/trading-suspended-due-to-bank-of-thailand-advisement/> [2013-11-27].
43. TransferGo. Pinigų perlaidų kompanija. <http://www.transfergo.com> [2013-05-01].
44. Uždarbis.lt interneto forumas. <http://www.uzdarbis.lt> [2013-11-20].
45. Uždarbis.lt tema apie BitCoin. <http://uzdarbis.lt/t173804/bitcoin-virtuali-valiuta-paremta-p2p-technologija/> [2013-05-20].
46. Verslo žinios. Bitkoinai – tarp perversmo pasaulyje ir beprotybės. 2013.
<http://vz.lt/?PublicationId=16604946-eeaa-423e-83b5-38d93f873cd8&pageno=1> [2013-11-27].
47. VICE. Silk Road 2.0. 2013. <http://www.vice.com/read/good-news-drug-users--silk-road-is-back>[2013-11-26].

48. Wall Street Journal. Virtual-Currency Craze Spawns Bitcoin Wannabes. 2013.
<http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052702304607104579210051252568362?mod=e2tw>
[2013-11-25].
49. WebMoney identifikavimosi būdai. <https://passport.wmtransfer.com/asp/WMCertify.asp> [2013-11-27].
50. WebMoney išsiėmimo ir įsidėjimo vietos. <https://geo.webmoney.ru/wmobjects/?lang=en> [2013-11-27].
51. WebMoney kontaktai ir e. pinigėnė. <http://www.wmtransfer.com/eng/about/contacts/guarantors.shtml> [2013-11-27].
52. WebMoney statistika. <http://www.wmtransfer.com/eng/about/statistics/index.shtml> [2013-11-27].
53. WebMoney. Internetinių mokėjimų kompanija. <http://www.wmtransfer.com> [2013-06-04].

Vyšniauskas J. Atsiskaitymai e. versle: ypatumai ir naujos tendencijos / Elektroninio verslo vadybos magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. M. Kiskis – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinių technologijų fakultetas, 2013. – 74 p.

SANTRAUKA

Alternatyvių atsiskaitymų e. versle sistemos pradeda kelti rimtą grėsmę tradiciniams atsiskaitymams elektronine bankininkyste, mokėjimo kortelėmis ar grynaisiais pinigais. Todėl būtina detaliau išsiaiškinti kokie yra alternatyvių atsiskaitymų ypatumai, kurie veiksniai vartotojams yra svarbiausi ir kokie yra alternatyvūs atsiskaitymo būdai. Tai siekiama padaryti išanalizuojant mokslinę literatūrą, pateikiant pagrindines alternatyvių atsiskaitymų sistemas, atliekant alternatyvių atsiskaitymų palyginamąją analizę ir vartotojų bei verslo subjektų naudojimosi alternatyviais atsiskaitymais ypatumų tyrimą.

Tyrimo ir darbe naudojami įvairūs mokslinės analizės metodai. Įvairios mokslinės literatūros, leidinių, straipsnių, naujienų ir kitų tyrimų ir šaltinių teorinė analizė. Įvairi statistika paimta iš įvairių statistiką renkančių tinklalapių bei institucijų, bei atliktas nestandartinis empirinis tyrimas anketinė apklausa ir tirta tikslinė internetinė bendruomenė, kuri naudojasi alternatyviais atsiskaitymais. Šiuo tyrimu siekiama atskleisti alternatyvių atsiskaitymų ypatumus ir tendencijas.

Darbo rezultatai teigia, jog pagrindinės naudojamos sistemos yra PayPal, Mokėjimai.lt, Skrill, WebMoney, BitCoin ir kitos anonimiškumu pasižymėjusios nebeveikiančios sistemos (E-Gold, LibertyReserve ir kt.). Respondentai renkasi alternatyvius atsiskaitymo metodus atsiskaitant gyvenime ir perkant internetinėje parduotuvėje, jei tik yra tokia galimybė. Taip pat galima daryti išvadą, jog respondentai labiau linkę atsisakyti bankinių mokėjimų nei grynųjų pinigų. Respondentų teigia, jog naudojantis alternatyviais atsiskaitymais galima nuslėpti arba išvengti mokesčių ir anonimiškumas alternatyviuose atsiskaitymuose yra labai svarbus veiksnys, todėl išryškėjusi nauja tendencija – kriptografinės virtualios valiutos. Apskritai alternatyvieji atsiskaitymai labiausiai respondentams patinka dėl valstybių sienų nebuvimo.

Darbas sudarytas iš 4 skyrių, kuriuose aptariama paeiliui samprata, įvairios atsiskaitymų sistemos, palyginamoji analizė ir svarbiausi veiksniai, bei tyrimo medžiagos. Darbe pateikti 25 paveikslai bei palyginimo lentelė. Tyrimo išvados glaustai apibendrina viso darbo rezultatus. Darbas susideda iš 74 puslapių.

Vyšniauskas J. Payments in e-business: features and new trends / Master's work of Electronic Business Management. Supervisor prof. dr. M. Kiskis – Vilnius: Faculty of Social Technologies, Mykolas Romeris University, 2013. – 74 p.

SUMMARY

Alternative payments in e. business begin to pose a serious threat to the traditional payments such as electronic banking, credit and debit cards or cash. Therefore, it is necessary to find out what are the features of alternative payment methods, which factors are the most important and what are the trends. All this work is done by analyzing the scientific literature, introducing main alternative payment systems, making the alternative payment system comparative analysis and making a survey of consumer and business use of the alternative payment system features and trends.

There are various techniques used in this study. Theoretical analysis is done in the use of various scientific literatures, publications, articles, news and other sources of research papers. Various statistics are taken from various websites and other sources. The study includes a non-standard empirical survey on target group of the online community, which uses alternative payment systems. This study aims to reveal the alternative payment features and trends.

The results display that the main system used are PayPal, Mokejimai.lt, Skrill, WebMoney, BitCoin and other distinguished defunct anonymous systems (E-gold, LibertyReserve, etc.). Respondents prefer alternative methods when buying in e. shop if there is only such a possibility. It can also be concluded that the respondents are more likely to give up banks and their payment methods rather than cash payments. Respondents also notice that the use of alternative payments can conceal or avoid the fees and anonymity of alternative payments is a very important factor also. There can be seen a new trend - a cryptographic virtual currency. Generally, respondents noted that the absence of country borders is one of the most important factors.

The work consists of four chapters that discuss the concept of alternative payments, different payment systems, and comparative analysis of the most common systems, and study materials. The work has 25 images and comparison table. The study has conclusions where are summarized results. The paper consists of 74 pages.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

ANKETA

Anketos adresas:

<http://apklausa.lt/f/alternatyvus-atsiskaitymai-e-versle-naujos-tendencijos-2bzcjb8/answers.html>

Alternatyvus atsiskaitymai e. versle: naujos tendencijos

Lietuvoje veikia daug elektroninių atsiskaitymo sistemų. Daugiausiai žmonės naudojami elektroninės bankininkystės paslaugomis ir tai nėra paslaptis. Šis tyrimas nukreiptas į KITAS elektroninių atsiskaitymų sistemas ir alternatyvius metodus. Siekiama išsiaiškinti naujas tendencijas ir vartotojų poreikius. Duomenys bus panaudoti magistro baigiamojo darbo tyrimui. Anketa yra visiškai anonimiška.

Anketos pildymui užtruksite 3-5 min. Ačiū Jums už Jūsų laiką ir atsakymus.

Anketa skirta Uždarbis.lt auditorijai.

Šios anketos rezultatai viešai nepublikuojami

1. Jūsų amžius? (Irašyti skaičių)

2. Jūsų lytis?

Vyras

Moteris

3. Jūsų išsilavinimas?

Nebaigtas vidurinis

Vidurinis

Nebaigtas aukštasis

Aukštasis (Bakalauras)

Aukštasis (Magistras ir daugiau)

4. Jūsų užimtumas?

Nedirbu

Dirbu

Mokausi

Dirbu ir mokausi

5. Jeigu dirbate, esate? (Jeigu nedirbate nežymėkite nieko)

- Samdomas darbuotojas
- Save įdarbinantis (Verslo liudijimas, individuali veikla ir pan.)
- Turiu savo įmonę (MB, UAB ir pan.)
-

6. Ar šiuo metu gyvenate Lietuvoje?

- Taip
- Ne

7. Kokias iš šių alternatyvių atsiskaitymų sistemų naudojate/naudojote? (Galimi keli atsakymai)

- Mokėjimai.lt
- Mokipay
- Paypal
- Skrill
- WebMoney
- Payza
- PerfectMoney
- Nettlel
- Naudojasi E-Gold/LibertyReserve/StormPay
- Pinigų perlaidos (Western Union, TransferGo ir kt.)
- BitCoin
- LiteCoin
- Sving (atidėti mokėjimai)
- Esu girdėjęs apie daugelį šių sistemų, bet ne visas esu naudojęs (-usi).
- NESINAUDOJU NEI VIENA.
-

8. Apsiperkant elektroninėje parduotuvėje Jūsų DAŽNIAUSIAS atsiskaitymo būdas?

- Alternatyvios atsiskaitymų sistemos (Mokėjimai.lt, Paypal ir kitos nurodytos 7 klausime)
- Pavedimas per el. bankininkystės sistemas (banklink ir paprastas pavedimas)
- Atsiskaitymas grynaisiais atsiimant prekę

9. Ar atsisakytumėte GRYNŲJŲ PINIGŲ, jei alternatyviais atsiskaitymais galėtumėte patenkinti visus savo poreikius?

- Taip
- Ne

10. Ar atsisakytumėte BANKINIŲ mokėjimų, jei alternatyviais atsiskaitymais galėtumėte patenkinti visus savo poreikius?

- Taip

Ne

11. Kam naudojate alternatyvius atsiskaitymus? (Galimi keli atsakymai)

- Pinigų pervedimams
- Paslaugų / produktų apmokėjimui
- Mokesčiams ir kitoms komunalinėms įmokoms sumokėti
- Investavimui
- Lažyboms
- Mokesčių išvengimui
- Gaunate ten savo atlygį, surenkate įmokas (verslo reikalai)
-

12. Ar manote, kad alternatyvių atsiskaitymų sistemos gali padėti išvengti/nuslėpti mokesčius?

Taip

Ne

13. Kaip manote, kokie pagrindiniai veiksniai lemia naudojimąsi alternatyviais atsiskaitymais?

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sunku pasakyti	Sutinku	Labai sutinku
Laiko taupymas	☐	☐	☐	☐	☐
Mažesni mokesčiai	☐	☐	☐	☐	☐
Patogumas ir paprastumas	☐	☐	☐	☐	☐
Saugumas	☐	☐	☐	☐	☐
Anonimiškumas	☐	☐	☐	☐	☐
Valstybių sienų nebuvimas (patogesnė galimybė pervesti pinigus į kitą pasaulio šalį)	☐	☐	☐	☐	☐
Platus priimtinumumas	☐	☐	☐	☐	☐
Galimybė atsiskaityti fiziniame vietoje (pvz. Parduotuvėje)	☐	☐	☐	☐	☐
Kiti veiksniai	☐	☐	☐	☐	☐

14. Kokie pagrindiniai veiksniai trukdo naudojimąsi alternatyviais atsiskaitymais?

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sunku pasakyti	Sutinku	Labai sutinku
Patikimumo stoka	☐	☐	☐	☐	☐
Fizinio atitikmens nebuvimas	☐	☐	☐	☐	☐
Atsiskaitymo sudėtingumas	☐	☐	☐	☐	☐
Saugumo stoka	☐	☐	☐	☐	☐

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sunku pasakyti	Sutinku	Labai sutinku
Garantijų nebuvimas (Pvz. atsiskaitymų sistema gali būti neregistruota Lietuvoje, todėl niekas už ją negarantuoja)	☐	☐	☐	☐	☐
Vagysčių baimė	☐	☐	☐	☐	☐
Gyvo bendravimo nebuvimas	☐	☐	☐	☐	☐
Nedidelis atsiskaitymo vietų skaičius	☐	☐	☐	☐	☐
Kiti veiksniai	☐	☐	☐	☐	☐

15. Kokią sumą per mėnesį gaunate arba/ir išleidžiate naudodamiesi alternatyviais atsiskaitymais (BE BANKINIŲ mokėjimų ir GRYNŲJŲ pinigų)?

- 1 - 500lt
- 501 - 1.500lt
- 1.501 - 3.000lt
- 3.001 - 8.000lt
- 8001 - 20.000lt
- Daugiau nei 20.000lt

16. Ar esate girdėję apie BitCoin valiutą?

- Taip
- Ne

17. Ar esate atsiskaitę BitCoin valiuta?

- Taip
- Ne

18. Ar turite išmanųjį telefoną?

- Taip
- Ne

19. Ar turite mobiliąją programėlę el. atsiskaitymams telefonu? (Swedbank ar kito banko, Mokipay, Paysera, BitCoin, PayPal ar kt.)

- Taip
- Ne

20. Galite palikti komentarą arba savo el. pašto adresą, jeigu Jums būtų įdomūs šio tyrimo rezultatai ir išvados. (Neprivaloma)

**RESPONDENTŲ NUOMONĖS DĖL VEIKSNIŲ LEMIANČIŲ IR TRUKDANČIŲ
NAUDOJIMĄSI ALTERNATYVIAIS ATSISKAITYMAIS PROCENTINIAI SANTYKIAI**

Kaip manote, kokie pagrindiniai veiksniai lemia naudojimąsi alternatyviais atsiskaitymais?

1 Lentelė. Veiksniai lemiantys naudojimąsi alternatyviais atsiskaitymais

	Visiškai nesutinku arba nesutinku	Sunku pasakyti	Sutinku arba labai sutinku
Laiko taupymas	6%	13%	81%
Mažesni mokesčiai	7%	18%	75%
Patogumas ir paprastumas	5%	6%	89%
Saugumas	9%	42%	49%
Anonimiškumas	18%	31%	50%
Valstybių sienų nebuvimas	3%	4%	93%
Platus priimtinumumas	6%	17%	78%
Galimybė atsiskaityti fizinėje vietoje	35%	26%	39%
Kiti veiksniai	7%	63%	30%

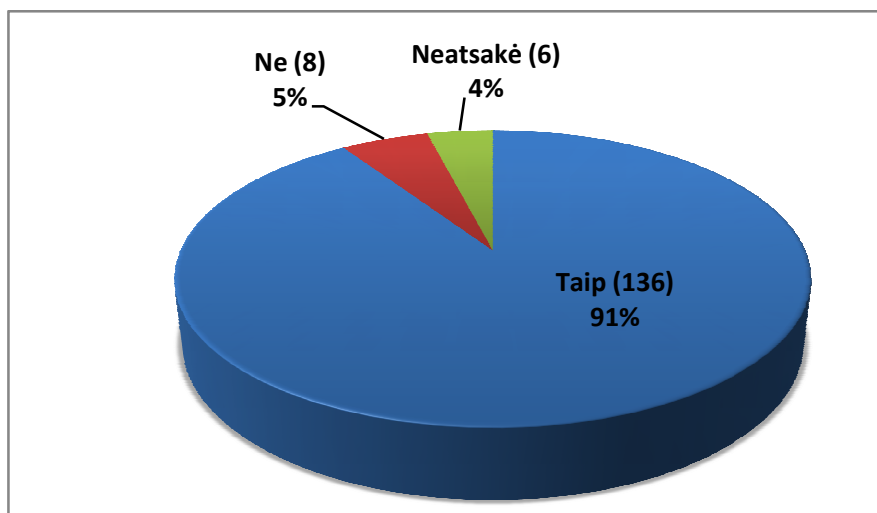
Kokie pagrindiniai veiksniai trukdo naudojimąsi alternatyviais atsiskaitymais?

2 Lentelė. Veiksniai trukdantys naudojimąsi alternatyviais atsiskaitymais

	Visiškai nesutinku arba nesutinku	Sunku pasakyti	Sutinku arba labai sutinku
Patikimumo stoka	40%	29%	31%
Fizinio atitiktens nebuvimas	32%	26%	42%
Atsiskaitymo sudėtingumas	68%	24%	8%
Saugumo stoka	37%	38%	25%
Garantijų nebuvimas	22%	25%	53%
Vagysčių baimė	24%	20%	56%
Gyvo bendravimo nebuvimas	49%	22%	29%
Nedidelis atsiskaitymo vietų skaičius	25%	25%	50%
Kiti veiksniai	12%	72%	16%

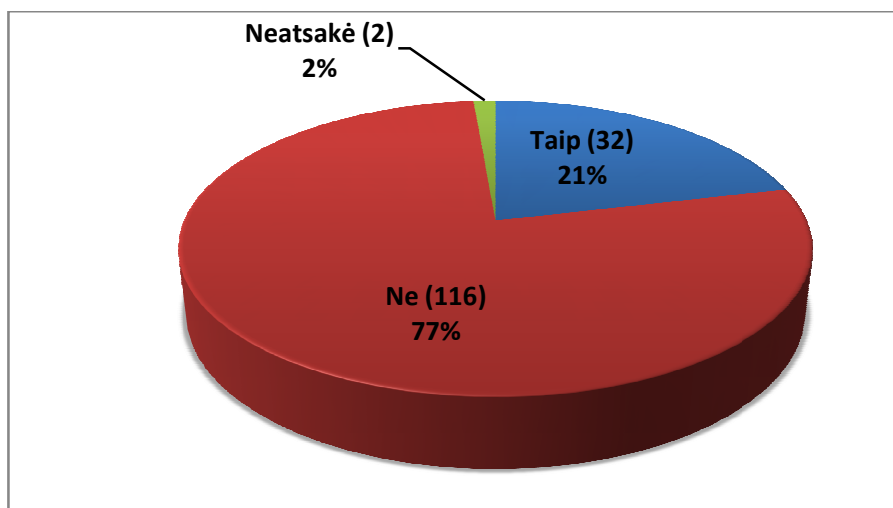
**ATSAKYMAI Į KLAUSIMUS APIE BITCOIN ŽINOMUMĄ IR ATSISKAITYMUS BITCOIN
VALIUTA**

Ar esate girdėję apie BitCoin valiutą?

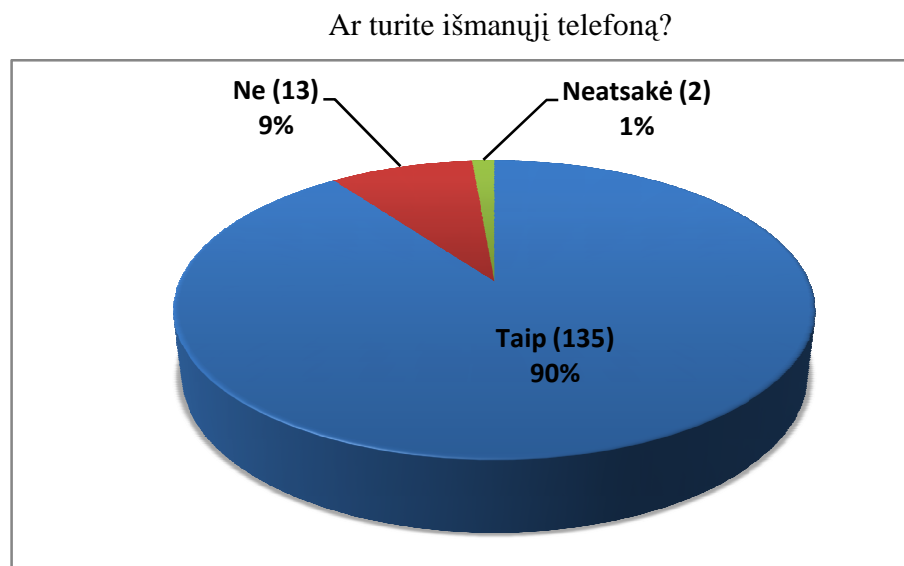
1 pav. Respondentai girdėję apie BitCoin valiutą

Ar esate atsiskaitę BitCoin valiuta?

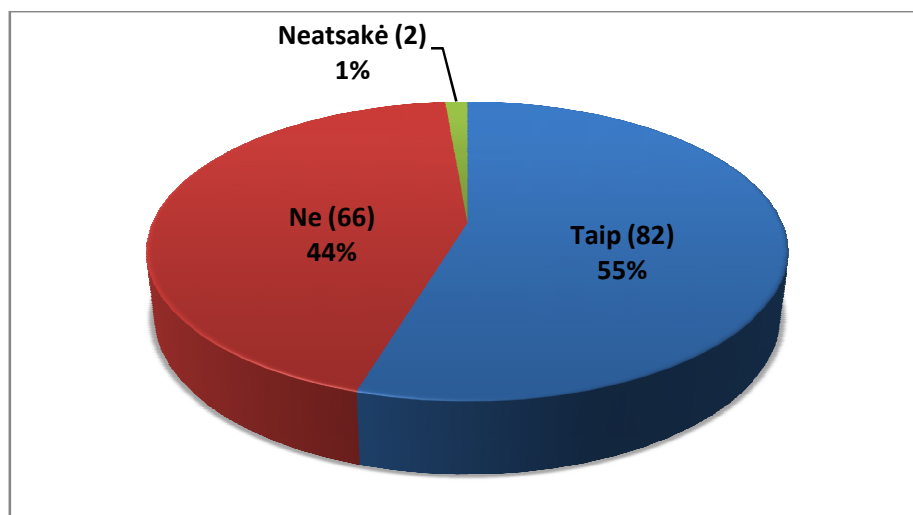
2 pav. Respondentai atsiskaitę BitCoin valiuta

**IŠMANIOJO TELEFONO TURĖTOJAI BEI MOBILIOSIOS APLIKACIJOS SKIRTOS
ATSISKAITYTI IŠMANIUOJU TELEFONU**

1 pav. Respondentų skaičius turinčių išmaniuosius telefonus

Ar turite mobiliąją programėlę el. atsiskaitymams telefonu? (Swedbank ar kito banko, Mokipay, Paysera, BitCoin, PayPal ar kt.)

2 pav. Respondentų skaičius turinčių mobiliąją aplikaciją atsiskaitymams per išmanųjį telefoną